

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

NOU 1985: 15

NOU

Norges offentlige utredninger 1985

Seriens redaksjon:

FORVALTNINGSTJENESTENE
TRYKNINGSKONTORET

---

1. Videreutviklingen av bedriftdemokratiet.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
2. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
3. Tiltak for ungdom med atferdsvansker.
Sosialdepartementet
4. Kvalifikasjonskrav for entreprenører.
Industridepartementet
5. Skattlegging av diettgodtgjørelser.
Finans- og tolldepartementet
6. Arbeidstakers opphavsrett
Justis- og politidepartementet
7. Sosialpolitiske forskningsinstitutter.
Sosialdepartementet
8. Reguleringsprinsipper i offentlige tjenestepensjonsordninger
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
9. Energilovgivningen
Olje- og energidepartementet
10. Autorisasjon av kiropraktorer.
Sosialdepartementet
11. **TV 2.**
Kultur- og vitenskapsdepartementet
12. Norges offisielle kultursamarbeid med utlandet.
Utenriksdepartementet
13. Forenklinger i bygningsloven m.v. III.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
14. Samisk kultur og utdanning.
Kultur- og vitenskapsdepartementet
15. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1985: 15

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

RAPPORT NR. 2, 1985

fra

Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene

Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet

26. mars 1985

UNIVERSITETSFORLAGET A/S

OSLO — BERGEN — STAVANGER — TROMSØ

For information on this and other books, contact the publisher.

1985

1985

1985

1985

1985

1985

1985

ISSN 0333-2606

ISBN 82-00-70998-1

FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1985

Forord

Det tekniske beregningsutvalg legger her fram sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene 1985. Utvalget la ved årsskiftet fram en foreløpig rapport. Begge rapporter er i samsvar med oppdraget utvalget fikk av Forbruker- og administrasjonsdepartementet i brev av 2. oktober 1984.

Den endelige rapporten gir ajourførte oversikter over utviklingen i inntekter, priser og konkurransevne m.m. I kapittel 4 gis en omtale av prisutsiktene for 1985 med anslag for prisveksten fra 1984 under bestemte forutsetninger for lønnsutviklingen m.v.

Som rådgiver for utvalget med møterett har deltatt konsulent Oddbjørn Eidem, Norsk Arbeidsgiverforening, utredningsleder Øistein Gulbrandsen, Landsorganisasjonen i Norge, generalsekretær Gjermund Haga, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, forskningssjef Svein Longva, Statistisk Sentralbyrå, førstekonsulent Linda Verde, Finansdepartementet, og byråsjef Randi Wilhelmsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Oslo, 26. mars 1985

Odd Aukrust
formann

Juul Bjerke

Hallvard Borgenvik

Lars Peder Brekk

Hans Haga

Olav Magnussen

Bernhard Nestaas

INNHOOLD

	Side
Kap. 1. Den samlede inntektsutviklingen	5
1. Disponibel realinntekt for Norge	5
2. Faktorinntekt, lønn og driftsresultat	7
3. Den institusjonelle inntektsfordelingen	11
Kap. 2. Lønnsutviklingen i senere år	18
1. Lønnsoppgjørene i 1984	18
2. Lønnsutviklingen	19
3. Lønsspredningen i N.A.F.'s kvartalsstatistikk	28
Kap. 3. Inntektene i jordbruk og fiske	32
1. Inntektsutviklingen i jordbruk	32
2. Inntektene i fiske	32
Kap. 4. Prisutvikling og prispolitikk	35
1. Utviklingen i konsumprisindeksen	35
2. Prispolitikk	37
3. Prisutsiktene for 1985	38
Kap. 5. Utviklingen i disponibel realinntekt	41
Kap. 6. Utviklingen i Norges konkurransevne	47
1. Lønninger	47
2. Direkte og totale lønnskostnader	48
3. Utviklingen i timelønnskostnadene sammenliknet med andre land	49
4. Kursutviklingen for norske kroner	50
5. Lønnskostnader i industrien	52
6. Arbeidskonflikter	55
7. Oppsummering	56
Kap. 7. Konjunktursituasjonen	57
1. Verdensøkonomien	57
2. Norsk økonomi	60
Vedlegg 1: Foretatte revisjoner av driftsresultattallene	65
Vedlegg 2: Endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende næringer	66

KAPITTEL 1

Den samlede inntektsutviklingen

1. DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NORGE

Nettonasjonalproduktet gir uttrykk for den samlede verdiskapning som har funnet sted ved produksjonsvirksomhet i bedrifter og offentlig forvaltning, etter at en har tatt hensyn til slitasjen på kapitalutstyret. Trekker en også fra de netto utgiftene som går til utlandet i form av renter, aksjeutbytte og stønader, får en tilbake den inntekten som kan disponeres i Norge, enten til konsum eller investering, kalt disponibel inntekt for Norge.

Korrigerer vi for den gjennomsnittlige prisstigningen for innenlandsk bruk av varer og tjenester, framkommer disponibel realinntekt for Norge.

Den årlige veksten i disponibel realinntekt for Norge er vist i tabell 1 a. De foreløpige nasjonalregnskapsberegningene viser en vekst på 5,9 prosent fra 1983 til 1984 mot 2,2 prosent året før. I periodene fra 1970 til 1975 og fra 1975 til 1980 var den gjennomsnittlige årlige veksten henholdsvis 3,5 og 4,6 prosent. Det er imidlertid store svingninger fra år til år.

Tabell 1 a. Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹⁾²⁾

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*	1984*
Vekst i disponibel realinntekt for Norge i prosent ¹⁾	2,7	0,2	2,2	7,6	10,6	2,5	÷ 0,7	2,2	5,9
Bidrag fra ⁴⁾ :									
Produksjonsvekst i utvinning og rørtransport av olje og gass og oljeboring ³⁾	1,1	0,2	3,9	1,9	2,4	÷ 1,2	0,0	2,3	2,6
Produksjonsvekst i øvrige næringer ³⁾	4,9	2,7	1,1	4,1	2,3	1,3	0,6	1,0	2,7
Bedring av bytteforhold m.v.	÷ 2,4	÷ 1,5	÷ 1,4	2,7	5,5	2,4	÷ 0,8	÷ 1,5	0,6
Bedring i rente- og stønadsbalansen overfor utlandet ¹⁾	÷ 0,8	÷ 1,2	÷ 1,4	÷ 1,1	0,3	0,0	÷ 0,4	0,4	0,0

* Foreløpige tall.

¹⁾ Inntektstall deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for innenlandsk anvendelse (inkl. lagerendring, ekskl. kapitalslit).

²⁾ Vekstraten for 1984 avviker fra den som ble gitt i Økonomisk utsyn 1984 da endringen er beregnet i 1983-priser i stedet for i 1980-priser.

³⁾ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

⁴⁾ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

Endringen i disponibel realinntekt kan splittes opp for å vise bidraget fra ulike faktorer. I tabel 1 a er veksten i disponibel realinntekt fordelt på bidrag fra produksjonsvekst, bedring i underskudd på rente- og stønadsbalansen korrigert for innenlandsk prisstigning og bedring i bytteforholdet (prisforholdet) mellom norske og utenlandske varer og tjenester.

For produksjonsveksten er det skilt mellom bidraget fra oljevirkomheten (sektorene utvinning og rørtransport av olje og gass og

oljeboring) og bidraget fra de øvrige næringene. Dette er gjort for klarere å vise oljenæringens betydning for inntektsveksten.

Produksjonsutviklingen i Norge ga samlet et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på 5,3 prosent fra 1983 til 1984 mot 3,3 prosent året før. Dette bidraget er det høyeste siden 1979, og høyere enn de fleste årene på 70-tallet. Bidraget fra oljevirkomheten økte fra 2,3 prosent i 1983 til 2,6 prosent i 1984. Bortsett fra i 1978 har ikke vekstbi-

draget fra denne næringen vært høyere. Etter flere år med lav produksjonsvekst ga de øvrige næringene i 1984 et bidrag til realinntektsveksten på 2,7 prosent. Dette er det høyeste vekstbidraget fra disse næringene siden 1979. Tallet for 1984 er likevel noe lavere enn det gjennomsnittlige bidraget i 70-årene.

I perioden 1975 til 1980 bidro produksjonsutviklingen i oljenæringen med i gjennomsnitt 1,9 prosent hvert år til den samlede inntektsveksten. Produksjonen i andre næringer ga i den samme perioden isolert sett et bidrag på 3,1 prosent i gjennomsnitt hvert år.

Underskuddet på rente- og stønadsbalansen var på 17,3 milliarder i 1984. Dette er en økning på 0,9 milliarder fra året før. Målt i løpende kroner har underskuddet nå økt hvert år siden 1969. Det var økningen i utbetalt aksjeutbytte til utlandet som særlig bidro til økningen i underskuddet fra 1983 til 1984. Når en korregerer for innenlandsk prisstigning, var underskuddet omtrent uendret siste år. Bidraget til vekst i disponibel realinntekt var derfor lik null mot en vekst på 0,4 prosent fra 1983 til 1984. I årene fra 1976 til 1979 ga økt realverdi av underskuddet på rente- og stønadsbalansen hvert år en betydelig svikt i disponibel realinntekt for Norge. Økte rentebetalinger til utlandet var den viktigste årsaken til dette.

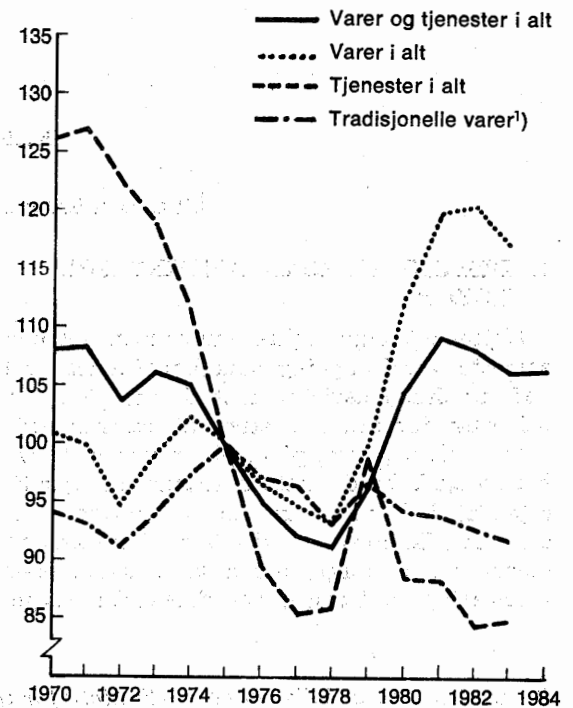
Bytteforholdet beregnes som forholdet mellom gjennomsnittlig eksportpris og gjennomsnittlig importpris. Utviklingen i bytteforholdet overfor utlandet siden 1970 er framstilt i figur 1.1.

Fra 1983 til 1984 viste importprisene en ubetydelige svakere vekst enn eksportprisene. Dette førte til en forbedring i bytteforholdet for varer og tjenester på 0,2 prosent mot en forverring på 1,9 prosent året før. En ny gruppering av eksport og import i det foreløpige nasjonalregnskapet for 1984 har ført til at det ikke er mulig å få frem det tidligere skillet mellom varer og tjenester. Til Økonomisk Utsyn 1984 ble det imidlertid foretatt en grov gruppering. Ifølge denne ser det ut til at forbedringen i bytteforholdet særlig skyldes en bedring i bytteforholdet for tradisjonelle varer. Usikkerheten ved disse tallene er stor.

Etter tallene i tabell 1 a ga bedringen i bytteforholdet et positivt bidrag til inntektsveksten på 0,6 prosent fra 1983 til 1984 mot et negativt bidrag på 1,5 prosent året før. Utviklingen i 1984 bryter med den i 1982 og 1983 da bidraget fra bytteforholdet var negativt.

I perioden 1979—1981 sto bedringen av bytteforholdet for en vesentlig del av veksten i disponibel realinntekt for Norge, mens ned-

Figur 1.1 Bytteforholdet overfor utlandet. Bytteforholdet i 1975 = 100.

¹) Alle varer utenom råolje og naturgass, skip, boreplattformer og direkte eksport og import til oljevirksomheten.

gangen i bytteforholdet fra 1975 til 1978 førte til en årlig reduksjon i inntektsveksten av størrelsesorden 1,5—2,5 prosent.

Fra 1975 til 1980 økte disponibel realinntekt for Norge med om lag 25 prosent. Produksjonsutviklingen i oljenæringen bidro alene med om lag 10 prosentpoeng til denne veksten. I tillegg var økende råoljepriser en viktig faktor bak bedringen i bytteforholdet i denne perioden. Tar vi også hensyn til dette, sto oljenæringen for om lag 2/3 av den samlede økningen i disponibel realinntekt for Norge i siste halvdel av 70-årene.

Anslagene for samlet vekst i disponibel realinntekt og for hvordan veksten fordeler seg på ulike faktorer vil avhenge av hvilke tekniske forutsetninger som er lagt til grunn. Blant annet vil valget av basisår for fastprisberegningene påvirke resultatene. I tabell 1 a er tallene fra 1976 til 1980 beregnet ved hjelp av nasjonalregnskapstall i faste 1975-priser, tallene fra 1981 til 1983 i faste 1980-priser og tallene fra 1984 i 1983-priser.

Fra 1975 til 1980 økte prisene på råolje og naturgass sterkere enn prisene på andre varer. Samtidig økte oljenæringens andel både av innenlandsk produksjon og eksport. En gitt volumvekst i oljenæringen vil dermed føre til

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

større økning i disponibel realinntekt for Norge når vi regner i 1980-priser enn om vi regnet i 1975-priser. Også prisendringer på råolje og naturgass vil nå påvirke resultatene strekere enn tidligere. Særlig gjelder dette anslagene for bidraget fra bytteforholdet overfor utlandet.

2. FAKTORINNTEKT, LØNN OG DRIFTS-RESULTAT

Når en fra nettonasjonalproduktet i løpende priser trekker indirekte skatter og legger til subsidier, framkommer faktorinntekten. Det er den delen av de samlede produksjonsinntektene som produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital oppnår for sin innsats. I nasjonalregnskapet deles faktorinntekten i lønnskostnader og en restpost som kalles driftsresultat. Lønnskostnadene omfatter lønn (inklusive andre sosiale utgifter) til lønnskakere samt arbeidsgiveravgift til folketrygden. Driftsresultatet utgjør den beregnede inntekt av kapital og eiernes egen arbeidsinnsats.

Det er grunn til å understreke at de inntektsbegrepene som benyttes i de løpende publiserte nasjonalregnskapene og som blir omtalt i dette avsnittet, omfatter inntekt før direkte beskatning. Dette gjelder både lønnskostnader, lønn og driftsresultat. I tillegg er det benyttet en funksjonell sektorinndeling og ikke en institusjonell. Det betyr at inntektene er gruppert etter de næringene hvor de er opptjent og ikke etter hvem de tilfaller. Tallene for driftsresultatet gir derfor ikke direkte uttrykk for lønnsomhet i bedriftsøkonomisk forstand. Særlig rentebetalinger og direkte beskatning fører til at det er store ulikheter mellom inntektsberegninger etter funksjonelle og institusjonelle inndelinger.

Utviklingen i driftsresultatene må også ses på bakgrunn av en stadig økende kapitalbeholdning i de fleste næringene.

Feilmarginer

Nasjonalregnskapets oppgaver over inntektsutviklingen bygger for en stor del på beregninger med betydelige feilmarginer. Fordi driftsresultatene beregnes som restposter, blir usikkerheten i disse inntektspostene særlig stor, både for driftsresultatet totalt og for fordelingen på de enkelte næringene.

Nasjonalregnskapet for et år kommer i flere foreløpige utgaver før det foreligger en endelig versjon. Spesielt må en regne med at de foreløpige tallene for siste år kan inneholde

store feil. Tallene for 1984 i dette avsnittet bygger på de første foreløpige tallene for dette året. Vi skal nedenfor belyse usikkerheten ved de revisjonene som ble foretatt fra de foreløpige til de endelig driftsresultatene for årene 1973 til 1981. Tabeller som viser revisjonene er gitt som eget vedlegg til rapporten.

I disse årene ble de første foreløpige tallene for alle næringer under ett gjennomsnittlig revidert opp eller ned med 7,1 prosent. Revisjonene gikk i begge retninger og tar vi hensyn til fortegnet ble driftsresultatet i gjennomsnitt revidert opp (+ 0,3 prosent).

For industrien alene var endringene relativt større. Her ble de foreløpige tallene gjennomsnittlig revidert opp eller ned med hele 22,9 prosent. Tar vi hensyn til fortegnet, ble driftsresultatet gjennomsnittlig justert ned (- 0,9 prosent). De største revisjonene finner vi for årene 1977 og 1979 med henholdsvis + 35,0 og + 47,9 prosent. Selv i det året da revisjonen var prosentvis minst, 1973, ble driftsresultatet i industrien revidert med hele 9,1 prosent. En del av revisjonene av driftsresultat-tallene for industrien skyldes imidlertid endringer i de konvensjonene som benyttes i nasjonalregnskapsberegningene.

Også de foreløpige tallene for nest siste år (tilsvarer tallene for 1983 i denne rapporten) er beheftet med en viss, men vesentlig mindre grad av usikkerhet. For alle næringer under ett ble disse tallene i perioden 1973 til 1981 gjennomsnittlig revidert opp eller ned med 1,9 prosent. Gjennomsnittrevisjonen når vi tar hensyn til fortegnet var + 0,4 prosent.

Ved vurderingen av tallene i dette kapitlet, må en altså regne med betydelige feilmarginer og at feilen kan gå i begge retninger. Dette gjelder spesielt for driftsresultatet i de enkelte næringer i 1984 og endringene i disse tallene fra 1983 til 1984.

Utviklingen i de enkelte inntektskomponentene

Bruttonasjonalproduktet målt i faste priser økte med 4,3 prosent fra 1983 til 1984. Volumveksten fra 1982 til 1983 var på 3,2 prosent. I de to foregående årene var veksten henholdsvis 0,9 og 1,0 prosent. Tall for andre perioder er gitt i tabell 1b, hvor det også er gitt tall for utviklingen i nettonasjonalproduktet og faktorinntekten. Endringer i relative priser gjør at faktorinntekten deflatert med konsumprisindeksen kan utvikle seg på en annen måte enn nettonasjonalproduktet i faste priser.

Tabell 1b. *Produksjons- og realinntektsutviklingen 1970—1984¹⁾. Økning i prosent. Alle inntektstall er deflatert med konsumprisindeksen*

	Årlig gj.snitt									
	1970- 1975	1975- 1980	1976- 1977	1977- 1978	1978- 1979	1979- 1980	1980- 1981	1981- 1982	1982- 1983	1983- 1984
Bruttonasjonalprodukt (volum)	4,6	4,8	3,6	4,5	5,1	4,2	0,9	1,0	3,2	4,3
Nettonasjonalprodukt (volum)	4,5	4,6	2,8	4,6	5,4	4,4	0,1	0,5	3,3	5,1
Faktorinntekt (deflatert)	4,8	5,4	1,4	5,0	7,8	9,1	0,8	÷ 0,5	1,4	4,5
Lønnskostnader (deflatert)	6,6	2,4	3,6	1,4	÷ 0,4	1,3	÷ 0,6	0,1	÷ 0,1	1,6
Lønn (deflatert)	5,6	2,5	3,5	1,3	÷ 0,4	1,3	÷ 0,8	÷ 0,0	0,1	1,6
Driftsresultat (deflatert)	÷ 0,4	13,8	÷ 7,5	20,8	38,8	29,9	3,7	÷ 1,8	4,4	10,2
Bruttonasjonalprodukt (volum)										
pr. årsverk	4,0	3,4	1,5	3,4	4,3	2,6	0,4	1,5	3,3	3,2
Nettonasjonalprodukt (volum)										
pr. årsverk	3,9	3,1	0,7	3,5	4,7	2,7	÷ 0,4	1,0	3,4	4,0
Faktorinntekt (deflatert)										
pr. årsverk	4,2	3,9	÷ 0,6	3,9	7,1	7,4	0,3	÷ 0,0	1,5	3,4
Lønnskostnader (deflatert)										
pr. lønnskostnadsårsverk	5,1	0,6	1,0	0,1	÷ 1,2	÷ 0,6	÷ 1,4	0,4	÷ 0,0	0,4
Lønn (deflatert)										
pr. lønnskostnadsårsverk	4,2	0,7	0,9	÷ 0,1	÷ 1,2	÷ 0,7	÷ 1,6	0,3	0,2	0,5

1) Oljevirkosomheten er inkludert i alle tall i denne tabellen.

Den samlede faktorinntekten deflatert med konsumprisindeksen økte med 4,5 prosent fra 1983 til 1984 mot 1,4 prosent året før. I årene etter 1980 har realverdien av faktorinntekten økt med i gjennomsnitt 1,5 prosent årlig. Dette er betydelig lavere enn for perioden 1970 til 1980 da den gjennomsnittlige årlige veksten var 5,1 prosent. Tallene i tabell 1b viser at det var relativt store endringer i de enkelte komponentene i faktorinntekten det siste året. Både lønnskostnader og lønn økte reelt med 1,6 prosent fra 1983 til 1984. Dette er den sterkeste veksten i disse størrelsene etter 1977. I perioden 1978—1983 var det imidlertid liten eller ingen vekst i lønnskostnadsandelen, slik at nivået i 1984 lå mellom 1,7 og 1,9 prosent over 1978-nivået.

Driftsresultatet viser gjerne større årlige variasjoner i veksten enn de øvrige inntektskomponentene. Realverdien av det totale driftsresultatet økte med 10,2 prosent fra 1983 til 1984. Fra 1982 til 1983 var veksten på 4,4 prosent mot en reduksjon på 1,8 prosent året før. Figurene 1.2—1.4 viser hvordan utviklingen i lønnskostnader og driftsresultat har endret den funksjonelle inntektsfordelingen. I alle næringer under ett, utenom offentlig forvaltning, utgjorde lønnskostnadene i underkant av 57 prosent av faktirinntekten i 1984. Dette er 2 prosentpoeng lavere enn i 1983 og betydelig under gjennomsnittet de 10 siste

årene. Over tid vil totaltallet for lønnskostnadsandelen påvirkes både av endringer innenfor de ulike næringene og ved at faktorinntektsfordeling på næring endres. De siste årene har særlig pris- og produksjonsutviklingen for oljenæringen hatt stor betydning. I figur 1.3 er det derfor gjengitt utviklingen i lønnskostnadsandelen i alle bedrifter utenom oljenæringen og i industrien utenom oljeraffineriene. Det framgår av figuren at de årlige endringene i disse størrelsene fram mot midten av 1970-årene var relativt små og preget av en stigende trend i bedrifter utenom olje og en fallende tendens i industrien utenom oljeraffineriene. I perioden fra 1974 til 1978 økte så lønnskostnadsandelen kraftig etter begge disse inndelingene for deretter å falle fram mot 1980. I perioden 1980 til 1983 holdt andelen seg stabil omkring 73 prosent i bedrifter utenom olje og omkring 84 prosent i industrien utenom raffineriene. I 1984 er de tilsvarende andelenene henholdsvis 72 og 78 prosent.

Figur 1.4 viser utviklingen i lønnskostnadsandelen når næringene deles inn etter konkurransetype. De skjemedede næringene følger i hovedsak utviklingen for alle næringer under ett, med en stigende trend fram mot midten av 1970-årene og en fallende tendens etter 1979. Det går fram av figuren at i de konkurranseutsatte næringene er lønnskostnadsandelen

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

preget av konjunkturmessige bevegelser. Særlig gjelder dette for utekoncurrerende næringer utenom sjøfart. Her sank lønnskostnadsandelen fra omlag 81 prosent i 1983 til omlag 65 prosent i 1984.

Tabell 1b viser også produksjons- og realinntektsveksten regnet pr. årsverk. Igjen er oljevirksomheten inkludert i tallene. Produktiviteten i alle næringer under ett målt ved bruttonasjonalproduktet i faste priser pr. årsverk, økte med 3,2 prosent fra 1983 til 1984 mot 3,3 prosent fra 1982 til 1983. Den gjennomsnittlige årlige veksten i perioden 1970—1980 var på 3,7 prosent, mens den for perioden 1980—1983 var på 1,7 prosent i

gjennomsnitt pr. år. Produktiviteten målt ved nettonasjonalprodukt pr. årsverk økte med 4,0 prosent i 1984 etter en vekst på 3,4 prosent og 1,0 prosent i henholdsvis 1983 og 1982.

I tiårsperioden 1970—1980 økte nettonasjonalproduktet målt i faste priser pr. årsverk med 3,5 prosent årlig.

Det går fram av figur 1.5 at realverdien av både lønn og lønnskostnader pr. årsverk har vist små årlige endringer de siste 8 årene. Fra 1983 til 1984 var det en svak oppgang i begge disse størrelsene, som dermed fortsatt ligger på omtrent samme nivå som i 1975—1976.

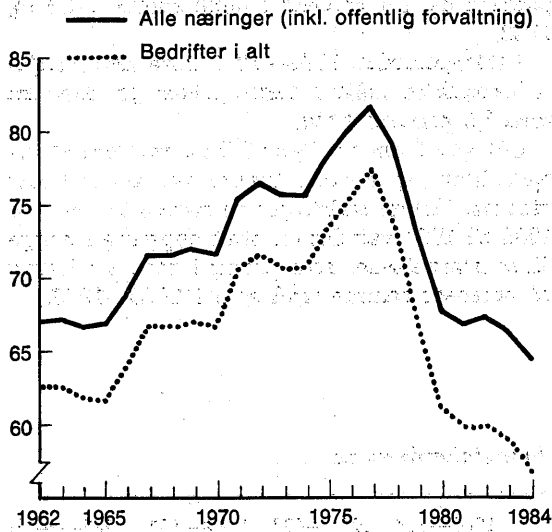
Tabell 1c. Årlig prosentvis vekst i utbetalt lønn pr. lønntakerårsverk

	1970—79	1979—80	1980—81*	1981—82*	1982—83*	1983—84* ¹⁾
Jordbruk	12,3	12,3	11,8	9,9	7,6	5,3
Skogbruk	11,0	8,6	9,8	9,9	8,2	6,0
Fiske	10,5	19,2	12,3	10,8	9,0	7,0
Bergverksdrift	10,4	7,6	13,5	7,5	7,3	9,5
Industri	11,1	9,7	11,4	11,0	8,8	8,3
Utekoncurrerende industri	11,2	12,1	11,6	11,0	8,8	8,4
Hjemmekoncurrerende industri	11,2	9,2	11,0	11,2	9,1	8,4
Herav:						
Konsumvareindustri	11,3	7,4	9,7	10,9	8,9	8,3
Investeringsvareindustri	11,0	9,4	11,0	11,0	8,9	8,4
Skjermet industri	10,8	9,0	12,5	11,2	8,6	8,2
Kraft- og vannforsyning	10,8	11,6	14,4	10,2	8,0	6,7
Bygge- og anleggsvirksomhet,						
oljeboring	10,9	7,7	9,7	11,9	6,7	6,4
Sjøtransport	11,7	7,6	13,6	6,1	9,8	7,4
Utvinning og rørtransport av						
olje og gass	—	29,6	6,6	8,8	13,0	9,3
Annen tjenesteyting	11,1	10,3	12,0	12,4	8,4	7,2
Herav:						
Annen privat tjenesteyting	11,4	11,3	11,9	12,4	8,8	7,5
Offentlig forvaltnings						
tjenesteyting	10,6	9,0	12,1	12,5	7,8	6,7
Alle næringer	11,1	10,1	11,8	11,7	8,5	7,4

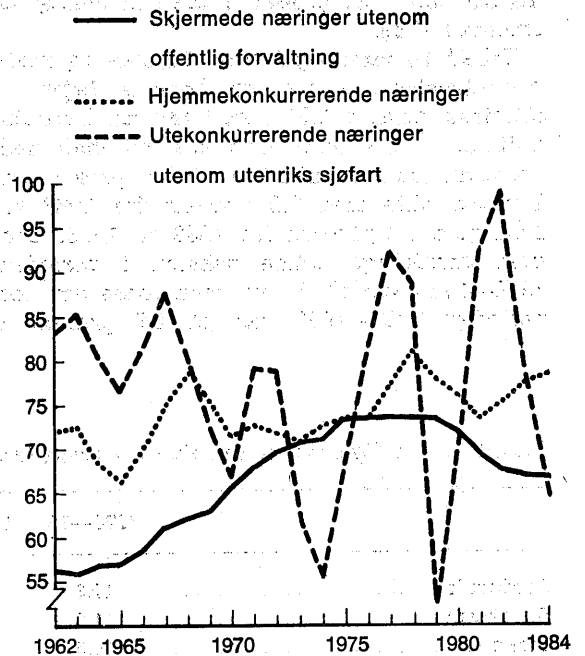
* Foreløpige tall.

¹⁾ Tallene for 1983—84 er beregnet av Statistisk Sentralbyrå etter oppfordring fra Beregningsutvalget. Tallene bygger i hovedsak på det som ble lagt til grunn ved utarbeidelsen av Økonomisk Utsyn 1984, men det er tatt hensyn til ny informasjon som kom til etter at arbeidet med Økonomisk Utsyn var avsluttet. Tallene er derfor ikke fullt ut konsistente med de øvrige nasjonalregnskapstallene som er gjengitt i Beregningsutvalgets rapport.

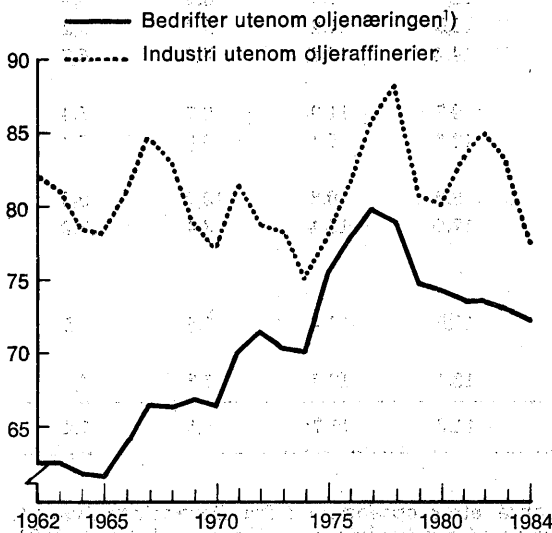
Figur 1.2 *Lønnskostnadsandel for alle næringer og for bedrifter. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekten.*

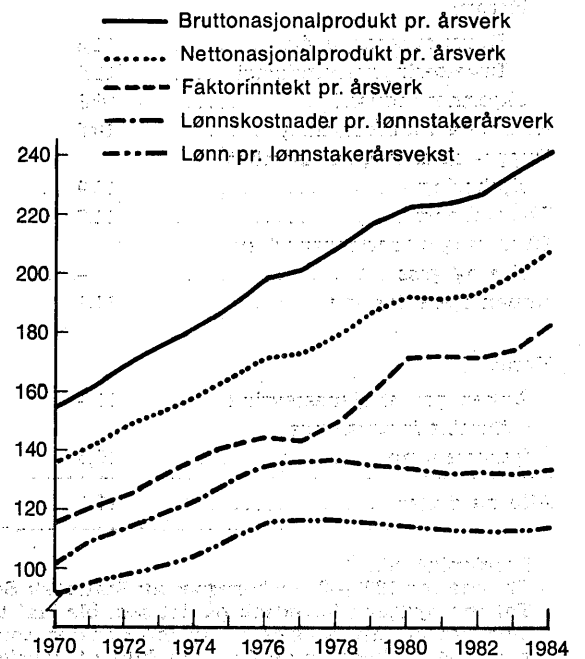
Figur 1.4 *Lønnskostnadsandel for bedrifter etter konkurransestype. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt*

Figur 1.3 *Lønnskostnadsandel for bedrifter i alt utenom oljenæringen og for industri utenom oljeraffinerier. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekten*

Figur 1.5 *Produksjon og realinntekt pr. årsverk¹⁾. Målt i 1000 1980-kroner*

¹⁾ Utvinning og rørtransport av olje og gass, oljeboring.

¹⁾ Brutto og netto nasjonalprodukt pr. årsverk målt i faste priser, omregnet til 1980-kroner. Faktorinntekt pr. årsverk og lønnskostnader og lønn pr. lønnstakerårsverk deflatert med konsumprisindeksen (omregnet til 1980 = 100).

Driftsresultat etter næring

De foreløpige usikre nasjonalregnskapsberegningene viser at samlet driftsresultat var i overkant av 118 milliarder kroner i 1984. Rundt halvparten er opptjent i oljenæringen (utvinning og rørtransport av råolje og naturgass og oljeboring). Holdes oljenæringen utenfor økte samlet driftsresultat i løpende kroner med 12 prosent fra 1983 til 1984. Fra 1980 til 1984 økte driftsresultatet utenom olje med 12,3 prosent i gjennomsnitt hvert år.

Både i jordbruk og skogbruk var det en vekst i driftsresultatet siste år på om lag 9 prosent etter en nedgang fra 1982 til 1983. I fiske ble driftsresultatet redusert med 7,1 prosent fra 1983 til 1984 mot en vekst på 15,8 prosent fra 1982 til 1983.

Driftsresultatet for industrien under ett økte med drøye 40 prosent siste år og var på over 12 milliarder kroner. Dette er nesten 2 milliarder kroner høyere enn i toppåret 1979. Fra 1979 til 1982 ble driftsresultatet i industrien redusert med gjennomsnittlig 10,8 prosent hvert år. Fra 1982 til 1983 økte industriens driftsresultat med 18,5 prosent.

Tabell 1d viser at utviklingen i driftsresultatene de siste årene har vært svært forskjellig i de ulike deler av industrien. Utekonkurrerende industri har de to siste årene hatt en kraftig vekst i driftsresultatet etter to usedvanlig dårlige år i 1981 og 1982. Resultatet for 1984 lå likevel klart under nivået for 1979. Tabell 1e viser at driftsresultatet som andel av faktorinntekten økte vesentlig fra 1983 til 1984 i utekonkurrerende industri og lå tett oppunder den gjennomsnittlige andelen for årene 1979 og 1980. I 1984 var inntektsopptjeningen i metallindustrien spesiell sterk, nesten 3 ganger så høy som i 1983 og langt over det dobbelte av 1979-nivået. I produksjon av kjemiske råvarer var det også en betydelig vekst i driftsresultatet i 1984. I hjemmekonkurrerende industri var veksten forholdsvis moderat, med et nivå for driftsresultatet som var klart lavere enn i 1981 og 1982. Driftsresultatet i verkstedindustrien økte betydelig fra 1983 til 1984; nærmere 1 milliard av den totale økningen i industrien på 3,5 milliarder kroner fant sted i denne næringsgruppen. Driftsresultatet i skjermet industri har økt hvert år siden 1979. Veksten fra 1983 til 1984 var på nærmere 16 prosent, mens den gjennomsnittlige årlige veksten i perioden 1979 til 1983 var på 20 prosent.

Mens driftsresultatet i kraft- og vannforsyning i årene etter 1980 har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på nærmere 35 prosent, var veksten fra 1983 til 1984 på 20 prosent. I

bygge- og anleggsvirksomhet ble driftsresultatet ubetydelig redusert siste år. Tallene for varehandel viser en vekst i driftsresultatet på vel 6 prosent fra 1983 til 1984. Tallene for sektoren sjøtransport domineres av utenriks sjøfart. Driftsresultatet for 1984 er her anslått til $\pm 6,6$ milliarder kroner som er en ytterligere forverring i forhold til 1983. Annen tjenesteyting fikk økt sitt driftsresultat med vel 5 prosent fra 1983 til 1984. Dette er en betraktelig lavere årlig vekst sammenlignet med de tre foregående år.

De skjermede næringene har stått for en vesentlig del av veksten i samlet driftsresultat de siste årene. Fra 1979 til 1984 økte driftsresultatet for alle næringer utenom oljevirkosomheten med 26,4 milliarder kroner eller nærmere 13 prosent gjennomsnittlig hvert år. Det går frem av tabell 1f at de skjermede næringene i den samme perioden økte sitt driftsresultat med 29,6 milliarder kroner. Dette tilsvarer en årlig vekst på nærmere 18 prosent. Fra 1983 til 1984 var økningen på vel 9 prosent.

Ved beregningen av driftsresultatene i nasjonalregnskapet tas det hensyn til bedriftenes utgifter til kjøp av vareinnsats, arbeidskraft samt et beregnet slit på kapitalutstyret. I de fleste bedrifter vil finansielle kostnader være en viktig utgiftspost. Slik nasjonalregnskapsberegningene foretas, vil økte finanskostnader måtte motsvares av økt driftsresultat for at det bedriftsøkonomiske resultatet skal opprettholdes. Det var gjennom flere år en økning i det nominelle rentenivået i Norge og utlandet. Det er grunn til å tro at en del av økningen i driftsresultatet de senere årene kan føres tilbake til det økte rentenivået.

3. DEN INSTITUSJONELLE INNTEKTSFORDELINGEN

Statistisk Sentralbyrå har for perioden 1975—1983 foretatt beregninger av inntektsutviklingen basert på en institusjonell inndeling av økonomien. Dette betyr at inntektene er gruppert etter hvem de tilfaller og ikke etter hvor de opptjenes. Denne delen av nasjonalregnskapet, som kalles inntektsregnskapet, er fortsatt under oppbygging. Usikkerheten er derfor stor for en del av de tallene som presenteres i dette avsnittet. Dette gjelder beregningene for de siste årene, men også tall for tidligere år kan bli gjenstand for revisjoner.

For 1984 er beregningene foretatt på oppdrag fra Det tekniske beregningsutvalg. Stor usikkerhet hefter ved disse tallene da datagrunnlaget her er relativt dårligere enn for tidligere år. Spesielt kan nevnes at anslagene

Tabell 1d. *Driftsresultat etter næring. 1970—1984. Mill. kroner*

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*	1984*
Jordbruk	2 179	2 535	2 667	2 716	3 167	3 847	4 917	6 415	6 976	6 954	7 627	8 481	9 736	9 405	10 222
Skogbruk	431	530	437	473	739	1 010	945	887	924	998	1 073	1 515	1 451	1 201	1 307
Fiske	724	826	680	1 091	1 047	628	1 193	1 227	875	959	1 156	1 752	1 621	1 877	1 744
Bergverksdrift	137	113	133	150	159	112	53	81	45	74	24	292	261	188	161
Industri	3 659	3 188	4 072	5 228	6 939	6 984	6 328	5 185	4 708	10 182	8 817	7 286	7 173	8 499	12 025
Utekonkurrerende industri ...	1 144	655	675	1 879	3 037	2 100	1 167	371	675	5 398	2 854	307	÷ 222	1 656	4 612
Hjemmekonkur. industri	1 769	1 770	2 495	2 689	2 970	3 709	3 915	3 303	2 766	3 566	4 411	5 225	5 263	4 332	4 502
Herav:															
Konsumvareindustri	472	497	535	414	439	379	412	398	312	336	664	710	633	290	..
Investeringsvareindustri ...	1 297	1 273	1 960	2 275	2 531	3 330	3 503	2 905	2 454	3 230	3 748	4 515	4 630	4 162	..
Skjermet industri	746	763	902	660	932	1 175	1 246	1 511	1 267	1 217	1 552	1 754	2 132	2 511	2 911
Kraft- og vannforsyning	778	668	765	970	1 404	1 374	1 574	1 410	2 308	2 295	2 243	3 648	4 545	5 942	7 131
Bygge- og anleggsvirksomhet,															
oljeboring	1 223	1 414	1 474	1 655	1 960	1 648	1 385	1 854	2 092	1 588	1 485	3 291	3 440	3 270	3 549
Sjøtransport	1 890	1 270	1 058	1 739	1 786	÷ 978	÷ 3 033	÷ 4 610	÷ 3 315	÷ 1 930	÷ 586	÷ 2 251	÷ 5 026	÷ 5 398	÷ 6 059
Utvinning og rørtransport av															
olje og gass	÷ 216	÷ 389	÷ 168	÷ 338	÷ 749	2 097	3 295	3 591	8 098	15 393	31 959	37 302	40 724	47 267	57 869
Annen tjenesteyting	5 717	5 806	5 798	6 328	6 950	7 506	8 391	9 236	10 306	11 521	15 405	20 237	25 248	28 716	30 246
Alle næringer	16 522	15 961	16 915	20 012	23 402	24 228	25 048	25 276	33 017	48 034	69 203	81 553	89 173	100 964	118 195
Alle næringer utenom utvinning															
og rørtransport av olje og															
gass, oljeboring	16 738	16 350	17 085	20 400	23 841	21 803	21 694	21 464	24 528	32 362	36 943	42 604	46 945	52 501	58 793
Fordelt på:															
Utekonkurrerende næringer .	2 999	1 862	1 706	3 637	4 807	1 200	÷ 1 869	÷ 4 073	÷ 2 547	3 369	2 090	÷ 1 475	÷ 4 763	÷ 3 557	÷ 1 812
Herav:															
Utenom utenriks skipsfart ¹⁾	1 280	768	808	2 028	3 196	2 211	1 220	453	720	5 471	2 881	599	41	1 844	4 773
Hjemmekonkur. næringer .	2 923	3 126	3 612	4 253	4 756	5 346	6 053	5 416	4 566	5 523	6 642	8 492	8 332	7 409	7 553
Skjermede næringer	10 816	11 362	11 767	12 510	14 278	15 257	17 510	20 121	22 509	23 470	28 211	35 587	43 375	48 641	53 053

* Foreløpige tall.

¹⁾ Tallet for 1979 er sterkt påvirket av oljeraffineriene. Driftsresultatet for oljeraffineriene var fra 1978 til 1980 henholdsvis 0,5, 2,7 og 0,4 milliarder kroner.

Tabell 1e. *Driftsresultatandeler¹⁾ i industrinæringer gruppert etter konkurransetype 1970—1984*

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*	1984*
Skjermet industri ²⁾	23,6	21,5	22,3	16,0	19,1	20,6	19,1	20,1	16,1	15,1	17,1	17,3	18,7	20,3	21,3
Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri ³⁾	22,9	22,2	22,1	16,6	15,8	12,8	12,3	10,8	8,4	9,0	16,1	16,5	14,6	8,0	} 14,6 ⁶⁾
Hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri ⁴⁾ ..	19,5	17,0	21,9	22,0	20,5	21,8	20,9	16,6	13,6	17,0	17,9	19,2	18,2	16,6	
Utekonkurrerende industri ⁵⁾	33,7	20,3	20,2	39,2	46,8	33,5	20,3	7,0	11,9	50,6	32,2	4,5	÷ 3,3	19,2	37,9
Industri i alt	23,9	19,3	21,7	24,0	26,2	23,1	19,5	15,2	13,3	24,5	20,5	16,2	15,0	16,9	21,2

* Foreløpige tall.

¹⁾ Driftsresultatet i en næringsgruppe regnet som prosent av faktorinntekten i den samme næringsgruppe.

²⁾ Omfatter produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobakkvarer og grafisk industri.

³⁾ Omfatter produksjon av tekstil- og bekledningsvarer, skotøy, kjemisk-tekniske produkter, gummiprodukter og plastvarer og annen industriproduksjon.

⁴⁾ Omfatter treindustri, produksjon av jordolje- og kullprodukter, mineralske produkter og verkstedindustri.

⁵⁾ Omfatter treforedlingsindustri, raffinering av jordolje og primær jern- og metallindustri.

⁶⁾ Det tilsvarende tall for 1983 er 14,8.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 1f. *Driftsresultatene i skjermede næringer 1979—1984. Milliarder kroner*

	1979	1980	1981	1982*	1983*	1984*
Jordbruk	7,0	7,6	6,5	9,7	9,4	10,2
Skjernet industri	1,2	1,6	1,8	2,1	2,5	2,9
Kraft- og vannforsyning	2,3	2,2	3,6	4,6	5,9	7,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,3	1,2	1,6	1,9	2,1	2,0
Varehandel	1,6	4,3	6,5	8,3	8,6	9,2
Hotell- og restaurantdrift	0,5	0,5	0,7	1,2	1,7	1,4
Hjelpevirksomhet for landtransport og annen innenlands samferdsel	÷ 1,7	÷ 2,0	÷ 1,7	÷ 0,8	0,6	0,1
Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikring	4,0	5,1	7,0	8,5	10,1	} 36,8
Forretningsmessig tjenesteyting	2,5	2,8	3,1	3,6	4,0	
Eiendomsdrift	7,3	8,2	9,5	10,8	12,3	
Offentlig, sosial og privat tjenesteyting	4,8	5,5	6,4	7,6	8,5	
Korreksjonsposter	÷ 7,3	÷ 8,7	÷ 11,3	÷ 14,3	÷ 17,1	÷ 16,6
Skjermede næringer i alt	23,5	28,2	35,6	43,2	48,6	53,1

* Foreløpige tall.

for offentlige inntekter og utgifter er svært foreløpige. Det er heller ikke tatt hensyn til den nye informasjonen som er fremkommet om lønnstallene.

Tabell 1g viser hvordan disponibel inntekt for Norge fordeler seg på hovedgrupper av institusjonelle sektorer.

Tabell 1g. *Disponibel inntekt for Norge etter inntektsmottaker. Prosentvis fordeling 1975—1984¹⁾*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*	1984*
Offentlig forvaltning ²⁾	32,2	32,9	32,1	31,7	31,1	34,7	33,2	32,9	32,2	33,4
Finansinstitusjoner	1,3	1,3	1,5	1,7	1,9	2,1	2,7	3,0	3,1	2,7
Ikke-personlige foretak	1,6	÷ 2,1	÷ 4,2	÷ 4,6	0,9	2,8	3,1	1,6	2,4	3,1
Husholdninger	64,8	67,9	70,6	71,2	66,1	60,4	61,0	62,5	62,3	60,8
Disponibel inntekt for Norge	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Disponibel inntekt for Norge. Milliarder kroner	124,9	140,3	154,2	169,4	190,3	231,7	266,3	293,7	326,8	365,1

* Foreløpige tall.

¹⁾ Tallene for 1984 er beregnet av Statistisk Sentralbyrå oppdrag fra Det tekniske beregningsutvalg.²⁾ Inklusive kommuneforetak.

Det framgår av tabellen at disponibel inntekt i offentlig forvaltning har utgjort om lag $\frac{1}{3}$ av Norges samlede disponible inntekt i hele perioden fra 1975 til 1984. Disponibel inntekt i offentlig forvaltning består i hovedsak av direkte og indirekte skatter fratrukket stønader og subsidier. I årene 1975—1979 var den nominelle offentlige inntektsveksten gjennomsnittlig 10 prosent hvert år mot vel 11 prosent for landet som helhet. Fra 1979 til 1980 økte den disponible inntekten i offentlig forvaltning med hele 21,1 milliarder kroner eller nærmere 36 prosent. Det var særlig ut-

viklingen i oljeskattene som førte til den sterke veksten dette året. Skatt og avgift på utvinning av petroleum økte alene med 13,5 milliarder og ble dermed mer enn fordoblet fra 1979 til 1980.

I årene etter 1980 har inntektsveksten i offentlig forvaltning vært lavere enn i økonomien forøvrig. Anslaget for 1984 tyder imidlertid på at dette har snudd. Fra 1980 til 1983 var den gjennomsnittlige årlige nominelle veksten på 9,4 prosent mot vel 12 prosent for hele Norge. Den nominelle veksten i disponibel inntekt for offentlig forvaltning fra 1983

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

til 1984 er beregnet til vel 15 prosent. Den viktigste faktoren bak denne veksten synes å være sterk vekst i oljeskattene, men det har også vært forholdsviss sterk vekst i andre skatteinntekter som en følge av det økte aktivitetsnivået i økonomien generelt.

Sektoren finansinstitusjoner hadde en meget sterk vekst i disponibel inntekt i hele perioden fra 1976 til 1982 — gjennomsnittlig vel 29 prosent årlig. Offentlig eide banker, herunder Norges Bank, står for største delen av denne veksten. For de øvrige finansinstitusjonene var økningen i gjennomsnitt vel 18 prosent årlig i perioden.

Fra 1982 til 1983 førte sterk inntektsvekst i forretningsbankene til at de private finansinstitusjonens disponible inntekt økte med

rundt 50 prosent. Økningen for finansinstitusjonene samlet var på 16 prosent. Den svake utviklingen for de offentlige eide bankene i 1983 skyldes særlig redusert disponibel inntekt i Norges Bank.

Fra 1983 til 1984 er disponibel inntekt for Norges Bank ytterligere redusert på grunn av sterk vekst i renteutgiftene til statskassen. For finansinstitusjonene samlet har det ikke vært noen inntektsvekst fra 1983 til 1984.

Fra tabell 1g ser vi at om lag $\frac{2}{3}$ av Norges disponible inntekt tilfaller husholdningene. Fra 1975 til 1979 var inntektsveksten i husholdningene avtakende både nominelt og reelt. Det går fram av tabell 1h at den gjennomsnittlige nominelle økningen i disponibel inntekt var 11,7 prosent årlig i denne perioden.

Tabell 1h. *Inntekter og utgifter for husholdninger¹⁾. Milliarder kroner*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*	1984*
Inntekter	113,7	133,7	151,6	170,7	180,9	204,1	233,3	263,2	289,7	314,9
Lønn	73,3	85,6	96,7	105,9	110,6	124,2	139,8	155,7	168,9	182,5
Driftsresultat	15,4	18,8	21,2	24,6	23,4	26,8	31,0	35,9	38,9	41,1
Renteinntekter	3,1	3,6	4,4	5,9	7,1	8,5	10,4	12,5	14,4	16,6
Stønader	20,7	24,2	27,6	32,5	37,6	41,7	48,7	55,6	63,1	69,3
Andre inntekter	1,2	1,5	1,7	1,8	2,2	2,9	3,4	3,5	4,4	5,4
Utgifter	32,7	38,4	42,5	49,9	55,0	64,1	70,8	79,5	86,1	93,1
Direkte skatter og trygde-										
premier	27,4	32,0	34,8	40,0	43,6	50,6	54,1	59,1	62,7	66,8
Renteutgifter	4,3	5,2	6,2	8,2	9,5	11,2	14,0	17,1	19,9	22,7
Andre utgifter	1,0	1,2	1,5	1,7	1,9	2,3	2,7	3,3	3,5	3,6
Disponibel inntekt	81,0	95,3	109,1	120,8	125,9	140,0	162,5	183,7	203,6	221,8

* Foreløpige tall.

¹⁾ Tallen for 1984 er beregnet av Statistisk Sentralbyrå på oppdrag fra Det tekniske beregningsutvalg.

Dersom inntektstallene deflateres med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum, tilsvarer dette en reell vekst på 3,7 prosent årlig. Også de siste årene har det vært reell vekst i husholdningenes disponible inntekt.

Fra 1979 til 1983 var den reelle økningen 1,7 prosent i gjennomsnitt pr. år. Anslag for 1984 gir en vekst i disponibel realinntekt på i overkant av 2 prosent, omtrent som året før.

Den måten å beregne disponibel realinntekt på som brukes i dette avsnittet, skiller seg fra det som har vært vanlig i andre sammenhenger. I kapittel 5 i denne rapporten beregnes utviklingen i disponibel realinntekt for personer med gjennomsnittlig inntektsutvikling når det tas hensyn til direkte skatt og prisstigning. I tabellene 1h og 1i er både

inntekter og utgifter mer omfattende enn i kapittel 5 ved at det blant annet tas hensyn til stønader fra det offentlige og renteinntekter og utgifter. Det er i dette avsnittet ikke tatt hensyn til endringer i antall husholdninger. Dette er særlig viktig for de mest detaljerte beregningene.

Tabell 1i viser hvordan ulike inntekts- og utgiftskomponenter har bidratt til veksten i husholdningenes disponible realinntekt fra 1975 til 1984. Det var særlig økt realverdi på stønadene fra det offentlige samt reelle skattelettelser som ga økt realinntekt i perioden 1980—1983. Både lønnsutviklingen og netto-rentene har gitt negative bidrag til realinntektsutviklingen for husholdningene disse årene.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 1i. *Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger¹⁾²⁾. Prosent*

	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*	1984*
Vekst i disponibel realinntekt ...	8,3	5,3	2,3	÷ 0,8	1,2	2,3	1,4	2,1	2,2
Bidrag til vekst fra ³⁾ :									
Lønn	6,7	3,6	1,0	÷ 0,6	1,8	÷ 0,7	÷ 0,1	÷ 0,1	1,2
Driftsresultat	2,3	0,8	1,4	÷ 1,9	0,8	0,4	0,7	0,0	÷ 0,2
Netto renteinntekt	÷ 0,3	÷ 0,1	÷ 0,3	0,2	÷ 0,1	÷ 0,4	÷ 0,3	÷ 0,3	÷ 0,1
Stønader mottatt	2,0	1,3	2,2	2,7	0,3	0,8	0,7	1,4	0,9
Direkte skatt og trygdepremier .	÷ 2,5	0,0	÷ 2,0	÷ 1,2	÷ 1,9	2,1	0,7	0,7	0,0
Andre inntekter, netto	0,1	÷ 0,2	0,0	0,1	0,3	0,0	÷ 0,4	0,3	0,4

* Foreløpige tall.

¹⁾ Inntekts- og utgiftstall deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum.²⁾ Se note ¹⁾ tabell 1h.³⁾ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrundning.

For 1984 viser foreløpige tall at det er lønnsutviklingen som har gitt det vesentligste bidraget til veksten i disponibel realinntekt dette året.

I inntektsdelen av nasjonalregnskapet er husholdningssektoren delt opp i undergruppene lønnstakere, personlig næringsdrivende og trygdede, pensjonister o.a. Fordelingen på undergruppene er foretatt etter den viktigste inntektskilden til hovedinntektstakeren i husholdningene. Mer detaljerte beregninger viser at lønnstakerne gjennomgående har hatt den laveste økningen i realinntekt de siste årene. Fra 1980 til 1983 økte lønnstakernes disponible realinntekt gjennomsnittlig med 1,5 prosent årlig, mens det tilsvarende tallet for personlig næringsdrivende var 2,3 prosent. I den siste

gruppen veier selvstendige i jordbruket tungt. Fra 1982 til 1983 viser de foreløpige tallene at lønnstakerenes realinntekt økte med 2,0 prosent, mens personlig næringsdrivende hadde en nedgang på 0,4 prosent. Trygdede og pensjonister har hatt en klar bedring i disponibel realinntekt i alle de tre siste årene. Det må understrekes at usikkerheten er spesielt stor for de mest detaljerte tallene i dette avsnittet.

Tabell 1j viser inntektsutviklingen for sektorene private, ikke- personlige foretak og andre statsforetak. Disse omfatter i hovedsak private og statlige aksjeselskaper. Statens forretningsdrift, med forvaltningsbedrifter som NSB og Postverket, er holdt utenfor.

Tabell 1j. *Inntekter og utgifter for ikke-personlige foretak ekskl. Statens forretningsdrift. Milliarder kroner¹⁾*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*	1984*
<i>Inntekter</i>	15,1	15,0	13,4	18,9	35,9	57,2	69,0	72,3	82,4	..
Driftsresultat	10,6	8,7	6,9	11,3	26,8	46,0	53,6	55,9	64,0	78,9
Renteinntekter	1,3	1,4	1,8	2,3	3,0	4,0	5,9	6,7	6,8	.. ³⁾
Andre inntekter ²⁾	3,1	4,8	4,7	5,3	6,0	7,2	9,4	9,7	11,6	13,5
<i>Utgifter</i>	12,9	17,3	19,5	25,5	33,7	49,1	59,4	67,3	74,8	..
Direkte skatter og trygde-										
premier	3,1	4,7	4,9	7,2	11,1	23,3	25,7	27,5	31,7	38,9
Renteutgifter	6,2	7,3	8,8	11,1	14,2	15,9	20,9	24,5	26,1	21,2 ³⁾
Andre utgifter	3,6	5,4	5,9	7,2	8,3	10,0	12,8	15,3	17,0	21,5
Disponibel inntekt	2,1	÷ 2,4	÷ 6,2	÷ 6,6	2,2	8,1	9,7	5,0	7,6	10,9

¹⁾ Se note ¹⁾ tabell 1h.²⁾ Inkluderer aksjeutbytte inntekt/utgift, utbytte på eierkapital i statsforetak og netto skadeforsikrings-erstatninger/-premier.³⁾ Fra 1984 er det bare beregnet tall for netto renteutgifter.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Fra 1975 til 1978 var det en betydelig reduksjon i den disponible inntekten for foretakssektoren samlet. Denne perioden var preget av dårlige resultater for både skipsfarten og industrien samtidig som oljevirksomhetens bidrag til økonomien i hovedsak var på kostnadssiden. Stagnasjon i driftsresultatet sammen med økte skatter og finansielle kostnader, førte til at disponibel inntekt ble ÷ 6,6 milliarder kroner i 1978. Fra 1978 til 1981 ble den delen av driftsresultatet som tilfaller fortakssektoren nærmere femdoblet. På tross av at utgiftene til rentebetalinger og direkte skatt også viste sterk vekst, økte derfor foretakens disponible inntekt med hele 16,2 milliarder kroner i denne perioden. De private ikke-personlige selskapene sto for tre fjerdedeler av denne økningen. Fra 1981 til 1982 ble foretakssektorens disponible inntekt redusert med 4,7 milliarder. Denne reduksjon falt i sin helhet på de private foretakene hvor inntektene falt fra 5,8 milliarder i 1981 til 0,9 milliarder året etter. Fra 1982 til 1983 førte vekst i driftsresultatet til at foretakens disponible inntekt igjen økte. Denne veksten er forsterket i 1984, og anslag for foretaksektoren tyder på en vekst i disponibel inntekt av samme størrelsesorden som året før.

Nasjonaltregnskapstall for den institusjonelle inntektsfordelingen gir ikke opplysnin-

ger om hvordan foretakens disponible inntekt fordeler seg på næringer. Det er likevel klart at utviklingen i oljenæringen har påvirket totaltallene i tabell 1j sterkt. Med utgangspunkt i regnskapsstatistikkens tall for andelshaverne på kontinentalsokkelen, kan vi få en indikasjon på oljevirksomhetens betydning. Det understrekes at tall for andelshaverne ikke er direkte sammenliknbare med de tallene som er oppgitt for oljevirksomheten tidligere i dette kapitlet. Regnskapsstatistikens tall bekrefter at den sterke veksten i foretakens driftsresultat for en stor del tilfaller oljevirksomheten. Fra 1977 til 1982 økte driftsresultatet for andelshaverne med nærmere 30 milliarder kroner. Dette utgjør vel 60 prosent av økningen i driftsresultatet for foretakssektoren samlet. Samtidig økte andelshavernes skatteinnbetalinger med nærmere 21 milliarder kroner i den samme perioden. De anslagsvise beregningene tyder imidlertid på at økningen i de finansielle kostnadene for en stor del faller på foretak utenom andelshaverne på kontinentalsokkelen. Tallene for disponibel inntekt på 70-tallet blir lite påvirket av den forsøksvise korreksjonen for oljevirksomheten som er foretatt her. Korrigert for andelshaverne viser disponibel inntekt i foretakssektoren en topp i 1980 for deretter å falle i årene etterpå.

KAPITTEL 2

Lønnsutviklingen i senere år.

1. LØNNSOPPGJØRENE I 1984

I 1984 var det hovedoppgjør for de fleste lønnstakere. På de fleste tariffområder ble det inngått toårs-avtaler med bestemmelser som gir adgang til forhandlinger om eventuelle lønnsreguleringer ved vanlig revisjonstidspunkt i 1985. I LO/N.A.F.-området skal annet-årsoppgjøret gjennomføres som fellesoppgjør.

I 1984 ble oppgjørene i LO/N.A.F.-området gjennomført forbundsvist. Som ved det forbundsvise hovedoppgjøret i 1982, dannet verkstedsoverenskomsten og overenskomsten for hotell- og restaurantsektoren et mønster for de andre avtalene. Bestemmelsene om generelt tillegg og lavlønnsordning i disse overenskomster ble i stor grad retningsgivende for de andre overenskomstene i området. I en del bransjer ble det gitt tillegg utover det generelle.

Forhandlingene mellom Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund og Mekaniske Verksteders Landsforening ble brutt kort tid etter at de ble innledet i mars 1984. 7. april la Riksmeklingsmannen fram et forslag til ny verkstedsoverenskomst. Forslaget som ble anbefalt av partenes forhandlingsutvalg og senere vedtatt ved uravstemning, hadde følgende hovedpunkter:

- Et generelt tillegg på 70 øre pr. time.
- Uendret lønnstrekk til Lavlønnsfondet; 35 øre pr. time ved 40 timers uke.

Bestemmelsen i 1982-overenskomsten om lokale forhandlinger¹⁾ ble ikke endret.

Samtidig med forslaget til ny verkstedsoverenskomst la Riksmeklingsmannen fram et forslag til ny overenskomst mellom Norsk

¹⁾ En gang i hvert avtaleår skal det lokalt foretas en vurdering og eventuell regulering av for tjenestenivået. Partene kan i forbindelse med den årlige regulering avtale at et eventuelt tillegg ska oppdeles slik at en del av tillegget blir utbetalt senere i avtaleåret. Grunnlaget for vurderingen skal være bedriftens økonomi, produktivitet, framtidssutsikter, konkurranseevne og den aktuelle arbeidssituasjon. Ekstern lønnsstatistikk, andre bedrifters lønnsnivå eller lønnsutvikling skal ikke kunne påberopes som grunnlag for regulering utover det som framgår av foregående setning.

Hotell- og Restaurantarbeiderforbund og Norsk Hotell- og Restaurantforbund. Forslaget ble senere vedtatt ved uravstemning.

Hotell- og restaurantarbeiderne fikk det samme generelle tillegget som verkstedarbeiderne. Med virkning fra 1. oktober 1984 ble det også gitt et garantitillegg på 230 øre pr. time til alle fastlønte som omfattes av overenskomsten.

I avtalen er det inntatt en anmodning til LO og N.A.F. om å gjennomføre en felles utredning innen 1.10.1985 om:

- a) Lavtlønnsfondets vanskelige økonomi.
- b) Tempoplan for nedtrapping av fondet.
- c) Bedriftenes problemer ved sterkt forsinkede refusjoner.
- d) Forenkling av regelverket.
- e) Problemer ved at en rekke ulike bedrifter og bransjer lønsmessig er knyttet sammen på en måte som kan ha konsekvenser for sysselsetting og lønnsutvikling i de enkelte bransjer.

I alle de nye overenskomstene i LO/N.A.F.-området ble det inntatt en prinsippavtale om lik arbeidstid for arbeidere og funksjonærer:

«Ved tariffoppgjøret 1984 har spørsmålet om lik arbeidstid vært gjenstand for forhandlinger og megning mellom partene. Partene er enige om at det er et felles mål å arbeide for lik arbeidstid for arbeidere og funksjonærer. En rekke bedrifter har lik arbeidstid for alle ansatte med 40 timer pr. uke.

Så snart som mulig og innen utløpet av 1985 skal N.A.F. og LO i fellesskap utrede spørsmålet om lik arbeidstid kan gjennomføres ved en nedsettelse av arbeidstiden. Utredningen forutsettes behandlet ved tariffoppgjøret 1986.

Produktivitet og rasjonalisering samt hensynet til konkurranseevnen og andre landsutvikling skal være en viktig del av det utredningsarbeidet som N.A.F. og LO skal føre om gjennomføringen av lik arbeidstid.

Spørsmålet om lik arbeidstid må også vurderes i sammenheng med spørsmålet om forandringer i pensjonsalderen.»

Det generelle tillegget på 70 øre svarer til en gjennomsnittlig lønnsvekst på ca. 1,1 pst. fra 1983 til 1984 for arbeidere i N.A.F.-bedrifter.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

I den private sektor utenfor LO/N.A.F.-området gikk også mange av oppgjørene til mekling, med få konflikter som følge. Foreløpige beregninger tyder på at lønnsveksten fra 1983 til 1984 ble noe sterkere på en del områder enn det partene la til grunn under oppgjørene.

Etter en punktstreik som varte i noe over en uke, endte oppgjøret for produksjonsarbeiderne i Nordsjøen i Rikslønnsnemnda. Resultatet ble et generelt tillegg på 2 140 kroner i året (70 øre pr. time tilpasset sokkelavtalen) fra 25. april og en økning av spesielle tillegg med 5,9 pst.

I overenskomstene for matforsynings- og oljeboringsbedrifter er det også gitt et generelt tillegg som tilsvarende 70 øre pr. time tilpasset sokkelavtalene.

1.10 fikk hver av disse tre gruppene lokale tillegg på gjennomsnittlig om lag 4,2 pst. på månedslønnen. En del av dette ble gitt med virkning fra 1.7.

Partene i statsoppgjøret kom ikke fram gjennom forhandlinger. Meklingen brøt også sammen og 24. mai ble ca. 9 150 statsansatte tatt i ut punktstreik. Etter knapt en ukes streik, vedtok Regjeringen å foreslå tvungen lønnsnemnd. Rikslønnsnemndas kjennelse forelå 17. august og hadde i følge nemnda en økonomisk ramme for årslønnsveksten på om lag 6¼ pst.

I kommuneoppgjøret kom Norske Kommuners Sentralforbund (NKS) på den ene side og Sammenslutningen av akademikerforeningene i kommunene (SAK) og Yrkesorganisasjonenes Forhandlingssammenslutning (YF) på den andre, fram gjennom mekling. Oppgjøret hadde en økonomisk ramme på 5,9 pst. fra 1983 til 1984. I tillegg åpnet avtalen adgang til å ta opp nye forhandlinger dersom lønnsveksten i den private sektor ble sterkere enn forutsatt. Gjennom slike forhandlinger er NKS blitt enig med SAK og YF om et tillegg i årslønnen på kr 600 fra 1. mars i år. Oppgjøret mellom NKS og de grupper som inngår i Norsk Kommuneforbunds forhandlingsområde, endte i Rikslønnsnemnda etter avsluttet mekling. I nemndas kjennelse ble det lagt til grunn samme ramme for årslønnsveksten som i statsoppgjøret.

2. LØNNSUTVIKLINGEN

I likhet med tidligere legger Beregningsutvalget fram en del statistikk og beregninger som gir et hovedinntrykk av lønnsutviklingen fra 1983 til 1984 og dessuten overheng til 1985 for ulike grupper. Beregningene bygger på prinsipper og forutsetninger som utvalget tidligere har lagt til grunn. Andre forutsetninger kan gi andre resultater. Utvalget understreker

at en med dette ikke har tatt standpunkt til eventuelle andre prinsipper som partene måtte ønske å legge til grunn i pågående forhandlinger og mekling.

I følge tabell 1C økte utbetalt lønn pr. utført årsverk med 7,4 pst. fra 1983 til 1984 i gjennomsnitt for alle næringer.

For de langt fleste lønnstakere innhentes det nå lønnsstatistikk. Det kan være noe ulik dekningsgrad for de enkelte næringer, og til dels brukes forskjellige lønnsbegrep. Videre innhentes statistikken på forskjellige tidspunkter. For lønnsutviklingen for arbeidere i N.A.F.-bedrifter gis det oppgaver for hvert kvartal. Dessuten beregnes årsgjennomsnitt. Andre grupper har stort sett ett tellingstidspunkt i året, for de fleste 1. september eller 1. oktober. Disse ulike forholdene bør en være oppmerksom på ved sammenlikning mellom lønnstakergruppene.

I tabell 2a er det gitt tall for lønnsutviklingen i årene 1982—84 for en del grupper. Tallene viser for de fleste gruppene lønnsutviklingen mellom de årlige tellingstidspunktene. Tabellen gir inntrykk av en varierende lønnsutvikling. For en del skyldes dette forhold som er nevnt ovenfor. Men også den faktiske lønnsutvikling har vært noe ulik fra gruppe til gruppe.

I utvalgets tidligere rapporter har det videre vært en tabell over utviklingen i årslønn for en del grupper. Beregningene som nå er ført fram til 1984 gjengis i tabell 2b. De bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. I lønnsstatistikken er også tatt med lønnstakere som ikke omfattes av tariffoppgjørene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker. Tallene for industriarbeiderne og for ledende funksjonærer i N.A.F.-bedrifter og i staten er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i kap. 5.

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfeldige utslag. Andre perioder ville kunne gi et annet forhold mellom gruppenes gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellig fra gruppe til gruppe. De ulike veksttall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

Tabellen bygger på statistikk for heltidsansatte. I enkelte av de områdene tabellen dekker, står imidlertid deltidsansatte for en stor del av årsverkene. For kommunesektoren antas det at 25—30 prosent av årsverkene blir utført av ansatte på deltid og i varehandelen noe mindre; mellom 20 og 25 prosent. Dersom lønnsutviklingen for deltidsansatte avviker

Tabell 2a. Lønnsutviklingen for enkelte grupper

	Tids- enhet	Gjennomsnitts- fortjeneste i kroner			Prosentvis endring fra året før		
		1982	1983	1984	1982	1983	1984
<i>Menn:</i>							
Jordbruk ¹⁾							
Månedslønte ansatte	Måned	7 255	7 758	8 223	10,6	7,4	6,0
Timelønte ansatte	Time	37,42	40,39	42,63	8,5	7,9	5,5
Industri							
Voksne arbeidere ⁵⁾	Time	49,59	53,79	58,31	10,3	8,5	8,4
Tekniske funksjonærer ⁴⁾	Måned	12 849	13 769	15 096	12,0	7,2	9,6
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	Måned	12 108	13 031	14 187	13,0	7,6	8,9
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet ⁵⁾							
Losse- og lastearbeidere	Time	58,09	61,44	65,34	11,5	5,8	6,3
Utenriksfart, voksne sjømenn ⁶⁾	Time	61,99	70,33	76,24 ²⁾	9,0	13,4	10,2 ³⁾
Innenriksfart, voksne sjømenn ⁷⁾	Måned	14 184	15 745	17 081	0,7	11,0	8,5
Privat landtransport, voksne arbeidere ⁵⁾	Måned	9 399	9 642	10 345	13,4	2,6	7,3
Time	Time	48,74	52,06	54,94	12,6	6,8	5,5
Varehandel ⁴⁾							
Kontorfunksjonærer	Måned	10 767	11 780	12 771	11,4	9,4	8,4
Butikkfunksjonærer	Måned	7 823	8 285	8 856	11,5	5,9	6,9
Lagerfunksjonærer	Måned	7 936	8 558	9 194	11,9	7,8	7,4
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	Måned	10 488	11 318	11 961	13,2	7,9	5,7
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	Måned	13 103	14 137	14 865	12,5	7,9	5,1
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾ ..	Måned	10 048	10 740	11 460	14,0	6,9	6,7
<i>Kvinner:</i>							
Jordbruk ¹⁾							
Timelønte ansatte	Time	35,24	37,71	40,09	6,7	7,0	6,3
Industri							
Voksne arbeidere ⁵⁾	Time	41,42	45,35	49,15	11,1	9,5	8,4
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	Måned	7 907	8 554	9 397	13,6	8,2	9,9
Varehandel ⁴⁾							
Kontorfunksjonærer	Måned	7 951	8 230	8 929	11,8	8,4	8,5
Butikkfunksjonærer	Måned	6 304	6 729	7 213	11,5	6,7	7,2
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	Måned	8 150	8 868	9 424	14,9	8,8	6,3
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	Måned	8 587	9 347	9 885	14,3	8,9	5,8
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾ ..	Måned	8 325	9 010	9 640	13,7	8,2	7,0

¹⁾ September. ²⁾ 3. kvartalsoppgaver. Årsgjennomsnitt, inkl. overtid og diverse tillegg for de foregående år. ³⁾ Stigning fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984. ⁴⁾ Pr. 1. september. ⁵⁾ Årsgjennomsnitt inkl. overtid og diverse tillegg. ⁶⁾ Mars. ⁷⁾ November. ⁸⁾ Pr. oktober. Heltidsansatte. Virkningene av justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1984 er ikke inkludert.

Kilde: Lønnsstatistikk utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå og Norsk Arbeidsgiverforening.

fra utviklingen for heltidsansatte, vil lønnsveksten for et område sett under ett, være en annen enn tabellen viser. I følge opplysninger fra Norske Kommuners Sentralforbund, var således lønnsveksten 1982 til 1983 og fra 1983 til 1984 lavere enn det tabellen viser for kommunene, dersom også de deltidsansatte medregnes.

Tabellen er videre basert på oppgaver for time- eller månedsfortjeneste eksklusive overtidstillegg, men eksklusive andre typer tillegg. Dette innebærer at lønnsstillegg som kan ha

bakgrunn i spesielle forhold i en bransje — eksempelvis skifttillegg og ulempetillegg — er med i tallene.

De beregnede tall viser at den årlige lønnsveksten har variert en del mellom gruppene. Foruten de forhold som er nevnt foran, kan dette ha sammenheng med lavlønnsprofilen ved tariffoppgjørene og med sammensetningen av arbeidsstyrken (alder, utdanning m.m.). Også andre faktorer kan ha spilt inn, bl.a. forskyvning i statistikk, nedlegging og opprettelse av arbeidsplasser.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 2b. Beregnet årslønnsvekst for noen grupper

Ar	Arbeidere i N.A.F.-bedrifter			Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter		Vare- handel
	Industri	Bygge- virksomhet	Land- transport	I alt	Ledende	
1973—74	17,4	14,2	16,4	13,4	13,0	12,3
1974—75	19,9	16,9	23,3	17,6	13,9	18,3
1975—76	11,5	16,6	15,5	15,3	12,5	15,5
1976—77	8,9	12,0	10,0	11,8	10,0	10,3
1977—78	7,8	8,9	7,1	9,4	8,7	12,4
1978—79	2,9	1,8	5,3	3,1	2,5	2,0
1979—80	10,1	8,6	11,4	8,6	7,5	11,8
1980—81	10,1	9,9	10,3	12,8	11,8	10,7
1981—82	10,5	11,6	12,5	11,8	10,7	11,5
1982—83	8,3	7,3	6,8	9,1	8,5	8,5
1983—84 ¹⁾	7,9	6,3	5,5	8,0	8,0	8,2
1973—84	196,8	192,6	220,3	212,8	176,7	214,3
Gj.snitt pr. år	10,4	10,3	11,2	10,9	9,6	11,0

Ar	Hotell- og restauran- tant ²⁾	Uten- riks- sjø- fart	Bank ³⁾		For- sikring	Stat		Kom- mune	Forretning- messig tjeneste- yting ⁴⁾
			I alt	Ledende		I alt	Ledende		
1973—74	11,1	12,5	13,3	10,3	12,0	12,3	10,4	11,9	—
1974—75	23,5	17,5	17,2	16,7	15,9	18,8	17,9	17,8	—
1975—76	15,1	16,9	9,2	7,4	12,1	11,8	8,8	14,7	—
1976—77	17,0	11,8	12,7	12,6	9,9	8,8	6,2	9,5	—
1977—78	6,1	7,0	10,9	10,3	9,6	8,2	6,2	8,5	—
1978—79	3,0	7,0	3,1	1,6	2,3	1,7	1,6	3,0	—
1979—80	13,9	8,3	12,2	10,2	12,0	9,6	10,0	10,3	—
1980—81	17,5	17,0	13,2	12,5	13,0	11,5	6,2	12,4	—
1981—82	10,5	7,0	13,2	10,7	12,8	12,3	8,0	12,1	13,2
1982—83	6,4	10,0	8,6	7,2	9,6	7,6	7,6	9,0 ⁵⁾	11,2
1983—84 ¹⁾	7,7	6,0	6,5	5,5	5,6	6,5	8,0	7,5 ⁵⁾	9,0
1973—84	242,2	212,7	210,7	170,8	196,3	180,8	137,9	201,2	—
Gj.snitt pr. år ..	11,8	10,9	10,9	9,5	10,4	9,8	8,2	10,6	11,1 ⁶⁾

¹⁾ Foreløpige tall.

²⁾ Omfatter både måneds- og prosentlønte.

³⁾ Forretnings- og sparebanker.

⁴⁾ Lønnsstatistikk utarbeidet første gang pr. 1. september 1980.

⁵⁾ Heltidsansatte inkl. helse- og sosialvesen, men ekskl. skoleverket.

⁶⁾ Gjennomsnitt pr. år for perioden 1981—84.

Den forholdsvis sterke lønnsveksten for ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet og i en viss utstrekning også i varehandel i årene 1980—84, må f.eks. ses i sammenheng med oppgjørens lavlønnsprofil. Det samme gjelder den sterkere lønnsveksten for kommuneansatte enn for statsansatte i årene 1980 og 1981. Den sterke lønnsstigning fra 1980 til 1983 for funksjonærer i forretnings- og sparebanker, forsikring og fra og med 1981 også for

funksjonærer i N.A.F.-bedrifter, har derimot ikke denne bakgrunn. Ansatte i forretningsmessig tjenesteyting har også hatt en sterk lønnsvekst de tre siste årene. Som påpekt foran, bør det utvises forsiktighet ved sammenlikning mellom gruppene. Dette gjelder særlig ved betraktning av utviklingen i ett enkelt år.

Et veiet gjennomsnitt av anslagene i tabell 2b gir en samlet årslønnsvekst på 7,4 pst.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

fra 1983 til 1984. Sammenveingen er basert på lønnstakerårsverk i 1982. Tabell 2b omfatter ikke alle lønnstakergrupper i samfunnet, og metoden for sammenveing er noe usikker. Det er imidlertid samme tall som er gitt i tabell 1c for den gjennomsnittlige lønnsvekst for alle lønnstakere under ett.

I senere år har begrepet *overheng* blitt stadig mer anvendt i diskusjonen om lønnsutgiftviklingen. Med dette menes den lønnsvekst de enkelte gruppene tar med seg fra ett år og inn i neste.

Overhenget beskrives ved hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten fra ett år til det neste vil bli selv om det ikke skjer noen lønnsvekst i det andre året.

Nå gis det ikke statistikk pr. 31. desember eller 1. januar for noen grupper. Overhenget må derfor anslås. For arbeidere i N.A.F.-bedrifter brukes gjerne forholdet mellom lønnsnivået i 4. kvartal og årsgjennomsnittet. For andre grupper må det til dels gjøres grove anslag.

Størrelsen av overhenget vil avhenge av hvordan lønnsveksten skjer over året. Lønns tillegg som gis sent i året fører til større overheng til neste år enn tilsvarende tillegg som gis tidlig i året.

For de fleste gruppene har vi god oversikt over tidspunktene for tariff tillegg. Vi vet imidlertid lite om når annen lønnsutvikling skjer. For grupper med en gitt lønnsstigning i en periode vil det beregnede overhenget være avhengig av hva som forutsettes om forløpet av lønnsutviklingen gjennom perioden.

Størrelsen av overhenget vil ofte være et forhandlingsspørsmål mellom partene i de enkelte tariffområder. Det kan også variere betydelig mellom områdene. Dette kan ha sammenheng med ulik lønnsvekst forrige år, men kan også ha sammenheng med at lønns tilleggene kom til ulike tider gjennom året.

I oppstillingen er overhenget til 1985 anslått for en del områder. Det understrekes at partene i de ulike områder kan ha ulike oppfatninger av hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved beregning av overhenget.

	Pst.
LO/N.A.F.-området i alt	3,6
Industriarbeidere	3,6
Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter	3,3
Staten	2,8
Varehandel	2,3
Bank	1,4
Forsikring	1,3
Forretningsmessig tjenesteyting	3,3

I N.A.F.s lønnsstatistikk for *voksne arbeidere* i bergverk, industri, bygge- og anleggsvirksomhet, privat transportvirksomhet og oljevirksomhet, var det en økning i årslønnen eller i timefortjenesten eksklusiv overtidstillegg omregnet til 40 timer på 7,5 prosent fra 1983 til 1984, mot 8,0 prosent året før.

Dette gjennomsnittstallet dekker over til dels store variasjoner i årslønnsveksten. Deler av utekonkurrerende industri og skjermet industri kan oppvise en årslønnsvekst på over 10 prosent, mens næringer utenfor industrien som landtransport og byggevirksomhet har en langt mer beskjeden årslønnsvekst på henholdsvis 5,5 og 6,3 prosent. Blant de områder som ligger under gjennomsnittet finner en også bedriftene i Mekaniske Verksteders Landsforening med en årslønnsvekst på 7,2 prosent.

Helt fra slutten av 1982 har det vært en forholdsvis sterk økning i bruken av overtid. Det gjennomsnittlige overtidstillegget pr. arbeidet time økte således fra 122 øre/time i 1983 til 154 øre/time i 1984. Timefortjenesten medregnet overtidstillegget økte derfor 0,4—0,5 prosent sterkere fra 1983 til 1984 enn timefortjenesten eksklusive overtid.

Av årslønnsveksten eksklusive overtid på 7,5 prosent fra 1983 til 1984 utgjorde overhenget fra 1983 2,6 prosent, tariff tilleggene 2,2 prosent og bidraget fra lønns glidning i løpet av 1984 2,7 prosent. Av tariff tilleggene bidro det generelle tillegg pr. 1. april i gjennomsnitt med 1,1 prosent, garantitillegget fra 1. okt. med 0,1 prosent og andre ulike forbundsvise tillegg som følge av reguleringer av ansiennitetstillegg, normal- og minstelønns satser, skiftbestemmelser osv. med i gjennomsnitt 1,0 prosent.

Tabell 2c viser utviklingen i timefortjeneste eksklusiv overtidstillegg fordelt på tariffmessig lønnsøkning og lønns glidning for voksne arbeidere (menn + kvinner).

Tabellen viser utviklingen i økningsraten for timefortjeneste fra tilsvarende kvartaler året før. Dette er gjort for å eliminere sesongvariasjoner. Tariffmessig lønnsøkning er lavlønns tillegg, garantitillegg, sentrale tillegg på minstelønns satser etc. som følge av sentrale, herunder forbundsvise forhandlinger. Lønns glidningen blir en restpost. Den omfatter lønns tillegg som gis ved blant annet lokale forhandlinger på de enkelte bedriftene. Lønns glidningen er således et statistisk begrep hvor også fortjeneste p.g.a. økt akkord, forskyvninger i timeverkene osv. kan spille inn.

Siste kolonne i tabellen viser lønns glidningens andel av den totale lønnsøkning. Tabellen viser at det har vært en viss trend helt

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 2c. *Tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, transportvirksomhet og oljevirksomhet basert på timefortjenester eksklusive overtid, helligdagsbetaling og feriepenger*

	Endring i prosent fra samme kvartal året før			Lønnsglidning som andel av total lønnsutvikling ³⁾ %
	Lønnsøkning pr. time	Herav:		
		Tariffmessig økning	Lønns- glidning	
1972 1. kvartal	9,6	4,5	5,2	54
1973 1. kvartal	9,1	3,8	5,3	58
1974 1. kvartal	12,0	4,8	7,2	60
1975 1. kvartal	24,9	15,7	9,2	37
1976 1. kvartal	13,2	9,2	4,4	32
1977 1. kvartal ¹⁾	15,0 ¹⁾	9,5	5,5	33
1978 1. kvartal	10,2	2,9	7,3	72
1979 1. kvartal	5,9	2,1	3,8	64
1980 1. kvartal	2,6	0,3	2,4	92
1980 2. kvartal ²⁾	10,4	5,2	5,1	49
1980 3. kvartal ²⁾	10,7	5,3	5,4	50
1980 4. kvartal	14,6	5,7	8,9	61
1981 1. kvartal	13,5	5,2	8,3	61
1981 2. kvartal ²⁾	9,2	1,9	7,3	79
1981 3. kvartal ²⁾	9,8	1,9	7,9	81
1981 4. kvartal	8,3	1,8	6,5	78
1982 1. kvartal	8,3	1,8	6,6	80
1982 2. kvartal ²⁾	11,2	5,7	5,5	49
1982 3. kvartal ²⁾	11,7	5,6	6,0	51
1982 4. kvartal	11,8	5,5	6,3	53
1983 1. kvartal	11,8	5,5	6,3	53
1983 2. kvartal	7,0	1,2	5,8	83
1983 3. kvartal	7,3	1,1	6,2	85
1983 4. kvartal	6,2	1,0	5,1	82
1984 1. kvartal	6,1	1,0	5,2	85
1984 2. kvartal ²⁾	7,4	2,9	4,4	59
1984 3. kvartal ²⁾	7,9	3,0	5,0	63
1984 4. kvartal	8,7	3,0	5,7	66

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. overtidstillegg, betaling for helligdager, feriepenger o.l.

¹⁾ Inklusive lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.²⁾ Korrigert for etterbetaling.³⁾ Regnet av prosenter.

Lønnsstoppen fra 1978 til 1980 gjør at perioder innenfor dette tidsrommet er nesten hele den registrerte lønnsveksten lønnsglidning.

fra begynnelsen av 1970-årene i retning av større andel av den totale lønnsveksten i form av lønnsglidning. I 1982 og 1984, hvor det var forbundsvise forhandlinger, ble det noe større tariff tillegg.

Dersom det for eksempel er store variasjoner i de generelle tillegg pr. 1. april fra år til år, vil det fra første til andre kvartal oppstå store forskyvninger når det gjelder nivået på

lønnsøkningen og fordeling på tariffmessige lønns tillegg og lønns glidning. For resten av året vil variasjonene i tallene i hovedsak gjenspeile utviklingen i lønns glidningen.

Etter lønnsstoppens opphør i 1980 steg lønns glidningen i slutten av 1980 slik at økningen fra 4. kvartal 1979 til 4. kvartal 1980 ble hele 8,9 prosent. Etter 1981 har det vært en nedadgående tendens i lønns glidningen, selv

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

om det også har vært tilfeller hvor glidningen har økt sterkere enkelte kvartaler. I slutten av 1984 har det igjen vært en viss tendens til forsterkning av lønnsglidningen. Økningen i lønnsveksten fra 1. til 2. kvartal i 1984 i forhold til de samme kvartaler året før kom som følge av at det forbundsvise tariffoppgjøret i 1984 i gjennomsnitt ga et langt høyere tariff tillegg enn tariffoppgjøret et år tidligere. Mot slutten av 1984 var det så en tiltakende lønns glidning i forhold til høsten 1983. Mens timefortjenestene eksklusive overtidstillegg økte med 7,9 prosent fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984, var det en økning på 8,7 prosent i 4. kvartal 1984, i forhold til 4. kvartal 1983. Omfanget av timer betalt med overtid fortsatte å øke også i 4. kvartal 1984, slik at timefortjenesten inklusiv overtidstillegget økte 0,3 prosentenheter sterkere enn timefortjenesten eksklusive overtidstillegget.

Eksportkonkurrerende industri og en del grupper innen skjermet industri som tradisjonelt har hatt høy lønns glidning trakk den gjennomsnittlige lønns glidningen opp i 1984.

Overhenget inn i 1985 for voksne arbeidere ble 3,6 prosent, mot 2,9 prosent året før. Det større overhenget i år skyldes den sterkere lønns glidning mot slutten av 1984 og et større tariff tillegg i 1984 i forhold til 1983. Det har vært en langt svakere vekst i fortjenesteutviklingen i bygge- og anleggsvirksomhet, landtransport og oljevirkosomhet enn i industrien, slik at lønnsveksten fra 1983 til 1984 for arbeidere totalt var 0,4 prosent lavere enn for industriarbeidere, noe som også var tilfelle fra 1982 til 1983.

For *industriarbeidere eksklusive offshorevirksomhet* økte den gjennomsnittlige timefortjenesten eksklusive overtidstillegg og årslønnsveksten med 7,9 prosent fra 1983 til 1984 mot 8,3 prosent året før. Bak denne gjennomsnittlige lønnsveksten i industrien er det store forskjeller bansjer imellom. Den økte bruk av overtid og følgelig økt overtidstillegg pr. arbeidstid førte til at timefortjenesten inklusiv overtid økte 0,4—0,5 prosentenheter sterkere fra 1983 til 1984.

Av lønnsveksten for industriarbeidere på 7,9 prosent utgjorde overhenget fra 1983 2,9 prosent, tariff tilleggene i 1984 2,2 prosent og bidraget fra lønns glidningen i løpet av 1984 var 2,8 prosent.

Utviklingen av gjennomsnittlige timefortjenester for industriarbeidere i løpet av 1984 viser den samme trenden som beskrevet for voksne arbeidere totalt. Mens det gjennomsnittlige tariff tillegg i det forbundsvise tariffoppgjøret for 1984 bidro til en sterkere lønnsvekst enn tariffoppgjøret et år tidligere,

var det også for industriarbeidere en avtakende lønns glidning i første del av 1984. Denne økte igjen mot slutten av 1984. Lønns glidningen for voksne industriarbeidere i hele 1984 var endel sterkere enn for voksne arbeidere totalt, noe som har vært tilfelle de siste 2 år.

Fra 4. kvartal 1983 til 4. kvartal 1984 økte den gjennomsnittlige timefortjenesten eksklusive overtid med 8,7 prosent, hvorav lønns glidningen (eksklusive overtid) var 5,6 prosent i samme periode. Lønns glidningen (eksklusive overtid) for industriarbeidere utviklet seg 5,8 prosent, 5,0 prosent, 5,2 prosent og 5,6 prosent fra 1. til 4. kvartal i forhold til tilsvarende kvartaler i 1983.

Overhenget fra 1984 inn i 1985 er 3,6 prosent for voksne industriarbeidere.

Fra 1982 har det vært en betydelig økning i bruken av overtid og timer betalt med overtidstillegg, slik at bedriftenes gjennomsnittlige utbetalinger pr. arbeidet time har økt relativt sterkere enn timefortjenesten eksklusive overtid. Dessuten inneholder bedriftenes lønnskostnader også lønn ved fravær av ulike slag, som feriedager, bevegelige helligdager, lønn under sykdom og permisjon, samt arbeidsgiveravgift til Folketrygden og LO/N.A.F.-ordninger.

Tabell 2d nedenfor viser lønnskostnadene for industriarbeidere pr. timeverk fra 1977 til 1984, spesifisert på typer av indirekte personalkostnader målt i prosent av lønn for arbeidet tid pr. time. Nederst i samme tabell er også den beregnede årslønnsveksten satt opp for hele perioden. Årslønnen er beregnet eksklusiv overtidsbetaling. Dessuten er det forutsatt full lønn under sykdom og ferie.

Den nye sykelønnsordningen fra 1. juli 1978 gjorde at bedriftene betalte 100 prosent av lønn de første 10 dagene av sykefraværet. Det overskytende ble refundert fra det offentlige. Fra 1981 til 1982 ble bedriftenes betalingsperiode i sykelønnsordningen utvidet til de første 14 dagene av sykefraværet. Dette økte bedriftenes relative lønnskostnader med 0,4 prosentenheter fra 1981 til 1982. Ifølge N.A.F.s fraværstatistikk var det en svak nedgang i fraværet i industrien fra 1982 til 1983, også fravær betalt av bedriftene. Nettoeffekten utgjorde 0,2 prosentenheter av de sosiale kostnadene.

Fra 1983 til 1984 økte de relative timelønnskostnadene i hovedsak som følge av at 1984 inneholdt flere bevegelige helligdager som falt på ukens 5 første dager. I prosent av lønn for arbeidet tid gikk derfor grunnlaget for arbeidsgiveravgiften og feriepengene også noe opp.

Foruten lønn for ikke arbeidet tid og de

Tabell 2d. *Lønnsutviklingen for industriarbeidere (gjennomsnitt for menn og kvinner)*

		1977	1978	1979	1979 ³⁾	1980 ³⁾	1981 ³⁾	1982 ³⁾	1983 ³⁾	1984 ³⁾
Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	Kr.	32,69	35,30	36,29	36,02	39,67	43,66	48,26	52,43	56,81
Stigning fra foregående år	pst.	10,8	8,0	2,8	—	10,1	10,1	10,5	8,6	8,4
Indirekte personalkostnader i pst. av gj.sn. timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	pst.	35,5	37,6	40,1	40,1	40,2	40,4	40,5	40,3	41,3
Herav:										
Betaling for helgedager	pst.	3,0	3,9	4,3	4,3	3,9	3,4	3,0	3,0	3,9
Feriepenger	pst.	9,8	9,9	9,9	9,9	9,9	10,2	10,3	10,3	10,3
Feriepenger av lønn under sykdom	pst.	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Lønn under sykdom og permisjon	pst.	1,4	3,3	5,6	5,6	5,6	5,6	6,0	5,8	5,8
Arbeidsgiveravgiftene:										
Folketrygden	pst.	18,5	18,9	19,0	19,0	19,3	19,3	19,3	19,3	19,2
LO/N.A.F.-ordningene	pst.	1,9	0,7	0,4	0,4	0,6	0,9 ⁴⁾	0,9	0,9	0,9
Gj.sn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l.	Kr.	37,63	41,65	43,80	43,47	47,72	52,48	58,06	62,97	68,74
Stigning fra foregående år	pst.	11,0	10,7	5,2	—	9,8	10,1	10,6	8,5	9,2
Bedriftens lønnskostnader pr. timeverk ¹⁾	Kr.	44,29	48,57	50,84	50,46	55,62	61,30	67,81	73,56	80,27
Stigning fra foregående år	pst.	10,9	9,7	4,7	—	10,2	10,3	10,6	8,5	9,1
Stigning i beregnet årslønn fra foregående år	pst.	9,0	7,8	2,8 ²⁾	—	10,1	10,1	10,5	8,3	7,9

¹⁾ Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

²⁾ Eksklusive virkningene av sykelønnsordningen.

³⁾ Eksklusive offshoarearbeid.

⁴⁾ Inklusive trekkene til Lavlønnsfondet fratrukket overføringer fra Lavlønnsfondet anslått til 0,5 prosent.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

generelle sosiale kostnader har bedriftene også mer eller mindre frivillige sosiale kostnader, som f.eks. bedriftslegeordning, private sykekasser, pensjonsordninger, yrkesopplæring, kantinevirksomhet, subsidierte lån osv. Disse kostnadene utgjorde gjennomsnittlig 9,0 prosent av lønn for arbeidet tid i 1983 for industriarbeidere.

For funksjonærene i industri, bergverk, transportvirksomhet, bygge- og anleggsvirksomhet, oljevirksomhet og hotell- og restaurantvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønnen med 8,5 prosent for menn og 9,5 prosent for kvinner fra 1. september 1983 til 1. september 1984. For menn og kvinner under ett var økningen 8,5 prosent. Det er for 1984 et sterkere innslag av kvinnelige funksjonærer med lavere lønnsnivå som er årsak til at den prosentvise økningen er mindre for menn og kvinner under ett i forhold til økningen både for menn og kvinner hver for seg. For funksjonærer i ledende stillinger utgjorde stigningen 8,6 prosent fra 1. september 1983 til 1. september 1984.

Utfra samme beregningsprinsipper som tidligere år har Beregningsutvalget anslått årslønnsveksten fra 1983 til 1984 til 8,0 prosent både for funksjonærer under ett og for ledende funksjonærer. Selv om veksten for ledende funksjonærer fra 1. september 1983 til 1. september 1984 var noe høyere, bidro et lavere overheng fra året før til at årslønnen målt i prosent er den samme for ledende som for resten av funksjonærgruppen.

Etter N.A.F.s kvartalsstatistikk økte den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusiv overtid eller årslønn i oljevirksomhet, offshore ialt med 6 prosent. Strukturendringer og sterke bevegelser i bemanningen førte til at økningen i timefortjenester var særlig svak på slutten av 1984, slik at denne næringen vil ha et svært lite overheng inn i 1985.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsførtjenesten for heltidsansatte med 6,0 pst. for menn og 6,5 pst. for kvinner fra april 1983 til april 1984. For heltidsansatt prosentlønnen serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsförtjenesten med 9,7 pst. for voksne menn og 6,9 pst. for voksne kvinner fra perioden 1. november 1982 — 30. april 1983 til perioden 1. november 1983 — 30. april 1984. Fra 1. april 1984 ble det gitt et generelt tillegg på kr 0,70 pr. time. Videre ble det avtalt et garantitillegg på kr 2,30 pr. time fra 1. oktober 1984.

Gjennomsnittlig antas at tilleggene 1. april og 1. oktober slår ut i en lønnsøkning på 2,8 pst. fra 1983 til 1984. I tillegg kommer lønnsglidningen og overhenget fra 1983.

I *forretnings- og sparebanker* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 6,0 pst. for menn og med 6,6 pst. for kvinner fra 1. september 1983 til 1. september 1984. Fra 1. mai 1984 ble det gitt et generelt tillegg på 3,3 pst. Utvalget antar at det generelle tillegget, overhenget fra 1983 og lønnsglidningen i 1984 vil gi en total lønnsøkning fra 1983 til 1984 på 6,5 pst.

I *forsikringsvirksomhet* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 5,1 pst. for menn og 5,8 pst. for kvinner fra 1. september 1983 til 1. september 1984. Fra 1. mai 1984 ble det gitt et generelt tillegg på 3,85 pst. Sammen med overhenget fra 1983 og lønnsglidningen i 1984 antas dette å gi en total lønnsøkning fra 1983 til 1984 på 5,6 pst.

I *varehandel* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 7,8 pst. for menn og for kvinner med 8,2 pst. fra 1. september 1983 til 1. september 1984.

Fra 1. april 1984 ble det i tariffavtalen mellom Handelsens Arbeidsgiverforening og Handel og Kontor gitt et generelt tillegg på kr. 375,— pr. måned til alle arbeidstakere over 18 år. Tillegget antas å slå ut med en gjennomsnittlig lønnsøkning på 5,0 pst. fra 1. april. I varehandelen under ett ventes det generelle tillegget, overhenget fra 1983 og lønnsglidningen i 1984 og gi en total lønnsøkning fra 1983 til 1984 på 8,2 pst.

I *utenriks sjøfart* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten for voksne sjømenn med 8,5 pst. fra mars 1983 til mars 1984.

Fra 1. mai 1984 ble det gitt et tillegg på kr 160,— pr. måned både i utenriksfart og på forsyningsskipene. Forhandlingene i fjor høst resulterte i et generelt tillegg på 5,5 pst. fra 1. november for begge grupper.

Medregnet tekniske justeringer har oppgjøret i utenriksfart og på forsyningsskipene samlet en ramme på 7,2 pst. 1. november 1984.

I *innenriks sjøfart* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten for voksne sjømenn i underordnede stillinger med 3,4 pst. fra november 1983 til november 1984.

Fra 1. april 1984 ble det i innenriks sjøfart gitt et generelt tillegg på 38 øre pr. time eller kr 65 pr. måned. Videre ble det gitt et garantitillegg på kr 1,59 pr. time eller kr 275 pr. måned fra 1. oktober 1984.

Blant ansatte på *flyttbare borefartøyer og verkstedplattformer* steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 2,1 pst. fra november 1983 til november 1984. Fra 1. april 1984 ble det gitt et tillegg på 5,9 pst. til medlemmer i Sjømannsforbundet, Maskinistforbundet og Styrmannsforeningen samt til medlemmer i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Statistikken for borefartøyer og verkstedplattformer blir innhentet i november hvert år (i 1981 i desember). Den omfatter både boremannskap og maritimt mannskap. For 1984 omfatter statistikken 27 borefartøyer og verkstedspplattformer med i alt 2 370 ansatte.

Statistikken dekker ikke de faste produksjonsplattformene eller bedrifter som driver tjenesteytende virksomhet i Nordsjøen.

Tabell 2e viser gjennomsnittlig månedsfortjeneste i november for perioden 1975—83.

Tabell 2e. Gj.snittlig månedsfortjeneste¹⁾ inkl. overtid og diverse andre tillegg på flyttbare borefartøyer og verkstedplattformer. 1975—84

	Kr	Stigning i pst. fra året før
1975	6 609	—
1976	7 177	7,7
1977	7 707	8,3
1978	7 914	2,7
1979	8 538	7,9
1980	10 171	19,1
1981 ²⁾	10 778	6,0
1982	13 907	29,0
1983	14 856	6,8
1983 ³⁾	13 287	—
1984	13 565	2,1

¹⁾ November.

²⁾ Desember.

³⁾ Ekskl. boresjefer og borere. Disse er heller ikke med i 1984.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Lønsspredningen blant ansatte på borefartøyer og verkstedsplattformer er forholdsvis stor. I november 1984 varierte månedslønnen fra ca. 9 900 kr for riggassistenter til 20 800—25 900 kr for tekniske sjefer, plattformsjefer og undervannsingeniører.

Blant sjøfolk ombord på forsyningskip steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 5,9 pst. fra mars 1983 til mars 1984.

Fra 1. mai 1984 ble det gitt et tillegg på kr 160 pr. måned og fra 1. november 5,5 pst., dvs. det samme som i utenriks sjøfart.

Statistikken for forsyningskip blir innhentet i mars hvert år. I 1984 omfatter den 116 skip med i alt 1967 sjøfolk. Tabell 2f viser månedsfortjenesten på forsyningskip.

Lønnsstatistikken for de stattilsatte pr. 1. oktober 1984 omfattet 178 000 arbeidstakere. Disse utførte 164 000 årsverk. Lønnsstigningen pr. årsverk fra 1. oktober 1983 til 1. oktober 1984 var på 6,8 pst. For heltidsansatte kvinner var stigningen 7,0 pst., og for heltidstilsatte menn 6,7 pst. Stigningen er påvirket av at justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1983 først ble registrert i statistikken 1. oktober 1984. Dette oppgjøret utgjorde ca. 1,2 pst. På den annen side er virkningen av justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1984 og endringen av topplønnen på den laveste lønnsstigen fra 1. oktober 1984, ikke med i tallene.

Veksten i perioden skyldes i hovedsak tarifftillegget på 4,4 pst. som i Rikslønnsnemndas kjennelse ble gitt fra 1. mai 1984 for stattilsatte uten streikerett og fra 30. mai for de med streikerett. Inklusive justerings- og normeringsoppgjøret i 1984 utgjør de tariffmessige tillegg ca. 5,6 pst.

Tabell 2f. Gjennomsnittlig månedsfortjeneste¹⁾ inkl. overtid og diverse andre tillegg for sjøfolk på forsyningskip. 1975—1984

	Voksne sjøfolk i alt		Av dette			
	Månedsfortjeneste kr	Stigning i pst. fra året før	Befal kr	Stigning i pst. fra året før	Matroser	Stigning i pst. fra året før
1975	6 676	—	7 687	—	5 466	—
1976	7 929	18,8	8 979	16,8	6 606	20,9
1977	8 069	1,8	9 149	1,9	6 746	2,1
1978	8 227	2,0	9 329	2,0	6 802	0,8
1979	8 470	3,0	9 514	2,0	7 068	3,9
1980	8 593	1,5	9 649	1,4	7 137	0,1
1981	10 926	27,2	12 186	26,3	9 288	30,1
1982	11 698	7,1	12 967	6,4	10 043	8,1
1983	13 451	15,0	15 088	16,4	11 196	11,5
1984	14 251	5,9	15 889	5,3	11 992	6,6

¹⁾ Mars.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

På årsbasis utgjør lønnsveksten for stats-
tillsatte fra 1983 til 1984 6,5 pst. Årslønns-

veksten har variert mellom ulike grupper
statstillsatte:

	Gjennomsnittslønn		Vekst i % fra 1983—1984	Antall heltids- tillsatte pr. 1.10.84
	1983	1984		
Kontorassistent/kontorfullmektig	92 772	98 207	5,9	10 856
Fagarbeidere i Televerket og NSB	105 096	110 989	5,6	5 400
Saksbehandlere ¹⁾	133 224	141 300	6,1	10 611
Eksp.sjef/underdirektør/byråsjef	183 103	197 703	8,0	801

¹⁾ Omfatter førstesekretær, konsulent og førstekonsulent.

Rikslønnsnevndas kjennelse om ulike iverksettelsesdatoer for de med og de uten streikerett, har betydning for årslønnsveksten for de forskjellige grupper tilsatte. I årslønnsberegningene er det tatt hensyn til dette. Justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1984 og endring av topplønn for den laveste lønnsstigen er også tatt med.

Lønnsstatistikken for *skoleverket* pr. 1. oktober 1984 omfattet 82 000 arbeidstakere som utførte 73 000 årsverk. Lønnsveksten pr. årsverk fra 1. oktober 1983 til 1. oktober 1984 var på 6,8 pst. Også for skoleverket er stigningen påvirket av at justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1983 på ca. 1,2 pst. først kom med i 1984-statistikken. Det tilsvarende oppgjøret pr. 1. august 1984 er ikke med i statistikken.

Ifølge Statistisk Sentralbyrås statistikk steg den gjennomsnittlige månedsførtjenesten for *kommunale arbeidstakere* utenom helsevesen og sosial omsorg med 9,8 pst. for menn og 8,7 pst. for kvinner fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. (Tall for 1984 foreligger ikke).

For kommunale og fylkeskommunale arbeidstakere i helsevesen og sosial omsorg steg den gjennomsnittlige månedsførtjenesten med 7,8 pst. for menn og med 8,4 pst. for kvinner fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. (Tall for 1984 foreligger ikke).

Som resultat av lønnsoppgjøret i kommunesektoren våren 1984, foreligger det nå to ulike avtaler i denne sektoren. I avtalen mellom Norske Kommuners Sentralforbund (NKS) på den ene side og Sammenslutningen av akademikerforeningene i kommunene og Yrkesorganisasjonenes Forhandlingssammenslutning på den andre, ble resultatet et generelt tillegg på 3,7 pst. fra 1. mai. Fra 1. oktober 1984 ble det videre foretatt stigeendringer på de lavere lønnstrinn, som antas å slå ut med ca. 0,5 pst. pr. dato.

Resultatet av kjennelsen i Rikslønnsnemnda

i oppjøret mellom NKS og de grupper som inngår i Norsk Kommuneforbunds forhandlingsområde ble et generelt tillegg på 4,2 pst. fra 30. mai. Fra 1. oktober ble det gitt de samme stigeendringer som i den andre avtalen.

Siden 1980 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet statistikk for ansatte i *forretningsmessig tjenesteyting*. Dette omfatter ansatte i virksomheter som driver med regnskapsføring, revisjon, databehandling, arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet. Dessuten er også ansatte innen teknisk virksomhet og annonse- og reklamevirksomhet med. Felles for de fleste bedriftene i denne statistikken er at de ansatte ikke får sine lønninger regulert gjennom landsomfattende tariffavtaler. Lønnstilleggene følger imidlertid ofte lønnstilleggene i landsomfattende tariffavtaler, f.eks. mellom Handel og Kontor og Norsk Arbeidsgiverforening eller for offentlig ansatte.

Fra 1. september 1983 til 1. september 1984 steg den gjennomsnittlige månedsførtjenesten med 8,2 pst. for menn og 8,8 pst. for kvinner. Beregningsutvalget anslår lønnsveksten fra 1983 til 1984 til 9,0 pst.

3. LØNNSPREDNING I N.A.F.s KVARTALSSTATISTIKK

Mens tarifftilleggene bidrar til å minske lønnsforskjellene virker lønnsglidningen til å øke forskjellene. Siste kolonne i tabell 2d gir en oversikt over lønnsglidningens andel av lønnsveksten. Denne viser at lønnsglidningens andel av den totale lønnsveksten har økt i de siste årene. Dette skulle isolert slå ut i større lønnsforskjeller.

Tabellen viser at lønnsstrukturen mellom bransjer over noen år endrer seg lite. Dette ser ut til å være hovedtendensen særlig i 1980-årene, men det kan være endel variasjoner avhengig av hvilke bransjer og tidsperioder som legges til grunn.

Om grunnlaget for inntektsoppjørene 1985

Mens lavlønnstilleggene i 1960- og 1970-årene ikke automatisk hevet bransjer eller bedrifter opp på et bestemt prosentvis nivå i forhold til industrien, ble Lavlønsordningen fra 1980 utformet slik at det ble en automatisk heving av lønningene innenfor lavlønsbransjer i forhold til gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. I 1980 og 1981 ble det pr. 1. oktober gitt et garantitillegg på den enkelte bedrift med lavere gjennomsnittlig timefortjeneste enn 85 prosent av industriens gjennomsnitt, slik at alle bedrifter minst skulle ligge på denne. Denne ble koblet til bestemmelsene vedrørende begrensning av lønnsglidningen.

Lavlønsordningen skulle finansieres av arbeidstakerne og arbeidsgiverne med en halvpart hver. Derfor ble det opprettet et Lavlønsfond med innbetaling gjennom trekk på arbeidstakerne. I 1982 og 1983 ble imidlertid 85-prosentgarantitilleggene fullt belastet de aktuelle lavlønsbedriftene i de berørte områdene og ingenting finansiert gjennom Lavlønsfondet. For de fleste avtaleområdene ble garantitillegget gitt som generelt tillegg innen avtaleområdene. I noen områder ble det avtalt at bedriftene selv fritt kunne differensiere garantitillegget mellom grupper innenfor bedriftene. I hvilken utstrekning disse ordningene bidrar til endret lønnsstruktur mellom bransjer vil være avhengig av hvilke prinsipper som blir benyttet i de enkelte bransjer og effekten av disse. Jevnt over vil dagens Lavlønsordning med i hovedsak likt lavlønnstillegg for alle bedrifter innen bransjen bidra til mindre variasjon mellom bransjene.

Endringer i sysselsettingstrukturen innenfor avtaleområdene kan i seg selv føre til endringer av lønnsnivået. Dersom det for en bransje i tilbakegang forsvinner timeverk med relativt lave lønnsnivåer, vil det gjennomsnittlige lønnsnivået isolert sett stige på grunn av frafallet av timeverk. Motsatt vil lønnsnivået synke dersom de relativt godt betalte timeverkene forsvinner.

Tabell 2.g viser utviklingen i det relative lønnsnivå i forhold til industri for enkelte bransjer for voksne arbeidere (menn og kvinner) fra 3. kvartal 1974 til 4. kvartal 1984. Det relative lønnsnivå er beregnet på grunnlag av gjennomsnittlige timefortjenester eksklusiv overtid og skifttillegg o.l. i de respektive bransjer.

I 3.-kvartalstallene er ikke garantitilleggene pr. 1. oktober samme år kommet med. For områder med de største garantitillegg vil derfor tallene for 3. kvartal kunne gi det laveste relative nivå gjennom året. På den annen side vil også en del av de lokale tillegg eller glidningen

— spesielt i høytlønsgrupper og som gjerne skjer på høsten — heller ikke være med fullt ut i 3.-kvartalstallene. De relative tallene for 4. kvartal 1984 er tatt med tilslutt i tabellen (i parentes) og viser en økning for bransjer hvor garantitillegg blir gjort gjeldende fra 1. oktober. På grunn av sesongsvariasjoner for lønnstillegg bransjene imellom gir egentlig ikke tallene for 4. kvartal i forhold til tallene for 3. kvartal noe direkte uttrykk for utviklingen bransjene imellom fra år til år, men snarere en indikasjon på at det er store variasjoner mellom kvartalene.

Tabellen er basert på de faktiske gjennomsnittlige timefortjenester. Enkelte bransjer inneholder derimot en vesentlig andel med lavere ukentlig arbeidstid enn gjennomsnittet for industrien totalt, som følge av grupper skiftarbeidere, turnusarbeidere etc. For slike bransjer vil nivåene i forhold til gjennomsnittet i industrien kunne være noe overvurdert.

Av de bransjene som ligger lavest er det svært få som har hatt særlig relativ tilbakegang i det gjennomsnittlige lønnsnivået i forhold til industrien de siste 10 årene. Hermetikkfabrikkene kjennetegnes f.eks. med lav lønnsbredning innenfor områder og nesten ikke lønnsglidning. I denne bransjen samt i skofabrikk, lærvare- og sportsartikkelfabrikk og delvis tekstilfabrikk, bakerier og konditorier og fiskeindustri har lavlønnstilleggene bidratt til å opprettholde det relative lønnsnivået. Av de bransjer som ligger lavere enn gjennomsnittet for industrien er det særlig trelastbruk, oljemøller, fettraffinerier og tranindustri samt mineralindustri som har hatt den svakeste utviklingen fra 3. kvartal 1974 til 3. kvartal 1984, mens kjøttindustri, møller og fôrblenderier, tobakksfabrikk og sjokolade- og sukkervareindustri har hatt den sterkeste økningen i forhold til industrien i 10-årsperioden.

Av de store områdene med høyt lønnsnivå har lønnsnivået i mekaniske verksteder sunket noe relativt i 10-årsperioden fra 108 til 103. Forøvrig er hovedinntrykket forholdsvis stabile lønnsforskjeller. Som følge av større lønnsforskjeller fra 1983 til 1984 bransjene imellom i forhold til tidligere, har det vært en noe større forskyvning mellom en del bransjer fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984 enn det som har vært vanlig de siste årene.

Tabell 2.h viser det relative lønnsnivå for kvinnelige arbeidere i forhold til mannlige arbeidere i tidsperioden 1973 til 1983. Det er ikke justert for skiftarbeid slik at lønnsnivåene for mennene med noe høyere skiftandel vil være noe overvurdert. Da de sum-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 2.g. *Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå¹⁾ i 3. kvartal 1974 til 4. kvartal 1984 (Voksne industriarbeidere = 100)*

Bransje	1974 3. kv.	1980 ²⁾ 3. kv.	1982 ²⁾ 3. kv.	1983 3. kv.	1984 ²⁾ 3. kv.	1984 (4. kv.)
Bergverk	105	114	107	103	104	(105)
Industri i alt	100	100	100	100	100	100
Herav:						
Hermetikkfabrikker	78	77	78	78	78	(82)
Skofabrikker	81	84	83	80	79	(81)
Lærware- og sportsartikkelfabrikker	82	83	83	81	80	(82)
Tekstilfabrikker	83	83	84	83	82	(83)
Konfeksjonsfabrikker	79	84	84	83	82	(83)
Bakerier og konditorier	88	87	85	87	84	(85)
Konservesfabrikker	81	87	86	86	86	(86)
Fiskeindustri	88	87	85	88	87	(88)
Margarinfabrikker	91	86	86	92	89	(99)
Glassverk	90	91	89	93	90	(94)
Fajanse-, porselens- og keramikkindustri	93	95	96	91	90	(91)
Kjøttindustri	85	94	95	93	91	(95)
Plastindustri	93	92	91	92	91	(90)
Trelastbruk	98	94	94	92	91	(91)
Møbel- og annen treindustri	93	92	91	92	93	(93)
Oljemøller, fettraffinerier og tranindustri	111	97	97	92	93	—
Konvolutt-, pose- og papirvarefabrikker	89	92	93	91	93	(90)
Gummivarefabrikker	91	93	92	90	93	(92)
Teglverk	96	97	94	95	94	—
Mineralindustri	100	98	98	96	94	(96)
Møller og forblenderier	92	95	99	98	94	(98)
Papirindustri	94	95	95	94	95	(95)
Elektronisk industri	97	100	97	96	95	(93)
Maling- og lakkindustri	99	94	98	96	96	(95)
Tobakksfabrikker	88	92	94	97	97	(102)
Bilverksteder	101	98	100	98	97	(96)
Sildemelindustri	100	95	96	97	98	(95)
Trevarefabrikker og snekkerier	99	95	98	95	98	(94)
Sjokolade- og sukkervareindustri	85	89	94	95	99	(98)
Karosserifabrikker	105	101	101	101	100	(99)
Wallboardfabrikker	103	100	101	100	101	(98)
Eskefabrikker	96	99	101	101	102	(101)
Mekaniske verksteder i alt	108	106	105	104	103	(103)
Betongvareindustri	102	105	109	107	104	(105)
Bryggerier og mineralvannfabrikker	99	96	100	102	104	(107)
Elektrokjemisk industri	103	105	102	103	104	(106)
Sement- og lettbetongindustri	116	100	105	105	105	(104)
Bokbinderier	95	102	106	104	106	(104)
Spengstoffindustri	103	108	106	106	109	—
Stenindustri	105	115	110	113	111	(108)
Byggevirksomhet i alt	117	—	116	115	114	(115)
Anleggsvirksomhet	142	—	156	142	141	(138)
Oljevirkosmhet	—	—	—	127	125	(127)
Landtransport i alt	93	96	98	97	95	(95)
Herav:						
Rutebilselskaper	92	95	99	96	94	(93)

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg o.l. samt betaling for helligdager, feriepenger o.l.) for voksne arbeidere.

²⁾ Eksklusive etterbetaling.

Om grunnlaget for inntektsoppjørene 1985

mariske fortjenestene egentlig ikke er særlig sammenlignbare mellom og innen bransjer, vil tallene bedre kunne karakterisere utviklingstendensene.

I 1984 har kvinner en relativt større andel av antall arbeidede timer enn i 1983. Økningen fordeler seg ganske jevnt på de fleste næringer, men innslaget av kvinner innenfor elektronisk industri er nesten fordoblet på 10 år.

I industrien har det vært en kontinuerlig

bedring av kvinners timefortjeneste i forhold til menns, fra 78,9 prosent i 1973 til 88,2 prosent i 1984. Det er ikke særlig forskjell i utviklingen mellom bransjer med høy kvinneandel og bransjer med lav kvinneandel. Det er særlig i kjemisk industri og mineralbearbeidende industri at den relative tilnærmingen mellom kvinnelønninger og mannlønninger har vært sterkest i 10-årsperioden 1973 til 1983.

Tabell 2.h. Gjennomsnittlig timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg o.l.) for voksne kvinnelige arbeidere i prosent av tilsvarende timefortjeneste for menn i tidsrommet 1973 til 1984

Kvinneandel i %			Bransje	1973	1977	1981	1983	1984
73	83	84						
15	16	16	Industri i alt	78,9	82,8	86,1	87,8	88,2
30	33	34	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	82,6	86,6	88,4	88,8	89,1
63	69	68	Hermetikkfabrikker	86,2	89,6	93,3	93,2	93,6
63	61	62	Sjokolade- og sukkervareindustri	83,4	87,7	89,5	91,9	92,7
64	67	67	Tekstil og bekledning	84,9	88,1	93,1	93,5	92,9
55	58	58	Tekstilfabrikker	85,1	88,5	92,6	92,7	92,2
82	87	86	Konfeksjonsfabrikker	83,9	85,9	90,3	92,4	91,0
3	7	9	Treindustri	91,1	92,0	93,5	94,5	97,1
10	12	12	Treforedling og papirvare	87,1	90,0	91,8	94,2	94,0
17	17	17	Grafisk industri	81,1	82,7	85,0	85,3	85,1
20	21	21	Kjemisk industri i alt	82,1	87,3	91,0	92,5	92,7
11	11	11	Mineralbearbeidende industri	74,3	83,1	87,2	87,8	87,8
35	53	60	Elektronisk industri	88,4	91,4	92,0	94,2	96,4
6	9	9	Jern- og metallindustri	85,5	89,7	91,5	92,4	93,4
2	4	5	Landtransport	85,7	88,3	89,3	90,4	91,0

KAPITTEL 3

Inntektene i jordbruk og fiske.

1. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Jordbruksorganisasjonene og staten ble i juni 1984 enige om en ny jordbruksavtale fra 1.7.1984. Inntektsrammen for perioden 1.7.1984—30.6.1985 ble avtalt til 1 450 millioner kroner. Det ble dessuten enighet om å øke kraftfôrprisen med 12 øre pr. kg. Dette er en ekstra kostnadsøkning, som kompenseres med 156,6 millioner kroner. Av oppgjøret ble 58 pst. fordelt på prisøkninger og 42 pst. over statsbudsjettet. Jordbruksavtalen er behandlet i St. prp. nr. 3 for 1984—85 og Innst. S. nr. 74 for 1984—1985.

Den beregnede inntektsveksten i jordbruket avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn. I utvalgets rapport fra januar 1985 ble det gitt tall fram til og med 1983 hentet fra normaliserte totalregnskap og nasjonalregnskap og det ble gjort anslag for 1984 for modellbruk.

For normaliserte totalregnskap, som forutsetter normal produksjonsutvikling, foreligger det regnskapstall fra Budsjettnemnda for jordbruket fram til 1983. Ifølge regnskap som ble lagt til grunn i januarrapporten økte vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk med ca. 1½ pst. fra 1982 til 1983. Beregnet arbeidsinntekt pr. årsverk (der beregnet vederlag til all kapital er trukket fra) økte med ca. 1¾ pst.

I forhandlingssammenheng brukes beregninger for modellbruk. Ved forhandlingene i vår ble partene enige om å bruke de 29 modellbruk som Budsjettnemnda for jordbruket hadde utviklet. Av disse er det innarbeidet normer for 24 modellbruk, de resterende er under vurdering av partene.

Partene var enige om å stramme inn effektivitetsnormene med 3,5 pst. til og med 1984. Dette er ikke innarbeidet i modellbruksberegningene over inntektsutviklingen.

Etter Budsjettnemndas beregninger av veid gjennomsnitt for de 29 modellbrukene økte beregnet arbeidsinntekt med 2¾ pst. fra 1982 til 1983, inklusive produktivitetsvekst, dersom markedet hadde vært i balanse. Ved faktisk marked ble veksten ca. ½ pst. Overproduk-

sjonen ble beregnet å ha redusert inntekten med vel 6 400 kroner pr. årsverk i 1983. Medregnet anslått virkning av tilleggene pr. 1.7.1984 ble gjennomsnittinntekten på modellbrukene inklusive produktivitetsvekst beregnet å øke med ca. 2½ pst. fra 1983 til 1984 ved markedsbalanse. Da inntektsvikten av overproduksjonen ble beregnet å avta til vel 5 600 kroner pr. årsverk for 1984, ble inntektsveksten ved faktisk marked anslått å bli noe høyere enn ved markedsbalanse. Ved faktisk marked ble veksten beregnet til 3½ pst. fra 1983 til 1984.

Normaliserte totalregnskap for 1984 og nye beregninger på modellene vil foreligge om kort tid fra Budsjettnemnda for jordbruket.

Nasjonalregnskapet gir tall for driftsresultatet i jordbruket, Avlingsvariasjoner fra år til år og overproduksjonen påvirker disse tallene. Driftsresultatet pr. årsverk var om lag på samme nivå i 1983 som i 1982. Nasjonalregnskapets første årsregnskap for 1984 vil foreligge i april/mai.

Utvalget vil videre understreke at det ikke har tatt nærmere standpunkt til hvordan tallene overfor samsvarer med den faktiske inntektsutviklingen i jordbruket.

2. INNTEKTER I FISKE

I fiskeriforhandlingene brukes flere begreper som belyser ulike sider ved inntekts- og lønnsomhetsforholdene i næringen.

Lønnsevne pr. årsverk er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet etter at alle beregnede kostnader ved driften er dekket. Nivået på lønnsevnen vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningene, jfr. tabell 3a. Lønnsevnen er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes inntekter, men kan tjene som en illustrasjon på fiskebåtens inntjeningsvne.

Fiskerlott og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk belyser fiskernes gjennomsnittsinntekter. Den samlede arbeidsgodtgjørelse til mannskapet omfatter foruten mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båtens/rederiets andel av delings-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

fangst. På en del fartøyer, blant annet på trålere og banklinebåter blir det på grunn av arbeidets art benyttet utskiftingsmannskaper, slik at det står mer enn en fisker bak ett årsverk. Inntekt pr. fisker vil i slike tilfelle ligge lavere enn arebidsgodtgjørelsen pr. årsverk.

I tabell 3 a gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer i alt, for storbåt (13 m og over), fordelt på torskefiskeriene¹ og sildefiskeriene², og for småbåt (8—12,9 m) i alt.

Tallmaterialet for årene 1981—83 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjettnemnda for fiskerieringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer, som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskerieringen som gir grunnlaget for forhandlingene om støttetiltak for næringen.

Undersøkelsen omfatter bare den helårsdrevne flåten, og det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for tallene i tabellen. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen.

I Budsjettnemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til fartøyets driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Budsjettnemndas årsverksbegrep gir således uttrykk for den veide gjennomsnittlige bemanning ombord i fartøyene i løpet av året. Fartøyene som inngår i beregningene, skal normalt ha 30 ukers driftstid eller mer. Imidlertid kan Budsjettnemnda lempe på dette kravet dersom fangststopp eller regulering gjør at fartøyer ikke oppnår den driftstid de normalt ellers ville hatt. Gjennomsnittlig driftstid i året for Budsjettnemndafartøyer på 13 m og over er 38—39 uker og på fartøyer på 8—12,9 m 24—25 uker. En arbeidsgruppe har på grunnlag av materiale fra noen år tilbake beregnet at det ligger et forholdsvis stort antall timer bak et årsverk på en del fartøygrupper på 13 m og over. Reguleringer kan ha medført at antall timer for enkelte fartøygrupper har gått en del ned.

Fra 1981 til 1982 var det nedgang i lønnsevnen for helårsdrevne fartøyer i alt. Størst var nedgangen for storbåt i sildefiskeriene. Fra 1982 til 1983 var det uendret nivå på

lønnsevnen for storbåt i torskefiskeriene, mens den gikk sterkt opp for storbåt i sildefiskeriene. For småbåt var det nedgang i lønnsevnen både i 1982 og 1983 i forhold til året før.

Arbeidsgodtgjørelsen på storbåt var omtrent uendret fra 1981 til 1982 til tross for vesentlig svakere lønnsevne. Fra 1982 til 1983 steg arbeidsgodtgjørelsen for storbåt. Gjennomgående er arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk betydelig lavere for småbåt enn for storbåtflåten. For småbåt var det en nedgang i arbeidsgodtgjørelsen i 1982. I 1983 steg den igjen, men dette skyldtes hovedsakelig økte minstelottutbetalinger.

Anslagene for arbeidsgodtgjørelse i 1984 bygger på foreløpige oppgaver for fangst og priser, samt prognoser for utviklingen i kostnader m.v. Disse anslagene er beheftet med stor grad av usikkerhet og må forventes å bli revidert senere.

I 1984 var det i følge anslagene øking i arbeidsgodtgjørelsen for storbåt sett under ett. Imidlertid var det nedgang for storbåt i sildefiskeriene, mens storbåtene i torskefiskeriene har hatt øking.

Det framgår av det materiale Budsjettnemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fartøygrupper, båtstørrelser og driftsformer. Inntektsforskjellene er imidlertid ikke stabile. Forholdene kan skifte slik at fartøygrupper som tjener godt ett år kan ligge lavt neste år. Slike svingninger skyldes i vesentlig grad varierende ressursgrunnlag, fiskemønster og markedsforhold.

Ved lønnsomhetsundersøkelsen for 1983 for båter på 13 m og over, kom det tilfredsstillende regnskapsoppgaver fra ca. 35 pst. av den kartlagte masse av helårsdrevne fartøyer. For de mindre båtene bygger undersøkelsen på regnskaper fra ca. 25 pst. av de helårsdrevne fartøyene. Budsjettnemnda peker på en del forhold som gjør at tallene for de mindre fartøyene er mer usikre enn for de større.

Statistisk Sentralbyrå legger på grunnlag av skattelikningen og opplysninger fra Garantikassen for fiskere fram tall for fiskernes inntekter. Etter dette materiale hadde fiskere med minst 20 uker på fiske og pensjonsgivende inntekt større enn folketrygdens grunnbeløp en bruttoinntekt¹ fra fiske på kr 90 000 i 1980 og kr 101 300 i 1981. (Senere tall mangler). I tillegg har fiskerne i følge statistikken fra Byrået en del lønnsinntekt samt næringsinntekt fra blant annet jordbruk og skogbruk.

¹) Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, reker, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålere og fabrikkskip.

²) Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

¹) Omfatter summen av lott og hyre registrert i garantikassen. Tallene er uten fradrag av noen art.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Byråets statistikk er basert på andre normer enn Budsjettnemndas tall.

Beregningsutvalget understreker at det ikke

har tatt standpunkt til hvordan tallene som er gjengitt i dette avsnittet, samsvarer med de faktiske inntektsforhold i næringen.

Tabell 3a. *Inntekter i fiskerinæringen 1981—84. Helårsdrevne fartøyer på 8—12,9 meter (småbåt) og 13 meter og over (storbåt) Kroner*

	Storbåt			Småbåt	Helårsdrevne i alt
	Sild	Torsk	I alt		
1981 Lønnsevne pr. årsverk	104 700	131 700	126 000	61 700	108 000
Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 400	135 000	136 200	68 300	120 500
1982 Lønnsevne pr. årsverk	57 900	107 600	97 300	52 600	87 800
Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 600	132 300	133 600	64 800	119 000
1983 Lønnsevne pr. årsverk	107 300	107 900	109 500	37 000	88 100
Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	177 600	143 900	152 500	65 600	126 500
1984 Lønnsevne pr. årsverk	—	—	—	—	—
Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	162 000	154 000	156 000	—	—

Merknad:

Lønnsevne pr. årsverk beregnes ved at fremmedkapitalandelen avskrives på grunnlag av historisk kostnad, og egenkapitalandelen på grunnlag av gjenskaffelsesprinsippet. Egenkapitalen forrentes til realrente. Produktavgiften blir regnet som kostnad.

For årene 1981—83 er utbetaling av minstelott fra Garantikassen inkludert i arbeidsgodtgjørelsen. I 1983 utgjorde dette gjennomsnittlig kr 2 500 pr. årsverk for storbåt og 11 100 kroner pr. årsverk for småbåt.

Kilde: 1981—83: Budsjettnemnda for fiskerinæringen.

For 1984: Anslag.

KAPITTEL 4

Prisutvikling og prispolitikk

1. UTVIKLINGEN I KONSUMPRISINDEKSEN

Prisstigningen i Norge i 1970-åra målt ved konsumprisindeksen var i gjennomsnitt 8,4 prosent pr. år. Den sterkeste stigningen var i 1975 med 11,7 prosent, og den laveste i 1979 da prisstigningen som følge av pris- og inntektsstoppen bare var 4,8 prosent.

I løpet av de siste 2—3 åra har prisstigningen avtatt internasjonalt. Dette gjelder også Norge hvor stigningstakten i 1984 lå omtrent på det halve av stigningstakten i 1981 regnet på årsbasis.

Den gjennomsnittlige prisstigning fra 1981 til 1982 var på 11,3 prosent og fra 1982 til 1983 på 8,4 prosent.

Prisstigningstakten gjennom 1983 og 1984 målt ved prosentvis vekst fra tilsvarende måned året før går fram av tabell 4 a. Veksttakten i konsumprisindeksen var avtakende gjennom begge disse åra. Den gjennomsnittlige stigningen i konsumprisindeksen for 1984 var 6,2 prosent. Konsumprisindeksen lå i februar i år 5,5 prosent høyere enn i tilsvarende måned i fjor.

I OECD-landene var prisstigningen i 1970-åra i gjennomsnitt ca. 9 prosent pr. år, og dermed noe høyere enn i Norge.

Både i Norge og innen OECD før øvrig var prisstigningen i 1980 sterkere enn året før. Senere har imidlertid prisstigningstakten i en

rekke OECD-land vært avtakende og tildels betydelig lavere enn i Norge. Differansen mellom prisstigningen i Norge og OECD-landene totalt har vært avtakende og var for 1984 ca. 1 prosentpoeng. I januar 1985 var konsumprisindeksen for OECD-land totalt 4,9 prosent høyere enn ett år tidligere. Tilsvarende tall for Norge var 5,7 prosent. Se for øvrig tabell 4 b.

Tabell 4a. Konsumprisindeksen (1979=100)

	Indekstall			Endringer fra året før %	
	1983	1984	1985	1984	1985
Januar	147,8	157,3	166,3	6,4	5,7
Februar	148,5	158,1	166,8	6,4	5,5
Mars	150,0	159,9		6,6	
April	150,6	160,6		6,6	
Mai	150,9	160,8		6,6	
Juni	151,9	161,6		6,4	
Juli	153,0	162,3		6,1	
August	152,7	162,1		6,2	
September	154,0	163,4		6,1	
Oktober	154,7	164,1		6,1	
November	155,1	164,4		6,0	
Desember	155,9	165,1		5,9	
Årsgj.snitt	152,1	161,6		6,2	

Tabell 4b. Konsumprisindeksen i en del OECD-land. Prosentvis endring

	Årlig gj.snitt 1970—80	Endringer fra året før				
		1981	1982	1983	1984	Jan. 1984— jan. 85
Norge	8,4	13,6	11,3	8,4	6,2	5,7
USA	7,8	10,4	6,1	3,2	4,3	3,6
Japan	9,0	4,9	2,7	1,9	2,2	2,9
Vest-Tyskland	5,1	5,9	5,3	3,3	2,4	2,1
Frankrike	9,7	13,4	11,8	9,6	7,3	6,5
Storbritannia	13,7	11,9	8,6	4,6	5,0	5,0
Italia	13,8	17,8	16,6	14,6	10,8	9,1
Sverige	9,2	12,1	8,6	8,9	8,0	7,3
Danmark	9,8	11,7	10,1	6,9	6,3	5,8
Finland	11,2	12,0	9,6	8,3	7,1	6,4
OECD-land (gj.snitt)	9,0	10,5	7,8	5,3	5,3	4,9
Europeiske OECD-land (gj.snitt)	10,4	12,1	10,5	8,3	7,6	7,1

Kilde: OECD.

Tabell 4c.¹⁾ Konsumprisindeksen 1979=100. Prosentvis stigning i delindeksen (A). Bidrag fra de enkelte delindekser til totalindeksen (B)

Endringer fra året før	A	B	A	B
	1982/83 Prosent	1982/83 Prosent- enheter	1983/84 Prosent	1983/84 Prosent- enheter
Matvarer	7,5	1,6	7,1	1,4
Drikkevarer og tobakk	10,5	0,4	5,4	0,3
Klær og skotøy	5,3	0,5	5,8	0,4
Bolig, lys og brensel	9,7	1,8	7,6	1,4
Møbler og husholdningsartikler	7,8	0,7	4,6	0,4
Helsepleie	7,2	0,2	5,0	—
Reiser og transport	10,2	1,9	6,6	1,3
Fritidssysler og utdanning	6,2	0,6	6,5	0,6
Andre varer og tjenester	9,2	0,7	4,8	0,4
Total	8,4	8,4	6,2	6,2

Merknad: Tabell 4c er beregnet på grunnlag av oppgitt indekstall uten desimal.

¹⁾ Vektgrunnlaget fra og med august 1982 er basert på forbruket i 1979—81.

Tabell 4c viser prisstigningen de siste to år for varer og tjenestegrupper.

Ved årsskiftet 1982/83 var stigningen i konsumprisindeksen sterk bl.a. som følge av takst- og avgiftsøkninger og subsidiereduksjoner. Subsidiene på melk, mel og ost ble redusert. Avgiften på brennevin, vin, øl og bensin ble økt. I tillegg økte en del offentlige priser, bl.a. teletjenester, priser på offentlig kommunikasjon og på elektrisitet. Tilsammen slo økte takster/avgifter og reduserte subsidier ut med omlag 1,5—2,0 prosentenheter på konsumprisindeksen.

For 1984 var utslaget på konsumprisindeksen som følge av endringer på ovennevnte områder omlag som for 1983. Avgifts- og subsidieendringer bidro imidlertid noe mindre

enn året før. Subsidiene på mel, melk og ost ble redusert. Avgiftene på øl, vin, brennevin, tobakk og bensin ble økt. Ved årsskiftet 1984/85 bidro endringer i avgifter, subsidier og offentlig fastsatte priser relativt moderat til prisstigningen, og anslagsvis ca. 0,5 prosentenheter.

I tabell 4d er konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor og viser utviklingen i følgende 6 hovedgrupper: jordbruksvarer, fiskevarer, andre norskproduserte konsumvarer, importerte konsumvarer, husleie og andre tjenester.

Tabellen viser stigningen over året målt fra januar til januar for konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 4d. *Konsumprisindeksen. Varer og tjenester etter leveringssektor. 1979 = 100*

	Vekt ‰	Endringer i prosent		
		Jan. 82— jan. 83	Jan. 83— jan. 84	Jan. 84— jan. 85
Total	1 000,3	10,1	6,4	5,7
1. Jordbruksvarer	121,5	9,9	5,6	5,6
1.1. Mindre bearbeidde	74,1	8,6	5,7	5,2
1.2. Mer bearbeidde	47,4	12,2	5,2	6,4
2. Fiskevarer	14,1	7,3	7,4	3,7
3. Andre norskproduserte konsumvarer	348,9	10,3	6,3	6,3
3.1. Lite påvirket av verdensmarkedets priser	115,4	13,9	9,1	8,4
3.2. Påvirket av verdensmarkedet pga. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	105,1	7,8	4,7	4,0
3.3. Påvirket av verdensmarkedet pga. konkurranse fra utlandet	128,4	8,6	5,2	6,3
4. Importerte konsumvarer	228,9	6,8	6,1	5,1
4.1. Uten norsk konkurranse	125,2	8,1	8,7	5,9
4.2. Med norsk konkurranse	103,7	5,2	3,0	4,2
5. Husleie	97,0	12,6	8,2	6,8
6. Andre tjenester	188,9	14,0	6,3	5,1
6.1. Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	61,3	13,2	5,4	7,7
6.2. Også med andre viktige priskomponenter	128,6	14,4	6,8	3,8

Det framgår av tabell 4 d at prisstigningen på «Jordbruksvarer» viste omlag samme utvikling siste to perioder. Det samme har vært tilfelle for gruppen «Andre norskproduserte konsumvarer». Undergruppen 3.1., «Lite påvirket av verdensmarkedets priser» viser sterk prisstigning de tre siste perioder og vesentlig sterkere enn den totale prisstigningen. Underpostene 3.2. og 3.3. som er påvirket av verdensmarkedets priser bidro mer moderat til prisstigningen.

Prisstigningen på importerte konsumvarer er fortsatt moderat, med en svak nedgang sett i forhold til samme periode året før.

For andre varer og tjenester var stigningen lavere enn tilsvarende perioder i foregående år og også lavere enn den gjennomsnittlige stigning i konsumprisindeksen totalt.

2. PRISPOLITIKK

I St. meld. nr. 59 for 1984—85 om retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1985 heter det bl.a. at prismyndighetene først og fremst skal bidra til å fremme en effektiv konkurranse, særlig ved tiltak som tar sikte på å motvirke konkurransereguleringer i næringslivet. Et viktig ledd i arbeidet med å fremme konkurranse i næringslivet er også å

vurdere konkurransebegrensende virkninger av offentlige regelverk.

Gjeldende forskrifter om meldeplikt for konkurransereguleringer og leverandørreguleringer og konkurransereguleringer av priser og avanser m.v. opprettholdes, men eventuelle endringer eller tilpasninger skal vurderes.

Etter retningslinjene skal prismyndighetene undersøke prisfortjeneste- og konkurranseforholdene i næringslivet, og legge vesentlig vekt på å informere forbrukerne og næringslivet om aktuelle pris- og konkurranseforhold. Gir undersøkelsene grunn til det, skal prismyndighetene treffe tiltak for å bringe skadelige forhold til opphør. Spørsmålet om å innføre kontroll med fusjon eller oppkjøp mellom foretak vurderes.

Med bakgrunn i retningslinjene er en rekke direkte prisreguleringer avvirket i løpet av de siste par år. Dette gjelder bl.a. maksimalprisreguleringen for bensin, sement, brød, detaljpriser på kjøttvarer, transport med lastebil, byggeprisforskriftene og forhandleravansen for bensin. Enkelte av ordningene er avløst av meldepliktsbestemmelser.

Den særskilte husleieregulering (etter lovens kap. II) er begrenset til å gjelde Oslo, Bergen og Trondheim. For øvrig gjaldt loven opprinnelig i 115 kommuner. Etter søknader

fra kommunene er 98 kommuner nå unntatt. Det stedlige virkeområde her ventes ytterligere begrenset.

I medhold av husleiereguleringslovens § 17 er det gitt prisforskrifter for boliger i boligbyggelag, sist revidert 1. september 1983. Siden 1. september 1982 er 93 kommuner unntatt fra denne regulering. Forskriftene gjelder i dag i 8 kommuner. Det ventes ytterligere begrensnings av det stedlige virkeområde også her.

Prisforskrifter for overdragelse og bortfeste av fast eiendom av 25. oktober 1974 ble opphevet ved kongelig resolusjon 27. mai 1983. Med bakgrunn i opplysninger om tilfeller med meget betydelige økninger av den årlige festeavgiften, ble det den 16. desember 1983 innført midlertidige prisforskrifter om regulering av festeavgifter. Forskriftene er nylig forlenget og gjort gjeldende ut 1985.

Foruten den særskilte husleieregulering og maksimalprisene for boliger i boligbyggelag, gjelder det i dag prisregulering for bl.a. kjøring med drosjebil, engrospris på kjøtt og kjøttvarer, konsummelk og fløte og margarinprodukter. Sistnevnte reguleringer er imidlertid under vurdering.

En rekke dispensasjoner fra forskriftene av 1960 om konkurransereguleringer er gjennomgått, og en del er trukket tilbake. I tillegg er det i noen tilfelle grepet inn etter prisloven mot eksklusivavtaler.

3. PRISUTSIKTENE FOR 1985

Prisstigningen fra desember 1984 til januar 1985 og fra januar 1985 til februar 1985 var på henholdsvis 0,7 og 0,3 prosent og indeksen lå 5,7 og 5,5 prosent over tilsvarende måned året før. Prisdirektoratet har utarbeidet anslag over prisstigningen for perioden fram til mai 1985. Etter februarindeksen på 166,8 poeng viser anslagene følgende utvikling:

Mars	169,2
April	169,8
Mai	170,0

Konsumprisindeksen for mai 1985 vil etter dette kunne ligge om lag 1,9 prosent over tallet for februar og ca. 5,7 prosent høyere enn indeksen fra mai 1984.

Prisdirektoratets anslag bygger på opplysninger om endringer i offentlig fastsatte priser, avgifter og subsidier, men først og fremst på opplysninger fra næringslivet om planlagte prisendringer i prognoseperioden. Anslagene gjenspeiler derfor i hovedsak næringslivets egne forventninger om prisutviklingen.

Det kan nevnes at konsumprisindeksen for januar var den samme som direktoratet på forhånd hadde regnet med. Februarindeksen var imidlertid lavere enn direktoratets anslag. Noe av differansen kan skyldes at prisstigningen kommer senere enn anslått.

Det er viktig å merke seg at direktoratets metode for å anslå prisutviklingen i de siste årene har hatt en tendens til å gi for høye anslag i perioder med avtakende prisstigningstakt og for lave anslag i perioder med økende prisstigningstakt.

Beregningsutvalget har også foretatt anslag om prisutsiktene for 1985 med utgangspunkt i planleggingsmodellen MODIS. En del priser anslås direkte utenfor modellen. Dette gjelder utenlandspriser og hjemmepriser som i hovedsak antas bestemt av konkurranse fra utlandet, samt offentlig regulerte priser. Øvrige priser beregnes i modellen fra kostnadssiden på grunnlag av forutsetninger om hvordan lønninger, produktivitet og driftsresultater pr. produsert enhet vil utvikle seg.

Anslaget er betinget av en lønnsvekst på 7 pst. Dette er valgt som en illustrasjon og innebærer ikke at utvalget har tatt standpunkt til sannsynlig eller rimelig utfall av lønnsoppgjørene. 1 pst. lavere eller høyere årslønnsvekst vil ifølge den beregningsmodell som er benyttet, isolert sett, kunne slå ut i prisene med 0,1—0,2 pst., noe avhengig av om avviket oppstår tidlig eller sent i året. Utslaget kan bli større hvis det får konsekvenser for jordbrukspriser, avanser og offentlig regulerte priser.

Tabell 4 e viser det anslåtte bidrag til konsumprisveksten fra 1984 til 1985 fra ulike komponenter. Til sammenligning har en også dekomponert prisstigningen fra 1983 til 1984.

Det er stor usikkerhet om utviklingen fremover for en del komponenter i tabellen. For disse har en presentert bidraget til konsumprisveksten som et intervall.

I 1984 var det variasjoner i prisveksten mellom ulike importvarer med sterkest vekst for varer som betyr mye for konsumprisene. Gjennomsnittlig importprisvekst er anslått til om lag 6 pst. fra 1983 til 1984, med 1983 som basisår. For 1985 er bidraget fra importerte varer presentert som et intervall. I nederste del av intervallene har en lagt til grunn en gjennomsnittlig vekst i importprisene fra 1984 til 1985 på 5½ pst. Dette forutsetter en avtakende vekst gjennom 1985. Til sammenligning nevnes at OECD's anslag for importprisveksten i Norge i samme tidsrom er 4¾ pst. I øvre grense av det antydende intervallene forutsettes omtrent samme importprisvekst som i fjor.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 4e. *Dekomponering av konsumprisveksten i 1984 og 1985. Prosentenheter*

Bidrag til konsumpris- stigning for varer levert fra sektorer med:	1983—1984	1984—1985 7 pst. lønnsvest
Internasjonalt bestemte priser	2,0	1,7—2,0
— priser på importerte varer	1,7	1,4—1,7
— priser på varer produ- sert i Norge for hjem- memarkedet utsatt for utenlandsk konkurranse	0,3	0,3
Offentlig regulerte priser	2,1	1,9—2,2
priser	2,1	1,9—2,2
— jordbrukspriser	0,5	0,5—0,7
— priser på offentlig for- retningsdrift	0,1	0,1
— elektrisitetspriser	0,4	0,3
— husleie	0,9	0,8—0,9
— øvrige offentlig regu- lerte priser	0,2	0,2
Kostnadsbestemte priser	1,5	1,5—1,9
— lønninger	1,6	1,5
— produktivitet	÷0,5	÷0,4—÷0,2
— driftsresultater	0,4	0,4—0,6
Avgifter og subsidier ..	0,6	0,2
— avgifter	0,5	0,1
— subsidier	0,1	0,1
Konsumprisindeksen ...	6,2	5,3—6,3

Bidraget fra jordbrukspriser vil i sterk grad avhenge av rammen for jordbruksoppgjøret og i hvilken grad jordbruket klarer å ta ut de avtalte priser. I øvre del av intervallet har en regnet med samme ramme for jordbruksoppgjøret i 1985 som året før. Flere av de elementer som inngår i jordbruksforhandlingene, for eksempel kostnader, mindreinntektsutvikling og overheng er ennå ikke avklart. Ved beregning av vikingene på jordbruksprisene har en lagt til grunn samme prisandel som ved fjorårets oppgjør, og en antagelse om at jordbruket vil klare å ta ut de avtalte priser i samme grad som i fjor. At bidraget fra jordbruksprisene fra 1984 til 1985 er noe høyere enn året før, henger sammen med et relativt høyt overheng inn i 1985.

Husleiene veier tungt i konsumprisindeksen og er en meget usikker enkeltpost. Etter nedre grense av intervallet vil husleiene stige om lag i takt med prisene ellers. Etter øvre grense vil husleiene øke med omtrent 7½ pst. fra 1984 til 1985. Dette er omtrent samme vekst som året før.

De øvrige offentlige regulerte prisene er stort sett kjente priser.

Erfaringsmessig har det vært vanskelig å gi gode anslag for utviklingen i driftsmarginer og produktivitet fra ett år til et annet. Videre har sammenhengen mellom kostnadsvekst og driftsmarginer variert i de senere år. Foreløpige tall antyder en vekst i driftsmarginene i de tjenesteytende næringer på om lag 4—5 pst. fra 1983 til 1984. I øvre del av intervallet har en antatt en gjeninnhentning av driftsmarginene og svak produktivitetsutvikling i 1985. Som vedlegg 2 til rapporten følger notat utarbeidet i Prisdirektoratet over endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende bransjer.

Myndighetenes avgiftspolitikkk vil bidra til en avdemping av prisveksten fra 1984 til 1985 i forhold til året før. Satsene for kvantumsavgifter som en gir anslag for i prognosemodellen, er økt klart mindre enn det en prisjustering skulle tilsi.

Utvalget har også fått beregninger utført på modellen MODAG A. Denne er nær beslektet med MODIS, men sammenhengen mellom importpriser, lønninger og andre størrelser er mere automatiske på grunnlag av tidligere erfaringer. Denne modellen gir en konsumprisvekst fra 1983 til 1984 på 7,1 pst., mens prisveksten faktisk ble 6,2 pst. Med en beregningsmessig forutsetning om 7 pst. lønnsvest og en gjennomsnittlig importprisvekst på 5½ pst., gir denne modellen en prisstigning fra 1984 til 1985 på om lag 6 pst.

Med et gitt prisoverheng inn i 1985, gir beregningene som er foretatt ved hjelp av modellene indirekte et anslag for konsumprisveksten gjennom året. Som en referanse har utvalget beregnet konsumprisveksten fra 1984 til 1985 under alternative forutsetninger om prisutviklingen gjennom året.

Med utgangspunkt i konsumprisindeksene for januar og februar og en antagelse om samme prisstigning fra måned til måned ut året som i 1984, blir prisstigningen fra 1984 til 1985 5,5 pst.

Dersom Prisdirektoratets prognose for månedene mars, april og mai slår til, og vi får samme prisstigning i resten av året som i fjor, vil prisstigningen fra 1984 til 1985 bli omtrent 5,7 pst.

Etter dette er det klart at en prisstigning som tilsvarer grensene av intervallet i tabell 4e forutsetter en prisstigningstakt i resten av 1985 som avviker betydelig fra takten i året før. Dersom en beregningsmessig legger til grunn en jevn økning i prisstigningstakten gjennom året, forutsetter øvre del av intervallet en prisstigning i desember 1985 på over

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

7 pst. pr. år. Tilsvarende forutsetter nedre grense i tabellen en prisstigning i desember 1985 på omtrent 5 pst. pr. år.

Usikkerheten om prisutviklingen fremover knytter seg særlig til følgende forhold:

— den svake veksten i driftsmarginene i de tjenesteytende næringer fra 1983 til 1984 kan føre til en gjeninnhenting i inneværende år. Konsumprisindeksene for januar og februar støtter imidlertid ikke en slik hypotese.

— importprisveksten gjennom 1985 er usikker.

— antatt konsumøkning i 1985 kan bidra til en produktivitetsøkning i handelsnæringene.

— den gjennomsnittlige vekst i lønnskostnader kan bli lavere i 1985 enn året før.

Alt i alt finner utvalget at det inntil videre kan være rimelig å basere seg på en konsumprisvekst fra 1984 til 1985 i intervallet 5½—6 pst., kombinert med en lønnsutvikling på omtrent 7 pst.

På bakgrunn av usikkerheten om prisutviklingen fremover kan en imidlertid ikke utelukke at konsumprisveksten fra 1984 til 1985 kommer utenfor dette intervallet.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt

Innledning

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for noen utvalgte grupper:

- industriarbeidere
- industrifunksjonærer
- lønnstakere i statlig virksomhet
- pensjonister.

Alle de grupper og inntekter en har regnet på, hadde i 1984 vekst i disponibel realinntekt. For ansatte i industrien var veksten vel 1½ pst. For tyngden av de statsansatte var veksten ca. ½ pst., men med vel 1½ pst. for de høyest lønte i staten. For pensjonister med minstepensjon var veksten vel ½ pst.

Nærmere om forutsetningene for beregningene

De beregninger som er utført, gjelder følgende grupper:

- a) Lønnstakere med inntekt i 1984 på 90 000 kroner, 110 000 kroner, 125 000 kroner og 150 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.
- b) Lønnstakere med inntekt i 1984 på 150 000 kroner, 200 000 kroner, 250 000 kroner og 300 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.'s statistikk.
- c) Pensjonister med minstepensjon.
- d) Lønnstakere med inntekt i 1984 som for utvalgte stillingsgrupper i staten og med en inntektsutvikling i 1984 som disse stillingsgruppene har hatt.

For andre enn pensjonistene er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og to barn under 17 år. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inn-

tektsskatter og trygdepemier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter frem til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. Fra 1983 til 1984 var prisstigningen 6,2 pst.

I tillegg til skatte- og trygderegler er det innarbeidet gjennomsnittlige virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som i prinsippet vil påvirke utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skattlegging av boliger og bankinnskudd, fradragsrett for fagforeningskontingent, utviding av sparing med skattefradrag og virkning av sykelønnsordningen. Det må understrekes at de beregnede virkningene av disse ordningene til dels er usikre.

Endringer i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringer i den reelle inntekt inntektstakere har etter at skatten er betalt. Beregningene av skatten er foretatt under generelle forutsetninger. For den enkelte vil mer individuelle forhold være av betydning, f.eks. i hvilken utstrekning en har fradrag for gjeldsrenter eller andre fradrag utenom minstefradraget. Av stønader har en bare tatt hensyn til barnetrygden.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullgodt uttrykk for endringene i en persons levestandard eller levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Også andre faktorer er av stor betydning. Som eksempler kan nevnes fellesforbruket i form av undervisning, helsestell og sosiale ytelser. Andre eksempler er velferdstiltak fra arbeidsgiver utenom lønnsutbetalingene og endringene i avdragsvilkårene for lån. Videre er ikke de valgte typehushold nødvendigvis representative for de mest vanlige husholdstyper.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. I utvalgets tidligere rapporter er gjort nærmere rede for de forutsetninger som er lagt til grunn og ulike forbehold som må tas ved bruken av tallene.

Lønnstakere i industrien

Fra 1983 til 1984 har en ut fra N.A.F.'s lønnsstatistikk regnet med 7,9 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt. For funksjonærer i ledende stillinger er det fra 1983 til 1984 regnet med en årslønnsvekst på 8,0 pst.

I tabell 5 a har en presentert utviklingen i nominell lønnsinntekt siden 1970 for disse to lønnstakergruppene. Beregninger over utvikling i disponibel realinntekt for utvalgte lønnsnivåer i industrien er gjengitt i tabell 5 b. I følge tabellen hadde begge de to utvalgte lønnstakergrupper en oppgang i disponibel realinntekt i 1983—1984 i størrelsesorden 1½—2 pst. Utviklingen var om lag den samme for enslige som for lønnstakere med barn. For enslige lønnstakere er veksten i disponibel realinntekt i overkant av økningen i 1983, mens veksten for lønnstakere med barn ble noe svakere enn året før.

Tabell 5a. Lønnsinntekt før skatt for lønnstakere i industrien

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.snitt menn og kvinner)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger	
	Indeks 1970=100	Årlig endring %	Indeks 1970=100	Årlig endring %
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,5	11,5	183,8	12,5
1977	230,4	8,9	202,2	10,0
1978	248,3	7,8	219,8	8,7
1979	255,5	2,9	225,3	2,5
1980	281,3	10,1	242,2	7,5
1981	309,8	10,1	270,8	11,8
1982	342,0	10,4	299,8	10,7
1983	370,3	8,3	325,3	8,5
1984	399,6	7,9	351,3	8,0
1970—80		10,9		9,2
1980—84		9,2		9,7

Kilde: N.A.F.'s statistikk.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 5 b. Disponibel realinntekt for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring.

Inntekt 1984	1970—1980 ¹⁾	1980—1981 ²⁾	1981—1982 ³⁾	1982—1983	1983—84
Med inntektsvekst som i gjennomsnitt for industriarbeidere:					
90 000 kroner					
Enslig	1,7	÷ 1,4	÷ 0,7	0,8	1,7
Ektepar med 2 barn	2,3	÷ 1,2	÷ 0,0	1,7	1,6
110 000 kroner					
Enslig	1,6	÷ 0,2	÷ 0,7	1,2	1,7
Ektepar med 2 barn	2,0	÷ 0,3	÷ 0,1	1,6	1,8
125 000 kroner					
Enslig	1,3	0,6	÷ 0,6	1,3	1,6
Ektepar med 2 barn	1,9	0,1	÷ 0,2	1,8	1,8
150 000 kroner					
Enslig	1,0	1,6	÷ 0,6	1,4	1,6
Ektepar med 2 barn	1,6	0,8	÷ 0,2	2,2	1,6
Med inntektsvekst som for ledende funksjonærer i industrien:					
150 000 kroner					
Enslig	÷ 0,2	2,5	÷ 0,5	1,5	1,7
Ektepar med 2 barn	0,5	1,6	÷ 0,1	2,3	1,7
200 000 kroner					
Enslig	÷ 0,9	4,1	÷ 0,6	1,3	1,7
Ektepar med 2 barn	÷ 0,2	2,9	÷ 0,1	2,1	1,7
250 000 kroner					
Enslig	÷ 1,6	4,9	÷ 0,6	1,7	1,9
Ektepar med 2 barn	÷ 1,0	3,8	÷ 0,3	2,3	1,7
300 000 kroner					
Enslig	÷ 2,1	5,9	÷ 0,3	1,7	2,0
Ektepar med 2 barn	÷ 1,5	4,1	0,1	2,3	2,0

¹⁾ De inntektskorreksjoner som er spesifisert i tidligere rapporter, er innarbeidet. Det gjelder f.eks. endringer i sykelønnsordningen og lettelser i skattleggingen av boliger. Samlet for perioden 1970—80 utgjorde disse korreksjonene ca. 0,2 pst. pr. år.

²⁾ Endringene i reglene for skattefrie renteinntekter og sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

³⁾ Endringene i reglene for sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

Pensjonister

Hovedkomponentene i pensjonsytelsene fra folketrygden er grunnbeløpet, særtillegget og tilleggspensjonen. Minstepensjonen består av et grunnbeløp (1½ for ektepar), særtillegg og et kompensasjonstillegg, kr. 500 for enslige og kr 750 for ektepar. Særtillegget kan oppfattes som en minimums tilleggspensjon.

Pensjonistenes inntekter ble endret en gang i 1984. Fra 1. mai ble grunnbeløpet hevet med 1 600 kroner, til 24 200 kroner. På årsbasis ble grunnbeløpet hevet med 6,0 pst.

Særtilleggssatsene ble 1. mai hevet med 1,0 prosentenhet til 52,5 pst. for enslige pensjo-

nister. Også for hver av pensjonistektefeller ble satsen hevet med 1,0 prosentenhet til 48,5 pst eller 97 pst. samlet for ektepar.

Pensjonister har rett til særfradrag ved skatteligningen på 17 700 kroner i 1984. Særfradraget sammen med et eventuelt kommunalt tilleggfradrag gjør minstepensjonene skattefrie. Disponibel inntekt for trygdede med bare minstepensjon blir dermed lik minstepensjonen. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1984 var på 36 516 kroner for enslige og på 59 056 kroner for ektepar. I 1983 var de på henholdsvis 34 153 kroner og 55 249 kroner. (Disse beløpene er beregnet ut fra gjeldende

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

statser. Faktisk utbetaling kan bli marginalt høyere pga. avrundning av månedsbeløp.) Veksten i utbetalt pensjon fra 1983 til 1984 ble 6,9 pst. både for enslige pensjonister med bare minstepensjon og for trygdet ektepar med minstepensjon.

Med en prisstigning fra 1983 til 1984 på

6,2 pst. hadde pensjonister som kun mottar minstepensjon, en vekst i disponibel realinntekt på 0,7 pst.

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt pensjonistene imellom, vil de faktiske økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon kunne vise store variasjoner.

Tabell 5 c. Trygdedes minstepensjon.

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970 = 100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970 = 100	Årlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,8
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1981	357,0	14,5	376,5	14,6
1982	399,8	12,0	423,0	12,4
1983	437,3	9,4	461,5	9,1
1984	467,6	6,9	493,4	6,9
1970—80		12,0		12,6
1980—84		10,7		10,7

Tabell 5 d. Disponibel realinntekt for trygdede med minstepensjon. Årlig prosentvis endring.

	1970—1980	1980—1983	1980—1981	1981—1982	1982—1983	1983—1984
Enslig	3,4	0,7	0,8	0,6	0,9	0,7
Ektepar	3,9	0,8	0,8	1,0	0,7	0,7

Pensjonister med tilleggspensjon utover særtillegget vil generelt øke sin inntekt i takt med grunnbeløpet, dvs. at økningen fra 1983 til 1984 var 6,0 pst. I samme tidsrom økte konsumprisene med 6,2 pst., slik at realinntekten før skatt gikk svakt ned. For den *disponible* realinntekt kan resultatet variere noe avhengig av pensjonens størrelse og pensjonistens sivilstand. En kan i den forbindelse legge merke til at en endring på en tiendel prosent i disponibel realinntekt for de aktuelle tilleggspensjoner beløp seg til maksimum kr 150 i 1984.

Sett under ett er pensjonistenes inntektsutvikling preget av økninger i grunnbeløpet og av at en stadig større andel mottar tilleggs-

pensjon. Gjennomsnittlig tilleggspensjon øker etter hvert som nye pensjonistkull kommer til. For pensjonister med minstepensjon vil også endringer i særtillegget påvirke utviklingen. Alt i alt er det grunn til å gå ut fra at gjennomsnittlig disponibel realinntekt for pensjonister under ett har økt de siste årene.

Kommentarene ovenfor gjelder pensjonsytelser fra folketrygden. Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av andre pensjonsordninger, men Beregningsutvalget har ikke vurdert ytelser fra disse.

Lønnstakere i statlig virksomhet

Beregningsutvalget har også på vanlig måte foretatt beregninger over utviklingen i dispo-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

nibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsutvikling som for fire utvalgte grupper. Anslagene for den nominelle lønnsutviklingen i tabell 5 e bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå. En må være oppmerksom på at endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene.

Beregningene over disponibel realinntekt bygger på samme virkninger av skatter og på

samme prisutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Beregningene som er gjengitt i tabell 5 f, viser at av de utvalgte gruppene hadde tilsatte i sjefsgruppen den sterkeste veksten i disponibel realinntekt fra 1983 til 1984. Veksten var på linje med det industriansatte hadde. De øvrige gruppene av offentlig tilsatte i tabellen hadde en klart svakere vekst i sin disponible realinntekt.

Tabell 5 e. Lønnsinntekt for utvalgte grupper i statlig virksomhet.

	Kontorass./ Kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekonsulent	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef	
	Indeks 1973 = 100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973 = 100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973 = 100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,7	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,4	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,7	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,2	10,6	7,8	178,4	10,0
1981	231,7	14,9	218,7	13,2	9,0	189,5	6,2
1982	260,4	12,4	245,1	12,1	11,7	204,7	8,0
1983	281,0	7,9	263,5	7,5	7,0	220,3	7,6
1984	297,6	5,9	278,3	5,6	6,1	237,9	8,0
1973—80		10,5		9,9	—		8,6
1980—84		10,2		9,5	8,4		7,4
Gj.snittlig års- lønn i 1984-kr	98 200		111 000		141 300		197 700
Antall lønns- takere innen disse stillingskategorier pr. 1.10.84	10 856		5 400		10 611		801

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 5f. Disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet. Årlig prosentvis endring.

Inntekt 1984	1973—80	1980—81	1981—82	1982—83	1983—84
98 200 kroner					
Inntektsutvikling som for kontorassistent/kontorfullmektig:					
Enslig	1,5	2,4	0,8	0,6	0,2
Ektepar med 2 barn	2,2	2,1	1,2	1,4	0,3
110 000 kroner					
Inntektsutvikling som for fagarbeider i Televerket og NSB:					
Enslig	1,0	1,9	0,5	0,6	0,0
Ektepar med 2 barn	1,7	1,7	1,0	1,1	0,2
141 300 kroner					
Inntektsutvikling som for førstesekretær/konsulent/førstekonsulent:					
Enslig	÷ 4,3 ¹⁾	0,8	0,1	0,6	0,5
Ektepar med 2 barn	÷ 2,3 ¹⁾	0,1	0,5	1,3	0,6
197 700 kroner					
Inntektsutvikling som for ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef:					
Enslig	÷ 1,4	1,5	÷ 1,9	0,8	1,7
Ektepar med 2 barn	÷ 0,6	0,5	÷ 1,5	1,8	1,7

1) 1977—1980.

KAPITTEL 6

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. LØNNINGER

Det har vært store ulikheter i utviklingen i timefortjenestene landene imellom. Dels har dette sammenheng med landenes økonomi og næringsstruktur, dels har det sammenheng med ulik pris- og kostnadsutvikling og -nivå. Skattesystemet, med fordeling på beskatning av lønnsinntekter kontra bedriftsbeskatning, kan også ha vesentlig betydning.

Utviklingen av timefortjenestene for arbeidet tid i de enkelte land gir derfor ikke noe særlig relevant sammenligningsgrunnlag for arbeidskraftens relative kostnader pr. time eller uttrykk for arbeidstakernes velferdslivå landene imellom. Utviklingstallene kan derimot være interessante i relasjon til inflasjon, skattepolitikk, valutapolitikk osv. i de enkelte land.

I tabell 6a er det for en del land satt opp en

oversikt over utviklingen i de gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1975 til 1983. I tillegg til lønnsutviklingen i vedkommende lands valuta, er det tatt med en oversikt over utviklingen omregnet til norske kroner. Utviklingen fra 1982 til 1983 er spesifisert sammen med anslag fra 1983 til 1984.

Som man ser har de sterke bevegelsene i valutakursene, særlig i de siste år, ført til at utviklingen i timefortjenestene i nasjonal valuta er en helt annen enn utviklingen målt i felles valuta.

Av de landene som er med i tabellen er det Sveits som har hatt den laveste lønnsøkning i lokal valuta fra 1975 til 1983. Landet har allikevel en av de høyeste lønnsøkningene omregnet til felles valuta.

Tabell 6 a. Stigning i timefortjenesten²⁾ for voksne industriarbeidere. Prosent.

	Stigning 1975—83 omregnet til norske kr		I nasjonal valuta		
	1975—83 Totalt	1982—83	Stigning 1975—83 Totalt	1982—83	1983—84 Anslag ¹⁾
Sveits	145,6	13,7	43,3	3,9	3,5
Vest-Tyskland	109,1	11,2	55,6	3,3	3,0
Japan	175,3	23,8	59,3	4,5	5,5
Nederland	101,4	8,9	63,9	2,7	1,0
Østerrike	133,1	19,8	72,1	5,5	4,4
U.S.A.	154,5	17,7	83,0	4,0	3,7
Belgia	90,0	5,1	88,8	3,8	5,9
Sverige	47,1	1,1	95,2	7,1	9,8
Danmark	80,5	10,3	106,4	6,8	4,5
Norge	107,2	8,6	107,2	8,6	8,4
Canada	149,4	27,3	116,6	6,9	4,0
Finland	113,5	7,1	131,8	9,6	8,7
Storbritannia	136,8	6,8	147,9	8,7	8,5
Frankrike	120,7	8,6	181,2	11,0	8,2
Italia	145,3	15,0	313,9	15,0	11,5

¹⁾ Anslaget er på grunnlag av OECD og lokale kilder.

²⁾ Timefortjenestene som er brukt er inklusive overtidstillegg.

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

For Vest-Tyskland, som fra 1975 til 1983 har hatt en lønnsøkning på bare noe over halvparten av tilsvarende lønnsøkning for norske industriarbeidere, har den klart høyere valutakurs overfor norske kroner motvirket dette, slik at lønnsøkningen er sterkere for Vest-Tyskland enn Norge omregnet til norske kroner i samme periode.

For Sveriges del har i hovedsak virkninger av devalueringer og depresieringer av den svenske krone på ca. 30 prosent fra 1975 til 1983 ført til at lønnsutviklingen for svenske industriarbeidere er på bare 47 prosent i norsk valuta, mot det dobbelte i lokal valuta.

Tabellen viser i store trekk at de som i perioden 1975 til 1983 har hatt den sterkeste lønnsutvikling målt i nasjonal valuta, med noen få unntak hadde den sterkeste lønnsvekst i 1983 og 1984.

2. DIREKTE OG TOTALE LØNNSKOSTNADER

Tabell 6 b gir en oversikt over lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1983 fordelt på gjennomsnittlig timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) omregnet til norske kroner og medregnet de indirekte personalkostnader.

For landene som er med i tabellen lå lønnskostnadene i 1983 lavest i Storbritannia med

61 prosent av lønnskostnadene pr. time i norsk industri.

De indirekte personalkostnadene omfatter lønn for helge- og feriedager, lønn under sykdom, velferdspermisjoner, arbeidsgiveravgifter til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med ILOs standard for klassifisering av de indirekte lønnskostnader.

Stigningstakten i de indirekte personalkostnadene kan avvike en del fra den direkte lønn for arbeidet tid. Dessuten vil nivået på lønnskostnadene landene imellom i mange tilfeller være vel så avhengig av nivået på de indirekte personalkostnadene, som på de direkte timefortjenestene pr. arbeidet time.

Tabell 6 b viser derfor i tillegg til lønnskostnadene, gjennomsnittlig timefortjenester i industri pr. arbeidet time, samt indirekte personalkostnader i prosent av lønn for arbeidet tid. Som det fremgår av tabellen viser de indirekte personalkostnadene store variasjoner fra land til land. I prosent av lønn for arbeidet tid for 1983 ligger de høyest i Østerrike på 91 prosent og Italia med 86 prosent, men også i Vest-Tyskland, Nederland, Belgia og Frankrike er disse kostnader ca. 80 prosent i industrien. Av de nordiske landene er det Sverige som er høyest med 68,5 prosent, mens Danmark er lavest med 28,5 prosent av timefortjeneste pr. arbeidet time. Norge ligger midt imellom med 49 prosent. De høye indirekte

Tabell 6 b. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1983.

	Gj.sn. timefortj. for voksne menn og kvinner i n.kr. ¹⁾	Indirekte personalkostnader i pst. av lønn for arbeidet tid		Totale lønnskostnader pr. time i n.kr.	Gj.sn. total lønn pr. arbeidet time for voksne arbeidere
		1983	(1972)		
	kr	pst.	pst.	kr	Norge = 100
U.S.A.	64,53	38,7	(27)	89,50	114
Canada	64,99	28,6	(20)	83,58	107
Norge	52,43	49,2	(39)	78,23	100
Vest-Tyskland	43,38	79,8	(54)	78,00	100
Nederland	40,93	78,6	(69)	73,10	93
Belgia	38,77	81,5	(67)	70,37	90
Danmark	53,16	28,5	(19)	68,31	87
Sverige	39,83	68,5	(31)	67,11	86
Østerrike	30,39	91,0	(77)	58,04	74
Finland	35,46	59,3	(35)	56,49	72
Frankrike	31,38	79,9	(68)	56,45	72
Italia	30,20	86,2	(92)	56,23	72
Japan	42,45	18,8	(16)	50,43	64
Storbritannia	35,40	36,2	(21)	48,21	62

¹⁾ Eksklusive feriepenger og betaling for hellig- og høytidsdager.

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

personalkostnadene i Sverige har sammenheng med at de sosiale tiltakene for arbeidstakerne blir dekket i relativt sterkere grad gjennom arbeidsgiveravgifter, med en dertil lavere utbetalt timefortjeneste og noe lavere avgifts- og skattebelastning på lønnsinntekter. I Danmark derimot dekker det offentlige en relativt større del av de sosiale kostnadene, slik at arbeidsgiveravgiftene i prosent er blitt lavere og timelønningene noe høyere.

Dersom de indirekte personalkostnadene i prosent av lønn for arbeidet tid er de samme fra år til år, vil de totale lønnskostnadene stige med den samme prosent som den gjennomsnittlige timefortjeneste. De indirekte personalkostnader har imidlertid for de fleste landene over tid vist en relativt sterkere stigning enn de gjennomsnittlige timefortjenestene. I parentes bak tallene for de indirekte personalkostnader i prosent av lønn for arbeidet tid for 1983, følger de tilsvarende tall for året 1972. En økning i prosent-satsen fra 1972 til 1983 indikerer at de indirekte personalkostnadene har steget relativt raskere enn gjennomsnittlige timefortjenester i perioden. Tabellen viser en sterkere vekst i de indirekte personalkostnader i forhold til veksten i timefortjenestene i industrien for alle landene som er med i tabellen unntatt Italia. Størst har økningen i Sverige vært, hvor de indirekte personalkostnader i tillegg til lønn for arbeidet tid er blitt mer enn fordoblet til 68,5 prosent. Finland har også en relativt sterk økning i de indirekte personalkostnadene.

Norge har hatt en noe mere moderat utvikling i de indirekte personalkostnader målt i prosent av lønn for arbeidet tid enn de andre nordiske landene fra 1972 til 1983. Målt i norske kroner er likevel nivået på slike kostnader høyere enn de fleste andre landene i tabellen. For Norge skyldes storparten av økningen fra 1972 til 1983 økte utgifter til sykefravær i henhold til den nye sykelønnsordningen fra 1978 og noe økte arbeidsgiveravgifter ellers i første halvdel av 70-årene.

3. UTVIKLINGEN I TIMELØNSKOSTNADENE SAMMENLIKNET MED ANDRE LAND

Tabell 6 c og figur 6.1 viser utviklingen i lønnskostnader i norske kroner for industriarbeidere i enkelte land i forhold til Norge. Den sterkeste relative forskyvning finner vi i forhold til de nord-amerikanske landene. Mens

f.eks. U.S.A. i 1966 hadde dobbelt så høye lønnskostnader som Norge målt i felles valuta, var lønnskostnadene betydelig lavere enn i Norge i 1980. Deretter har det vært en kraftig stigning frem til i dag. Når Sveriges lønnskostnader relativt er lavere enn de norske, skyldes dette blant annet den kraftige svenske devalueringen i 1982. Fra 1983 har de svenske lønnskostnader igjen nærmet seg de norske. I hele perioden har imidlertid lønnskostnadene i Norge vært forholdsvis høye i forhold til alle våre viktigste konkurrentland.

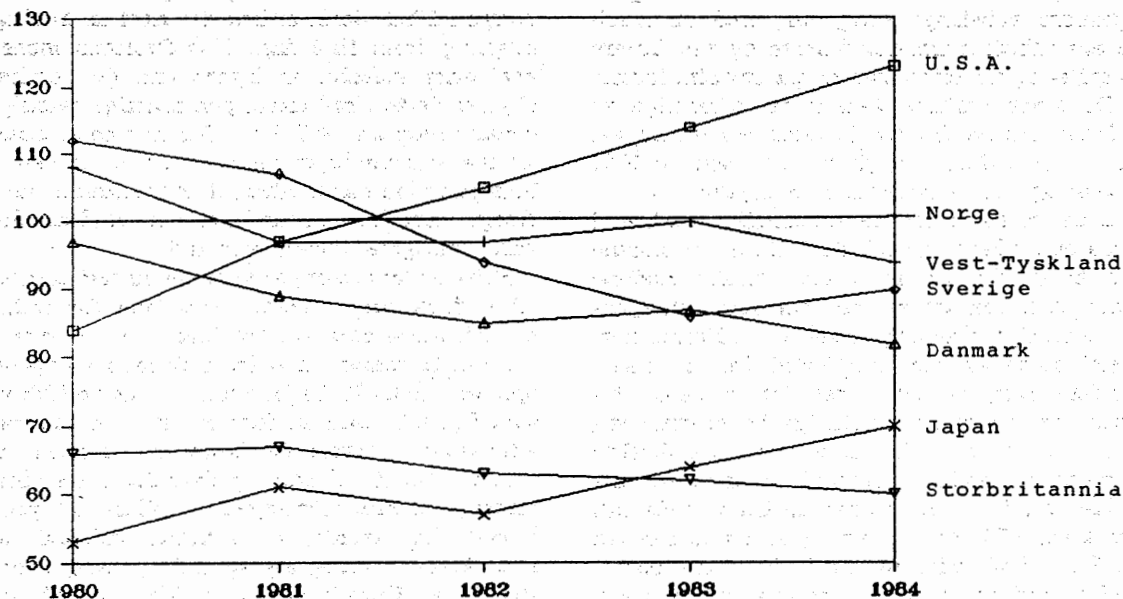
Pris- og lønnsstoppen som ble innført høsten 1978, førte til at lønnskostnadene for industriarbeidere steg relativt svakere i Norge i forhold til mange land frem til lønnsstoppens opphør i 1980/81. I kjølvannet av denne fikk vi som fig. 6.1 viser en forverring av kostnads-situasjonen overfor de fleste konkurrentland unntatt U.S.A., Japan og Canada. P.g.a. den fortsatt sterke stigningen i dollar- og yenkursen har lønningene i norsk industri de siste årene utviklet seg spesielt gunstig overfor U.S.A., Canada og Japan. Mens lønnskostnadene for industriarbeidere i U.S.A. steg fra et nivå på 16 prosent lavere enn det norske i 1980 til 234 prosent høyere nivå i 1984 i forhold til Norge, har den relative utvikling overfor Japan også utviklet seg gunstig. Mens industriarbeiderlønningene i Japan i 1980 utgjorde 53 prosent av det norske nivået er slaget for 1984 kommet opp i 70 prosent, og f.eks. Storbritannia har i dag langt lavere lønnskostnader for industriarbeidere enn Japan.

Fra 1983 til 1984 viser timelønnskostnadene i industrien i Norge store forskjeller i forhold til enkelte land. Ettersom det også mellom de enkelte bransjer i Norge og utlandet er store variasjoner i lønnsutvikling, og konkurranseforholdet overfor de enkelte land foregår på ulike markeder og i forhold til ulike produkter og næringer, vil forholdet mellom industriarbeiderlønningene bare gi et tilnærmet uttrykk for bevegelsene i de relative lønnskostnader overfor de ulike land.

Mens lønnskostnadene for arbeidere i norsk industri steg svakere enn i U.S.A., Japan, Canada, Sverige og Danmark målt i norske kroner fra 1983 til 1984, var det en sterkere stigning enn i f.eks. Vest-Tyskland, Finland, Frankrike og Storbritannia. Den første gruppen utgjør ca. halvparten av den konkurransemessige betydning for norsk industri målt ved IMF-vekter.

Om grunnlaget for inntektsoppjørene 1985

Figur 6.1. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966–1984. Relative tall. Norge=100.

Tabell 6 c. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966–1984. Relative tall. Norge = 100.

	1966	1975	1980	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
U.S.A.	199	92	84	97	105	114	123
Canada	162	89	55	68	92	107	108
Norge	100	100	100	100	100	100	100
Vest-Tyskland	98	94	108	97	97	100	94
Sverige	128	111	112	107	94	86	90
Nederland	78	99	105	92	94	93	86
Belgia	85	97	116	106	94	90	86
Danmark	103	98	97	89	85	87	82
Finland	83	68	71	73	73	73	75
Italia	—	70	71	68	68	72	71
Østerrike	—	66	55	55	67	74	71
Japan	—	50	53	61	57	64	70
Frankrike	80	70	80	75	73	72	70
Storbritannia	81	52	66	67	63	62	60

¹⁾ Anslag.

4. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

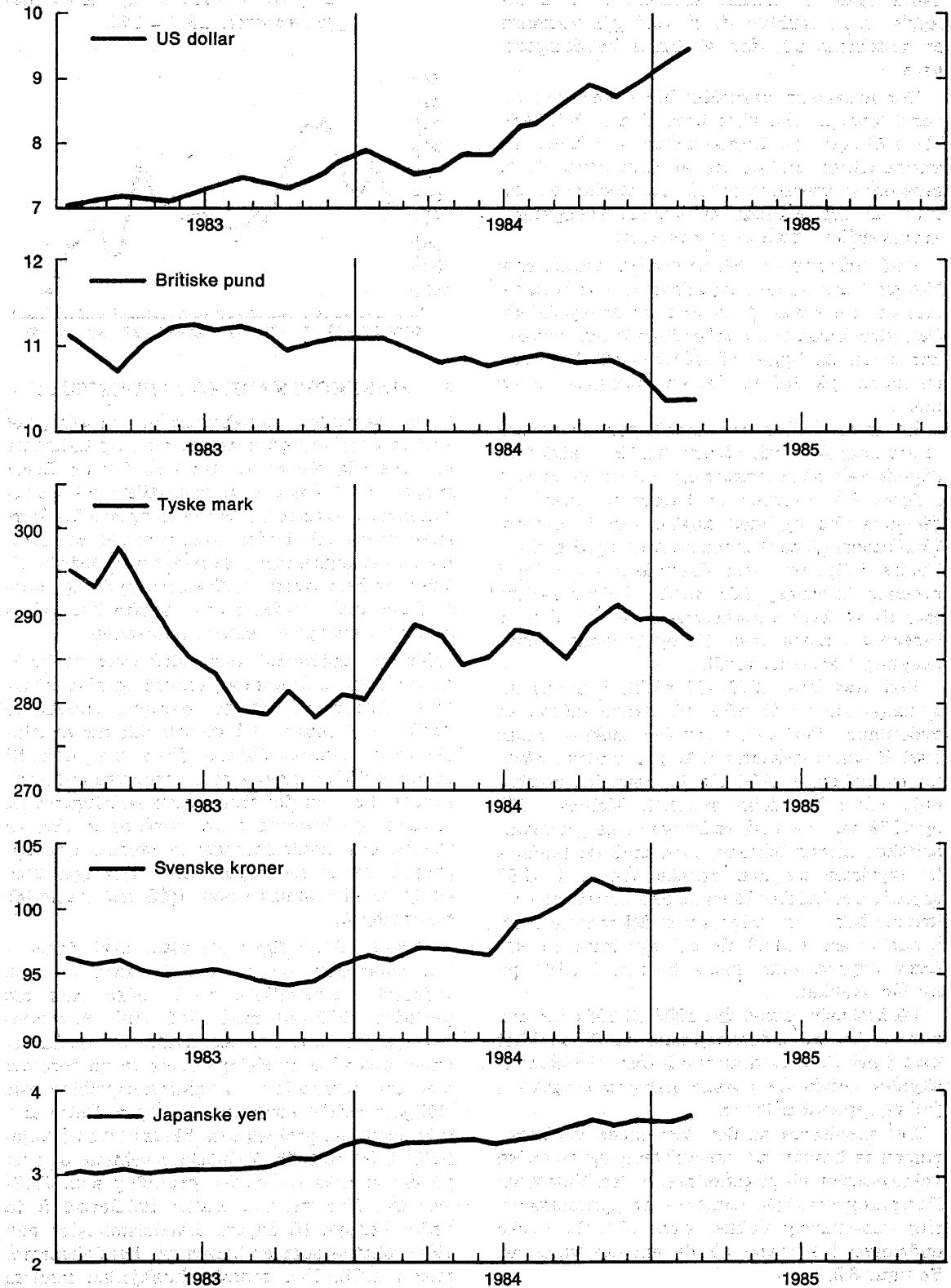
Valutamarkedet har også i 1984 og hittil i 1985 vært preget av høy og økende dollarkurs overfor de vest-europeiske valutaene. Denne trenden i kursutviklingen har pågått siden 1980. De høyeste dollarkurser til nå ble notert i februar 1985.

Figur 6.2 viser kursutviklingen i norske kroner overfor et utvalg av andre valutaer siden midten av 1983. Det er ikke foretatt noen paritetsendring innen det europeiske valuta-system, EMS, som de fleste EF-valutaer er knyttet til, siden 21. mars 1983.

Den norske kroneverdien er knyttet til en kurv av våre handelspartneres valuta. Valuta-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Figur 6.2 Middellkurser i Oslo (N.kr. pr. enhet) for U.S.-dollar, britiske pund, tyske mark, svenske kroner og japanske yen. Månedsgjennomsnitt.

kurven ble etablert i desember 1978. De någjeldende vektene ble fastsatt i august 1982. Dette systemet holder kronens verdi noenlunde fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere.

Den norske kroneverdien ble justert to ganger i løpet av det siste året. Fra 2. juli 1984 ble målingen av kroneverdien ved hjelp av kurvindeksen endret fra et aritmetisk til et geometrisk gjennomsnitt. Dette medførte samtidig en depresiering av kronen (nedgang i kroneverdien) med et par prosent.

Med virkning fra 24. september annonserte Norges Bank at de i tida framover ville styre mot en noe svakere krone i sin kurspolitikk. Den gjennomsnittlige månedlige indeksverdien har siden da ligget på 101,75—101,90, mens en indeks på 100 er det en vanligvis styrer mot.

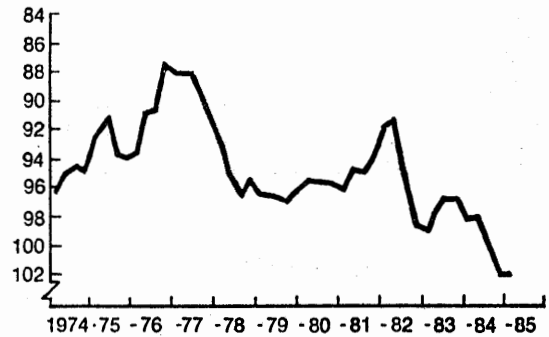
Et samlet bilde av utviklingen i kronens internasjonale verdi i årene fra 1974 målt med dagens valutakurvvekter og veiteknikk er vist i figur 6.3. Figuren er basert på kvartalsgjennomsnitt og med anslag for 1. kvartal 1985 basert på at februarindeksen også gjelder i mars. I figuren betyr stigende kurve øking i kronens internasjonale verdi (bidrar isolert sett til svekket konkurransevne slik den er beregnet i neste avsnitt), og fallende kurve, nedgang i kronens verdi.

Ved årsskiftet 1976—77 nådde kronens internasjonale verdi målt på denne måten et maksimum. Perioden november 1984 — mars 1985 lå kurvindeksen vel 15 pst. under maksimumsverdien. I 1978 ble kronens internasjonale verdi betydelig svekket. Mellom 1978 og 1982 var det små endringer i de gjennomsnittlige kurvindeksene, men med en tendens til styrking av den norske krone. I 1982 skjedde det imidlertid en markert svekkelse av kronen bl.a. som følge av nedskrivninger av kronkursen. I 1983 ble det nye kursleie omtrent opprettholdt, mens kronen i 1984 på ny ble svekket.

På årsbasis regnet fra 1983 til 1984 ble den norske kronens internasjonale verdi svekket med 2 pst. målt med kurvindeksen. Svekkelsen skyldes delvis de norske kursjusteringene i juli og september i fjor.

Det presiseres at den beregnede verdiendringen er knyttet til kurvvektene, og at andre vektsystemer vil gi andre resultater. Videre vil Beregningsutvalget bemerke at gjennomsnittlig kursendring dekker over til dels sterke endringer i kursene på de enkelte valutaer. Se figur 6.2.

Figur 6.3 Kursutviklingen for den norske krone målt med valutakurvvekter. (Dagens kurvsystem.) Kvartalsgjennomsnitt. 1980 = 100.

5. LØNSSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) påvirker direkte og indirekte en vesentlig del av kostnadene for de fleste varer og tjenester som fremstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurransevnen vil derfor lønnsutviklingen sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få stor betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien.

En må imidlertid være klar over at kostnader knyttet til kapital, energi og råvareinnsats faller utenfor dette begrepet. Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransestillingen fra et tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrener. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader, kan også dette påvirke industriens konkurransevne sterkt. Om begrepet konkurransevne viser Utvalget forøvrig til Økonomisk utsyn 1983 fra Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 6 d og figur 6.4 viser utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri sammenliknet med andre land for perioden 1975—84 med 1980=100. Sammenveilingen av bl.a. lønnskostnader pr produsert enhet hos våre handelspartnere er nå foretatt med den norske kronens valutakurvvekter mot tidligere IMF's konkurransevekter. Dette er i tråd med den praksis som ble innført i Nasjonalbudsjettet 1985. Valutakurvvektene bygger på det samme teoretiske grunnlag som IMF-vektene. Kurvvektene antas imidlertid å ta bedre hensyn til dagens handelsmønster enn IMF-vektene som er basert på handelsstrømmer i 1975. Den største forskjellen mellom vektsettene gjelder Japan som har langt mindre vekt i kurvvektene. Over en periode,

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

f.eks. 1970—83, er det minimale forskjeller i utviklingen i relative lønnskostnader målt med valutakurvvekter eller IMF's konkurransevekter. År til år endringer eller utviklingen i de ulike komponentene — lønnskostnader i nasjonal valuta, valutakurs — kan vise noe større variasjon med vektsett.

I årene før 1977 fant det sted en nokså sammenhengende svekkelse av norsk industris konkurransevne, slik vi her måler den ved relativ vekst i lønnskostnader. I årene 1977—

1979 gikk denne utviklingen i motsatt retning. Bedringen i disse årene kan i hovedsak tilskrives lavere vekst i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere, jfr. pris- og inntektsstoppen 1978—1979. Også valutakursutviklingen bidro til bedret konkurransevne i denne perioden, mens produktivtetsutviklingen hadde motsatt effekt, med klart svakere vekst innen norsk industri i disse årene enn hos gjennomsnittet for våre handelspartnere.

Tabell 6 d. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge i forhold til våre viktigste handelspartnere (1980 = 100). Målt i norske kroner.

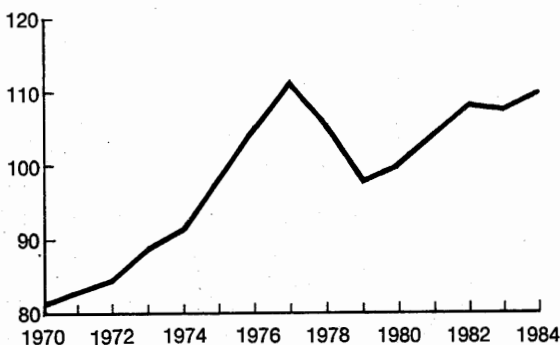
	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
1. Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri	66,5	74,2	83,4	90,1	90,2	100,0	111,1	121,3	126,0	132 ^{3/4}
2. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere	67,8	70,7	75,1	85,5	92,1	100,0	106,5	112,1	117,2	121
3. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri (1 : 2)	98,0	105,0	111,1	105,4	97,9	100,0	104,3	108,2	107,6	109 ^{3/4}
4. Prosentvis endring fra året før		7,1	5,8	÷ 5,2	÷ 7,0	2,1	4,3	3,7	÷ 0,6	2

¹⁾ Anslag.

Kilde: Nasjonalregnskapet for norske tall. IMF og OECD for våre konkurrenters tall.

I løpet av 1980 fikk vi på nytt en viss svekkelse av norsk industris relative kostnadsposisjon. Svekkelsen forsterket seg i 1981 og 1982, mens 1983 ga en mindre forbedring i konkurransevnen. Tabell 6 e gir et inntrykk av hva de ulike faktorene — lønnskostnader i nasjonal valuta, produktivitet og valutakurser — har betydd for utviklingen i perioden 1980—1984.

Figur 6.4 Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre handelspartnere. 1980=100.

I 1981 økte lønnskostnadene i norsk industri på linje med våre viktigste handelspartnere. I 1982 og 1983 var økningen sterkere i Norge. En relativt svak produktivtetsvekst i Norge bidro isolert sett også til forverringen i konkurransevnen i 1981 og 1982. I 1983 var det svekkelsen i kroneverdien som førte til den bedringen som ble oppnådd i konkurransevnen.

Fra 1983 til 1984 viser Statistisk Sentralbyrås foreløpige nasjonalregnskap en vekst i lønnskostnader pr. årsverk for industrianstatte på 8,2 pst. Dette er i overensstemmelse med N.A.F.'s lønnstatistikk som viser en lønnsvekst inkludert overtid på 8,4 pst. for industriarbeidere og 8,0 pst. for funksjonærer.

Produktivtetsveksten i industrien i 1984 er i det foreløpige nasjonalregnskap anslått til 2,8 pst. Basert på disse anslagene økte lønnskostnadene pr. produsert enhet med ca. 5^{1/4} pst.

Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere er anslått å ha økt med 1^{1/4} pst. fra 1983 til 1984 målt i nasjonal valuta og 3^{1/4} pst. målt i norske kroner.

Tabell 6 e. Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) 1981-85 i industrien. Prosentvis endring¹⁾.

	1981	1982	1983	1984 ²⁾
Handelspartnere				
Lønnskostnader	11,2	8,7	6,5	6,0
Produktivitet	3,3	2,7	5,3	4,7
LPE, nasjonal valuta	7,6	5,8	1,1	1,2
Valutakursendring ³⁾	÷ 1,0	÷ 0,5	3,3	2,0
LPE, norsk valuta	6,5	5,3	4,5	3,2
Norsk industri				
Lønnskostnader	11,4	11,2	8,7	8,2
Produktivitet	0,2	1,8	4,5	2,8
LPE	11,1	9,2	3,9	5,3
Endring (forverring) i relativ LPE	4,4	3,7	÷ 0,6	2,0

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et geometrisk gjennomsnitt veid med valutakurvvekter på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.

²⁾ Anslag.

³⁾ Positivt tall innebærer en effektiv deprisering av norske kroner.

Kilde: OECD, IMF og Statistisk Sentralbyrå.

Alt i alt regner Beregningsutvalget med en forverring på rundt 2 pst. i norsk industris konkurransevne fra 1983 til 1984.

Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien innen de enkelte land, er gjengitt i tabell 6 f. Tabellen gir et bilde av utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i de enkelte land og viser hvor store forskjeller det er i kostnadsutviklingen mellom de enkelte land. På grunn av de store forskjellene vil ikke et veiet gjennomsnitt nødvendigvis gi et korrekt uttrykk for den endrede konkurransesituasjon de enkelte bransjer vil stå overfor.

Av de mest sentrale handelspartnere i tabellen er det kun Storbritannia som synes å

ha hatt samme sterke kostnadsutvikling som Norge i 1984. Kronedepresiseringen bidro imidlertid til at målt i norsk valuta, var kostnadsutviklingen i flere land, bl.a. Sverige og Finland, på linje med den norske.

Beregningsutvalget finner grunn til å understreke at beregninger av utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet nødvendigvis er beheftet med stor usikkerhet. Ikke bare er usikkerheten knyttet til anslagene for lønnskostnader, produktivitet og valutakursendringer for Norge, men også til anslagene for våre viktigste handelspartnere. Konklusjonene overfor må derfor tolkes med varsomhet.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 6 f. Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien¹⁾ hos våre viktigste handelspartnere. Prosentvis endring.

	Kurv- vekter	LPE-endring i nasjonal valuta			Valutakurs- utviklingen overfor norske kroner			LPE-endring i norske kroner		
		1982	1983	1984	1982	1983	1984	1982	1983	1984
Belgia	2,4	0,8	2,4	2 ¹ / ₄	÷ 9,5	3,9	÷ 1,1	÷ 8,8	6,4	1
Canada	3,6	13,4	0,5	÷ 3 ¹ / ₂	9,4	13,3	6,4	24,0	13,8	2 ¹ / ₂
Danmark	6,8	11,7	4,2	1 ³ / ₄	÷ 4,0	3,2	÷ 1,4	7,2	7,5	¹ / ₄
Finland	3,0	7,1	2,6	3 ³ / ₄	0,7	÷ 2,2	3,6	7,9	0,4	7 ¹ / ₂
Frankrike	9,2	10,1	5,7	4	÷ 7,2	÷ 2,2	÷ 2,8	2,2	3,4	1 ¹ / ₄
Italia	3,3	16,6	15,9	5 ¹ / ₂	÷ 5,9	1,0	÷ 3,6	9,7	17,0	1 ³ / ₄
Nederland	4,6	4,6	÷ 1,2	÷ 5 ¹ / ₄	4,9	6,0	÷ 0,7	9,8	4,7	÷ 6
Storbritannia	14,7	4,7	0,7	5	÷ 2,9	÷ 1,8	÷ 1,8	1,6	÷ 1,1	3
Sverige	15,0	4,2	0,5	3	÷ 9,3	÷ 7,7	3,6	÷ 5,5	÷ 7,2	6 ³ / ₄
Sveits	1,2	5,3	÷ 1,6	1	8,6	9,4	÷ 0,1	14,4	7,7	1
Vest-Tyskland	17,7	4,2	÷ 1,1	÷ 3 ¹ / ₄	4,6	7,7	0,2	9,0	6,5	÷ 1 ¹ / ₂
Østerrike	1,5	2,5	÷ 0,1	÷ 1 ¹ / ₄	4,9	7,6	0,3	7,5	7,5	÷ 1
Japan	6,0	÷ 2,8	÷ 1,9	÷ 5	÷ 0,5	18,5	11,7	÷ 3,3	16,2	6 ¹ / ₄
USA	11,0	6,6	÷ 0,7	0	12,5	13,2	11,9	19,9	12,4	12
Norges handelspartnere ...	100,0	5,8	1,1	1 ¹ / ₄	÷ 0,5	3,3	2,0	5,3	4,5	3 ¹ / ₄
Norge		9,2	3,9	5 ¹ / ₄				9,2	3,9	5 ¹ / ₄
Relativ LPE								3,7	÷ 0,6	2

Kilde: OECD, IMF, nasjonale anslag.

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et veid geometrisk gjennomsnitt på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår. Veiingen er basert på den norske kronens valutakurvvekter. Disse vektene antas å gi en god beskrivelse av nåværende handelsmønster. Tidligere ble benyttet IMF-vekter som har basis i internasjonale handelsstrømmer fra 1975. Kurvvektene bygger på det samme teoretiske grunnlag som IMF-vektene og angir dermed den konkurransemessige betydning de respektive land har for norsk tradisjonell eksport og hjemmekonkurerende varer både som direkte avtakere av norske produkter og den rolle de spiller som konkurrenter på våre markeder innen samme produktgrupper.

6. ARBEIDSKONFLIKTER

Tabellen viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, i forhold til antall sysselsatte. Av tabellen går det fram at Norge har tapt forholdsvis lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene større problemer. Vi ser at innslag av konflikter både i 1982 og i 1983 i de fleste land var mindre enn gjennomsnittet for siste halvdel av 1970-åra.

I 1982 var tallet på tapte arbeidsdager som skyldes konflikter i Norge ca 280 000 mot ca 28 000 i 1981 og ca 58 000 i gjennomsnitt for åra 1975—80. I 1982 var det forbundsvise oppgjør og antallet konflikter var noe større i 1982 enn hva som har vært vanlig i de senere år.

I 1983 var tallet på konflikter igjen tilbake på et svært lavt nivå.

Tabell 6 g. Antall konflikter og tapte arbeidsdager pr. år¹⁾.

	Konflikter			Tapte arbeidsdager pr. 1 000 sysselsatte		
	1977—81	1982	1983	1977—81	1982	1983
Østerrike	—	2	4	2	0	0
Danmark	216	180	161	113	39	33
Finland	1 666	1 212	1 919	441	87	301
Frankrike	2 831	3 113	3 360	121	111	71
Vest-Tyskland	—	—	—	40	1	2
Italia	2 446	1 747	1 565	796	898	676
Norge	18	12	9	24	144	3
Nederland	32	12	7	32	56	30
Sveits	7	1	5	1	0	1
Sverige	124	46	92	232	1	9
Storbritannia	1 985	1 528	1 352	577	229	179

¹⁾ Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke direkte sammenliknbare.

Kilde: ILO, Yearbook of Labour statistics.

7. OPPSUMMERING

Norsk næringslivs konkurransevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader, produktivitet, valutakurser og arbeidskonflikter. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurransevnen.

Utvalget vil imidlertid understreke at også andre faktorer vil være viktige i denne sammenheng. Bl.a. er andre kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurransesituasjonen. Som eksempler kan nevnes prisen på realkapitalen (rentenivået, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer (f.eks. energi) og offentlige støttiltak som påvirker kostnadene. Videre kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet. Ulikheter i kapasitetsutnyttningen landene imellom virker også inn.

De ulike faktorer trekker i ulike retninger. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi noe grunnlag for noen sammenveining av dem.

I 1970-årene fram t.o.m. 1977 ble konkurransevnen for norsk næringsliv målt med lønnskostnader pr. produsert enhet klart svekket. Dette medvirket til tap av markedsandeler til konkurrenter både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Tapet må også ses på bakgrunn av sammensetningen av vår vare-

eksport som har et stort innslag av råvarer og innsatsvarer som påvirkes sterkt av dårlige konjunkturer på eksportmarkedene. Gjennom 1978 og 1979 gjenvant vi en god del av tapet i konkurransevne i tidligere år og nedgangen i markedsandeler stoppet opp. I 1980-årene har det vært noe varierende utvikling. Norsk industris markedsandeler har i enkelte år falt både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet, mens de har økt i andre år.

Beregningsutvalget vil understreke at utviklingen i industriens konkurransevne slik denne vanligvis defineres, ikke kan ses uavhengig av et lands økonomiske utvikling. I Norge har framveksten av oljevirkosheten bremset produktivitetsveksten i den tradisjonelle industrien og dermed påvirket konkurransevnen. Samtidig har oljevirkosheten gitt oss en betydelig handlefrihet i utenriksøkonomien. Den større handlefriheten ble i midten av 1970-årene benyttet til å motvirke det økonomiske tilbakeslaget internasjonalt. Tiltakene for å holde industrisyssetningen oppe medvirket til svakere produktivitetsvekst i forhold til andre land med større nedgang i industrisyssetningen enn hos oss. Den generelle motkonjunkturpolitikken førte til betydelig ekspansjon i skjermede næringer, noe igjen bidro til å heve industriens kostnadsnivå i forhold til utlandet.

Disse forhold var viktige årsaker til det tapet i konkurransevne som skjedde i den tradisjonelle industrien i årene 1970—1977.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen

1. VERDENSØKONOMIEN

De første tegn til en begynnende konjunkturoppgang i de industrialiserte land kom mot slutten av 1982 i USA. I de fleste vest-europeiske land tok oppgangen til i løpet av 1983. Det hadde da gjennom 2 år vært avtakende eller stagnerende økonomisk aktivitet og sterkt stigende arbeidsløshet, særlig i de vest-europeiske land. I første halvdel av 1984 var konjunkturoppgangen i USA fortsatt sterk, men veksttakten målt ved bruttonasjonalproduktet (BNP) er siden redusert betydelig. I Japan fortsatte aktivitetsøkningen gjennom hele 1984. BNP-utviklingen i Vest-Europa fulgte en moderat voksende trend, men vekstmønsteret gjennom 1984 var i noen hovedland påvirket av omfattende streiker.

Hos våre viktigste handelspartenere kan BNP-veksten fra 1983 til 1984 nå anslås til $3\frac{1}{4}$ pst., jfr. tabell 7a. I 1985 kan veksten avta noe, til anslagsvis $2\frac{3}{4}$ pst. Industriproduksjonen økte med anslagsvis $5\frac{3}{4}$ pst. i 1984 og vil i følge anslagene øke med $4\frac{1}{4}$ pst. i 1985. Konsumprisene økte med 5,2 pst. fra 1983 til 1984. Prisstigningen ventes å avta til ca. 4 pst. i 1985.

For hele OECD-området, der USA veier ca. 40 pst., er BNP-veksten fra 1983 til 1984 anslått til 5 pst. Veksten fra 1984 til 1985 kan bli på ca. $3\frac{1}{2}$ pst. Konsumprisstigningen fra 1983 til 1984 var 5,3 pst. Prisstigningen ventes å gå ned til $4\frac{1}{2}$ pst. i 1985. Dette vil i tilfelle være den laveste årlige prisstigningen siden 1968. Så sent som i 1980 var prisveksten fra året før på 12,9 pst.

I USA har produksjonsøkningen siden begynnelsen av 1983 vært vel så sterk som under tidligere oppgangskonjunkturer. En ekspansiv finanspolitikk karakterisert ved stigende budsjettunderskudd har vært en vesentlig faktor bak dette. Fra slutten av 1982 og ut 1984 økte BNP med en årlig rate på rundt 6 pst. sammenlignet med $5\frac{1}{4}$ pst. som et gjennomsnitt i tidligere oppgangsfaser. Industriproduksjonen økte i samme periode med 23 pst., mens arbeidsledigheten falt med $3\frac{1}{2}$ pst. poeng til en rate på ca. 7 pst. Sysselsettingen økte med

anslagsvis 7 millioner. Av faktorene bak BNP-veksten i 1984 på 6,9 pst., må den sterke veksten på 20 pst. i private investeringer utenom bolig fremheves. På den annen side bidro forverringen i driftsbalansen med utlandet isolert sett til at veksten i BNP ble redusert med $1\frac{3}{4}$ pst. Dette har sammenheng med dollarkursstigningen gjennom de siste årene. Konsumprisstigningen har ligget på et moderat nivå gjennom året, likeså lønnsveksten. Det nominelle rentenivået ligger imidlertid høyt selv om det har vært et visst fall siden august i samband med en noe lettere pengepolitikk. I lys av rente- og inflasjonsforholdene er den sterke investeringsveksten noe uventet. Den tilskrives imidlertid bl.a. generøse avskrivningsregler i skattesystemet, innført i 1981.

Det føderale budsjettunderskuddet er anslått å øke til vel 200 mrd. dollar i budsjettåret 1984—85 som startet 1. oktober. Dette tilsvarer vel 5 pst. av BNP. Finansieringen av underskuddet bidrar isolert sett til høyere renter. Imidlertid har lavere aktivitetsvekst i 3. kvartal i fjor og begynnelsen av 1985 og noe lettere penge- og kredittpolitikk siden august 1984, ført til en reduksjon i det nominelle rentenivået. Dette kan bidra til at veksten i etterspørsel og produksjon holder seg oppe utover året selv om den ventes å være klart lavere enn i 1984. For 1985 er veksten i BNP foreløpig anslått til $3\frac{3}{4}$ pst. hvorav ca. $1\frac{1}{2}$ pst. enhet vil være et «overheng» fra 1984.

I Japan tok den private innenlandske etterspørselen seg betydelig opp i løpet av 1984. Dette gjaldt særlig den private investerings- etterspørselen. I tillegg var produksjonsimpulsene fra eksporten fortsatt sterke. BNP-veksten i 1984 var 5,8 pst. og en legger til grunn en vekst på 5 pst. i 1985. Utsiktene for 1985 er bl.a. basert på en fortsatt betydelig vekst i investerings- etterspørselen og eksporten samt en fortsatt tiltakende vekst i privat konsum. Eksportutviklingen vil i stor grad avhenge av utviklingen i USA, dit 35 pst. av eksporten gikk i 1984.

I Vest-Tyskland var produksjonsutviklingen i 1984 ujevn. BNP gikk reelt ned fra 1. til 2.

kvartal i sammenheng med metallarbeiderstreiker i mai og juni og forutgående lageroppbygging. Siden har produksjonen tatt seg opp igjen. Industrisproduksjonen var i januar 3,1 pst. høyere enn ett år tidligere. Eksporten som begynte å ta seg opp mot slutten av 1983, utviklet seg gunstig gjennom 1984. Mot slutten av året økte også privat investeringsetterspørsel utenom boliger. For de øvrige innenlandske etterspørselskomponenter var veksten moderat. I 1985 legger en til grunn at disse trekkene i etterspørselsbildet vil fortsette. Moderat lønnsvekst vil isolert sett bidra til bedret konkurranseevne, men også til moderat vekst i konsumetterspørselen. BNP-veksten er anslått til 2¾ pst. fra 1984 til 1985.

I *Storbritannia* økte industriproduksjonen i slutten av 1983, men den har ikke vokst nevneverdig siden da. Produksjonsnivået ligger så vidt over nivået i 1980. Utviklingen var i 1984 påvirket av gruvearbeiderstreiken som pågikk i ett år frem til februar 1985. Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1984 og lå i januar 1985 på 12,8 pst. av arbeidskraften. Konsumprisstigningen lå gjennom hele 1984 på rundt 5 pst. Til tross for denne relativt lave inflasjonen og den økende arbeidsledighet har lønnsveksten ikke vist samme sterke nedadgående tendens som i andre OECD-land i samme situasjon. Den økte kjøpekraften blant de sysselsatte har bidratt til en noe sterkere vekst i privat konsum enn i de andre store europeiske OECD-land. På den annen side har det i motsetning til disse landene skjedd en moderat forverring i driftsbalansen overfor utlandet. Disse trekkene ventes også å gjøre seg gjeldende i 1985. I tillegg tyder undersøkelser på at privat investeringsetterspørsel utenom boliger vil øke markert. Alt i alt er BNP antatt å øke med 3 pst.

I *Sverige* har industriproduksjonen gjennom den vel to år lange konjunkturoppgangen økt med hele 20 pst. Denne utviklingen skyldes bl.a. den internasjonale konjunkturoppgangen og virkningene av devalueringen høsten 1982. Eksportveksten har i denne perioden vært sterk. Sysselsettingen har økt og arbeidsledigheten har falt, men samtidig har arbeidsmarkedstiltakene økt sterkt i omfang. Privat konsumetterspørsel økte svakt i 1984 i tråd med myndighetenes intensjoner. I 1985 kan økningen bli noe sterkere. De private investering-

ene utenom boliger, som økte markert i 1984, kan i år få noe avdempet vekst. BNP-veksten kan i 1985 bli på vel 2 pst. som er litt svakere enn i fjor.

Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1984 i de vest-europeiske land, mens det skjedde en markert forbedring i første del av året i USA. For hele OECD-området gikk ledighetsraten ned fra 8,8 pst. i 1983 til 8,3 pst. i 1984. I Vest-Europa økte imidlertid raten fra 10,1 pst. til 10,7 pst. med en tendens til vedvarende økning gjennom året. Ved utgangen av 1984 var ledigheten kommet opp i 18½ mill. arbeidstakere, mens den for hele OECD-området omfattet knapt 30½ mill. arbeidstakere.

Usikkerheten ved den internasjonale økonomiske utviklingen fremover er bl.a. knyttet til den økonomiske politikken og dollarkursutviklingen. Det er innebygd spenninger mellom den relativt ekspansive økonomiske politikken i USA og den relativt restriktive finanspolitikk i ledende vest-europeiske land og Japan. Sterk vekst og høy og økende dollarkurs har ført til økende underskudd i USA's utenriksøkonomi som hittil er blitt finansiert ved omfattende kaptalinngang fra andre deler av verden. Denne utviklingen kan imidlertid snus.

Dollarkursen kan f.eks. falle selv om rentenivået i USA forblir høyt. Hittil har dollarkursen vært utsatt for motstridende påvirkninger. En kan ikke se bort fra at de negative faktorene, illustrert ved det økende underskuddet på handelsbalansen, etterhvert vil dominere og skape forventninger om et fall i dollarkursen. Dette kan i seg selv forårsake et fall i kursen. Lavere dollarkurs vil i tilfelle bidra til å redusere USA's underskudd på handelsbalansen, men vil gi reduserte vekstimpulser i Japan og Vest-Europa. I USA vil importprisene øke, og i den grad det slår igjen på konsumprisene, vil myndighetene måtte overveie tiltak for å dempe prisstigningen. På den annen side vil styrkingen av de europeiske valutaene bidra til redusert prisstigning der og dermed økende handlefrihet i den økonomiske politikken i disse land. En nedgang i dollarkursen vil også lette utviklingslandenes gjeldssituasjon. Dette vil i seg selv være positivt, og for industrilandene kan det bety økt etterspørsel.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 7 a. Bruttonasjonalproduktet og industriproduksjon hos våre handelspartnere. Prosentvis endring.

	Eksport- vekter 1984	Årlig gj.snitt 1972—82	1983	1984 ¹⁾	1985 ¹⁾
BNP					
Belgia	2,4	2,3	0,4	1,2	1 ³ / ₄
Danmark	9,0	1,9	2,5	4	3
Finland	4,0	3,1	2,9	3	3 ¹ / ₂
Frankrike	4,7	2,7	0,7	1 ³ / ₄	1 ¹ / ₄
Italia	3,8	2,6	÷ 1,2	2 ³ / ₄	2 ¹ / ₂
Nederland	6,6	1,9	0,4	1 ³ / ₄	2 ¹ / ₄
Storbritannia	16,5	1,4	3,2	2 ¹ / ₂	3
Sverige	19,3	1,6	2,3	2 ³ / ₄	2
Vest-Tyskland	18,6	2,0	1,3	2 ¹ / ₂	2 ³ / ₄
Japan	4,1	4,3	3,0	5 ³ / ₄	5
USA	11,0	2,2	3,7	7	3 ³ / ₄
Norges handelspartnere	100,0	2,0	2,1	3 ¹ / ₄	2 ³ / ₄
OECD totalt		2,6	2,6	5	3 ¹ / ₂
— sju store		2,6	2,8	5	3 ¹ / ₂
— andre OECD-land		2,5	1,6	3	2 ³ / ₄
Norge ²⁾		3,9	3,2	4 ¹ / ₄	1 ¹ / ₄
Fastlands-Norge ³⁾		3,0	1,6	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂
Industriproduksjon					
Norges handelspartnere		1,2	3,0	5 ³ / ₄	4 ¹ / ₄
OECD totalt		1,7	3,5	7 ³ / ₄	4 ¹ / ₄
Norge ²⁾		0,3	÷ 1,1	2	2 ¹ / ₄

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.²⁾ Inkl. tradisjonelt bergverk.³⁾ Anslagene for 1985 fra Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 16 (1984—85)).

Tabell 7 b. Konsumpriser hos våre handelspartnere. Prosentvis endring.

	Kurv- vekter	Årlig gj.snitt 1972—82	Fra foregående år			Vekst de siste 6 mnd. til jan. 1985, årlig rate
			1983	1984	1985 ¹⁾	
Belgia	2,4	8,0	7,7	6,3	4 ¹ / ₂	4,2
Canada	3,6	9,6	5,9	4,3	4	2,8
Danmark	6,8	10,8	6,9	6,3	5	5,2
Finland	3,0	10,0	8,3	7,1	6	5,6
Frankrike	9,2	11,0	9,6	7,3	6	5,5
Italia	3,3	16,3	14,6	10,8	8	9,7
Nederland	4,6	7,0	2,8	3,3	1 ¹ / ₅	2,2
Storbritannia	14,7	14,1	4,6	5,0	5 ¹ / ₂	4,8
Sverige	15,0	10,0	8,9	8,0	6	9,8
Sveits	1,2	4,9	3,0	2,9	2 ¹ / ₂	4,9
Vest-Tyskland	17,7	5,2	3,3	2,4	2 ¹ / ₄	2,7
Østerrike	1,5	6,4	3,3	5,6	4	4,2
Japan	6,0	8,7	1,9	2,2	2 ¹ / ₄	3,2
USA	11,0	8,7	3,2	4,3	3	2,8
Norges handelspartnere	100,0	9,3	5,5	5,2	4 ¹ / ₄	5,1
OECD totalt		9,9	5,3	5,3	4 ¹ / ₂	4,6
— sju store		4,4	4,4	4,5	3 ¹ / ₂	3,5
Norge		9,5	8,4	6,2	5 ¹ / ₂ —6 ²⁾	5,0

Kilde: OECD.

¹⁾ Anslag.²⁾ Beregningsutvalgets anslag.

2. NORSK ØKONOMI**Den realøkonomiske utviklingen i 1984 og 1985**

Den eksportledete konjunkturoppgangen i norsk økonomi fortsatte gjennom 1984. Etter at en konjunkturbunn ble passert rundt årsskiftet 1982/83, har samlet produksjon regnet utenom oljevirkosomhet og sjøfart trolig vært preget av en jevn, men moderat vekst, bare avbrutt av en avmatning rundt og etter årsskiftet 1983/84. I økonomisk utstyn over året 1984 ble samlet produksjonsøkning fra 1983 til 1984 utenom oljevirkosomhet og sjøfart beregnet til 2,6 prosent. Når produksjonsøkningen regnet på kalenderårsbasis var vesentlig

lavere fra 1982 til 1983, 1,6 prosent, var det en følge av at produksjonen gjennom 1982 fortsatt var preget av konjunkturedgang.

Medregnet oljevirkosomhet og sjøfart var produksjonsveksten både i 1983 og 1984 vesentlig høyere enn angitt foran, henholdsvis 3,2 og 4,3 prosent, fordi det var en kraftig økning i utvinningen av råolje og naturgass. En oversikt over utviklingen i de realøkonomiske hovedstørrelsene for 1981—1984 og anslag for 1985 slik de ble gitt i Nasjonalbudsjettet 1985, og med justerte anslag publisert i Salderingsproposisjonen, er gjengitt i tabell 7c.

Tabell 7c. Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra foregående år.

	Regnskap				Anslag ¹⁾ 1985
	1981	1982	1983	1984 ²⁾	
Privat konsum	1,1	1,4	1,0	1,0	2,4 (2½)
Offentlig konsum	6,1	3,7	3,7	2,6	1,3 (1)
Bruttoinvesteringer i fast kapital	17,9	÷ 9,7	2,7	4,4	÷ 7,1
Oljevirkosomhet og sjøfart	123,0	÷ 32,7	40,4	17,2	÷ 25,5
Annet	2,6	÷ 2,4	÷ 5,3	÷ 3,6	3,4 (5,7)
Innenlandsk anvendelse i alt					
ekskl. lagerinvesteringer	6,7	÷ 1,5	2,1	2,3	÷ 0,6
inkl. lagerinvestering	0,9	2,8	÷ 0,7	2,3	2,9 (3)
Eksport	1,4	0,2	7,0	6,1	÷ 1,4 (÷ 0,9)
Tradisjonell vareeksport	3,8	÷ 1,2	9,7	(5,7)	4,0 (4,0)
Annet (inkl. tjenester)	0,1	0,9	5,6	..	÷ 4,0 (÷ 3,3)
Import	1,5	4,2	÷ 1,2	1,6	2,8 (2,8)
Tradisjonell vareimport	÷ 3,9	3,4	÷ 4,6	(6,8)	4,5 (3,7)
Annet (inkl. tjenester)	14,2	5,7	5,2	..	— (1,2)
Bruttonasjonalprodukt	0,9	1,0	3,2	4,3	0,9 (1¼)
BNP uten oljevirkosomhet og sjøfart	1,8	1,2	1,6	2,6	2,3 (2½)
Bruttoprodukt i industrien	÷ 1,1	÷ 0,8	÷ 1,2	2,1	2,3 (2,3)

¹⁾ Anslag iflg. Nasjonalbudsjettet 1985. I parentes er gjengitt reviderte anslag publisert i Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. I. Tillegg nr. 16) eller avledet av publiserte anslag.

²⁾ Nasjonalregnskapsstillingene for 1984 er basert på et noe endret regnskapsopplegg som foreløpig ikke gjør det mulig å gi samme oppdeling av eksport/import på tradisjonelle varer/annet som i tidligere år.

Som det fremgår av tabellen ventes det at veksten i samlet bruttonasjonalprodukt skal avta kraftig i 1985, men det skyldes i hovedsak en antatt produksjonsnedgang for oljevirkosomhet og sjøfart.

Faktorene bak produksjons- og importveksten i 1984

Avmatningen i produksjonsveksten rundt og etter årsskiftet 1983/84 var først og fremst en følge av et forutgående fall i boligbyggin-

gen og en forbigående svikt i produksjonsveksten i industrien. Fallet i boligbyggingen kan neppe sies bare å ha konjunkturrelle årsaker, selv om en generelt lav inntektsvekst for husholdningene de siste årene og usikkerhet som følge av en etter norske forhold høy arbeidsledighet kan ha spilt inn. Korrigert for svikten i boligbyggingen kan en derfor anta at den inneværende konjunkturoppgangen har hatt en styrke svarende til en årlig vekst i bruttonasjonalproduktet utenom oljevirkosomhet og sjøfart på omlag 3 prosent.

Om grunnlaget for inntektsoppjørene 1985

Tradisjonelt har den økonomiske utviklingen i Norge på kort sikt vært bestemt i et samspill mellom den internasjonale konjunkturutviklingen og de ringvirkninger den har gitt for norsk økonomi, og den innenlandske økonomiske politikken. Gjennom fremveksten av oljevirkosomheten de siste ti årene har ytterligere to faktorer kommet til som bestemmende for samlet produksjonsvekst: Foruten de direkte produksjonsbidragene fra utvinning og rørrtransport av råolje og naturgass, som en får rensket ut når en ser på bruttonasjonalproduktet utenom oljevirkosomhet og sjøfart, gjelder det etterspørselsimpulsene som følger av investerings- og driftsvirkosomheten i oljesektoren. Særlig gjennom investeringsaktiviteten har det kommet inn en mer langsiktig — dvs. mindre konjunkturbestemt — men likevel sterkt svingende etterspørselskomponent i norsk økonomi.

Den lavere vekttakten i den inneværende konjunkturoppgangen sammenlignet med tidligere oppganger må sees på bakgrunn av at også oppsvinget internasjonalt — med unntak for USA — har vært langt svakere enn tidligere. Samtidig har veksten i offentlig konsum og investeringer vært lavere. Nedtrappingen av byggingen av nye skip har også påvirket produksjonsutviklingen negativt. Dessuten kan den innenlandske kostnadsutviklingen gjennom flere år ha gitt en svekket konkurranse situasjon, særlig innen ferdigvareindustrien.

Når den samlede produksjonsveksten (regnet utenom oljevirkosomhet og sjøfart) likevel ble så sterk som den ble, sett i forhold til gjennomsnittet for våre handelspartnere, så skyldes det flere forhold. For det første har den økonomiske politikken i Norge utvilsomt vært langt mindre stram enn i en rekke andre vest-europeiske land, der politikken i stor grad har tatt sikte på å redusere vedvarende offentlige budsjettunderskudd. For det andre har eksporten av en del konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata — trass i svakere markedsvekst — utviklet seg klart sterkere enn under de nærmeste, foregående oppgangene. Dette må blant annet tilskrives den kraftige bedringen i konkurranseposisjonen som mange norske bedrifter har oppnådd vis a vis utenlandske bedrifter som følge av kursoppgangen for amerikanske dollar og som har ført til økte eksportmarkedsandeler for flere viktige eksportvarer de to siste årene. For det tredje, så har utbyggingsoppgaver knyttet til oljevirkosomheten gitt betydelige etterspørselsimpulser til norsk økonomi.

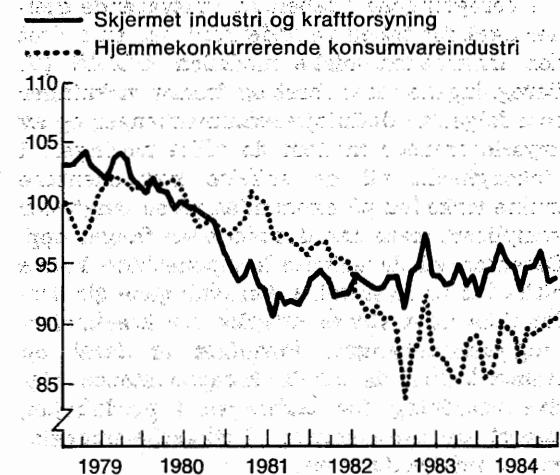
Det innebærer at oljevirkosomheten i disse to årene både direkte og indirekte har gitt

betydelige, positive bidrag til samlet produksjonsvekst, slik det fremgår av kolonnen for 1984 i tabell 7d. For 1985 bygger tabellen på de anslag som ble gitt i Nasjonalbudsjettet; som det fremgår av siste linje i tabellen — og i større detalj av tabell 7c ovenfor — er produksjonsvekstanslagene senere justert noe opp. En tilsvarende tabell for 1983, basert på det første foreløpige nasjonalregnskapet for det året, var tatt inn i utvalgets forrige vår-rapport (NOU 1984: 14).

Figur 7.1 Produksjonsindeks etter konkurransetype. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100. 3 måneders glidende gjennomsnitt.

Figur 7.2 Produksjonsindeks etter konkurransetype. Berverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100. 3 måneders glidende gjennomsnitt.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 7 d. Beregnede bidrag til endringer i produksjon i 1984 og 1985¹⁾.

Bidrag fra	Prosentenheter	
	1984	1985
Leveranser til/fra sjøfart og oljevirkosomhet²⁾:		
Oljeutvinning og rørtransport	1,9	÷ 0,8
Sjøfart og oljeboring	÷ 0,2	0,0
Innenlandsk sluttanvendelse ekskl. olje og sjøfart:		
Private investeringer ekskl. olje og sjøfart	—	0,3
Privat konsum	0,5	0,7
Statlig kjøp av varer og tjenester	0,2	0,1
Kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,3	0,2
Eksport ekskl. olje og sjøfart:		
Eksport av tjenester ekskl. sjøfart og rørtransport	0,2	0,1
Eksport av varer ekskl. råolje og naturgass	0,2	0,2
Andre faktorer:		
Lagerinvestering ekskl. skip og plattformer under arbeid	0,9	0,1
Endring i importandeler	÷ 0,2	÷ 0,2
Produktivitet m.v.	0,2	0,1
Beregnede bidrag i alt	4,0	0,8
Endring iflg. Nasjonalbudsjettet	—	0,9
Endring iflg. Salderingsproposisjonen	—	1 ¹ / ₄
Endring iflg. Økonomisk utsyn	4,3	—

¹⁾ For 1984: hentet fra Statistisk Sentralbyrå: Økonomisk utsyn over året 1984. For 1985: utvalgets beregninger, basert på anslagene publisert i Nasjonalbudsjettet 1985.

²⁾ Inkl. plattformer og skip under arbeid.

I beregningene i tabell 7d (tilsvarende gjelder også for tabell 7e nedenfor) har en nyttet den makroøkonomiske modellen MODIS IV. Beregningene viser først og fremst virkninger som følger av definisjonssammenhenger og av kryssleveranser mellom de ulike næringer. I virkeligheten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på økonomien på en langt mer komplisert måte enn det modellen fanger opp. Dessuten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på hverandre. Beregningene gir derfor ikke uten videre uttrykk for årsak/virkning-sammenhenger. Formålet er først og fremst å anslå de enkelte komponentenes relative betydning for endringen i produksjon, import og sysselsetting. Usikkerhetsmarginene er imidlertid store.

Selv om samlet produksjon var i stabil vekst gjennom store deler av 1984, tok drivkreftene bak oppgangen etter hvert til å skifte tyngdepunkt.

Tabell 7 e. Beregnede bidrag til endringer i import i 1984 og 1985¹⁾.

Bidrag fra	Prosentenheter	
	1984	1985
Leveranser til/fra sjøfart og oljevirkosomhet²⁾:		
Oljeutvinning og rørtransport	0,8	÷ 1,0
Sjøfart og oljeboring	÷ 1,7	0,7
Innenlandsk sluttanvendelse ekskl. olje og sjøfart:		
Private investeringer ekskl. olje og sjøfart	0,1	0,8
Privat konsum	0,6	1,1
Statlig kjøp av varer og tjenester	0,1	÷ 0,6
Kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,1	0,0
Eksport ekskl. olje og sjøfart:		
Eksport av tjenester ekskl. sjøfart og rørtransport	0,1	0,1
Eksport av varer ekskl. råolje og naturgass	0,6	0,6
Andre faktorer:		
Lagerinvestering ekskl. skip og plattformer under arbeid	1,1	0,7
Endring i importandeler	0,3	0,4
Produktivitet m.v.	÷ 0,1	0,1
Beregnede bidrag i alt	2,0	2,9
Endring iflg. Nasjonalbudsjettet	—	2,8
Endring iflg. Salderingsproposisjonen	—	2,8
Endring iflg. Økonomisk utsyn	1,6	—

¹⁾ For 1984: hentet fra Statistisk Sentralbyrå: Økonomisk utsyn over året 1984. For 1985: utvalgets beregninger, basert på anslagene publisert i Nasjonalbudsjettet 1985.

²⁾ Inkl. plattformer og skip under arbeid.

Mens vekstbidragene på etterspørselssiden i 1983 — regnet utenom leveransene til oljevirkosomhet og sjøfart — i særlig grad kom fra den tradisjonelle vareeksporten, var bildet for 1984 noe mer blandet. Den tradisjonelle vareeksporten ga fortsatt viktige positive bidrag, men de innenlandske etterspørselskomponentene overtok i løpet av året som de klart sterkeste drivkreftene. Disse endringene har imidlertid bare i mindre grad gitt seg utslag i styrkeforholdet mellom de ulike komponentene når det gjelder deres bidrag til produk-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

sjonsveksten i 1984 regnet på årsbasis. Det gjelder særlig bidraget fra det private konsumet, som ble klart sterkere mot slutten av 1984. For investeringene utenom oljevirkosomhet og sjøfart kommer omslaget til syne i form av et null-bidrag i 1984, mot et negativt bidrag i 1983. I første rekke skyldes det at nedgangen i boliginvesteringene etter hvert flatet ut, mens industriinvesteringene — om enn etter en noe nølende start — nå er i klar oppgang.

Den samme vridningen i etterspørselene er også med på å forklare mye av den kraftige veksten i tradisjonell vareimport i 1984. Spesielt ga omslaget i investeringene seg klare utslag, — i 1983 ga investeringene utenom olje og sjøfart et betydelig negativt bidrag.

Produksjonsutsiktene for 1985

Den eksportledete delen av konjunkturoppgangen har nå vart i mer enn to år. For en viktig vare som aluminium ser det ut til at en konjunkturtopp ble passert allerede rundt årsskiftet 1983/84; eksportvolumet falt deretter markert gjennom store deler av 1984, men tok seg noe opp igjen mot slutten av året. For en del andre råvarer og halvfabrikata har det fortsatt vært mulig å holde eksportveksten oppe. Samtidig vil de berørte bedriftene kunne produsere en stund for lager, som forøvrig nå er økende, men fortsatt lave. Det er derfor sannsynlig at veksttakten vil holde seg opp i hvert fall et godt stykke inn i 1985.

Selv om eksporten — og etterhvert produksjonen — av råvarer og halvfabrikata når en konjunkturtopp, er det selvsagt fortsatt mulighet for vekst i eksporten av ferdigvarer; her satte oppgangen inn først ved årsskiftet 1983/84. Men produksjonsbidragene blir neppe sterke nok til å hindre et konjunkturmessig tilbakeslag i eksportvareproduksjonen i 1985.

Investeringssetterspørselen vil derimot bidra sterkere til produksjonsveksten i tiden som kommer, selv om investeringene i oljevirkosomheten vil gi negative bidrag. Industriinvesteringene passerte et bunnpunkt i løpet av sommeren 1983 og har siden vært i oppgang. I den første delen av perioden var veksten svakere enn vanlig sammenlignet med utviklingen i de foregående oppgangene. De siste investeringsundersøkelsene peker imidlertid mot at veksten tok seg betydelig opp i siste del av 1984. Samtidig har industribedriftene også oppjustert sine investeringsanslag for 1985, — mens det i Salderingsproposisjonen ble regnet med en volumøkning på 20 prosent for 1985, tyder investeringsundersøkelsen fra februar i år på en økning på om lag 25 prosent.

I så fall vil oppgangen i industriinvesteringene kunne bli vel så sterk som i tidligere konjunkturoppganger. Men fordi den startet noe svakere, kan det tenkes at investeringsoppsvinget denne gangen vil trekke noe lenger ut i tid, og med en tilsvarende effekt på forløpet til samlet industriproduksjon.

En viktig faktor bak den relativt svake produksjonsveksten utenom oljevirkosomhet og sjøfart i de senere årene, har vært en svakere konsumvekst enn i tidligere oppgangsperioder. Konsumveksten i 1984 sett under ett holdt seg lav, til tross for en relativt betydelig vekst i disponibel realinntekt for husholdningene. Konsumveksten synes imidlertid å ha tatt seg betydelig opp mot slutten av året, og dette vil kunne bidra sterkere til produksjonsvekst for 1985. Omslaget kom først for varige forbruksvarer, spesielt biler, der produksjonsimpulsene i stor grad retter seg mot utenlandske bedrifter, men de siste oppgavene tyder på at oppgangen nå omfatter et vesentlig bredere varespekter.

Mens en ut fra en bedømmelse basert på flere ledende indikatorer for norsk industriproduksjon og fra hva som er normal varighet for en konjunkturoppgang kunne vente at total industriproduksjon ville nå en konjunkturtopp tidlig i 1985, kan momenter nevnt foran trekke i retning av at oppsvinget for industriproduksjonen vil kunne fortsette, i hvert fall gjennom første halvår 1985. I så fall vil trolig industriinvesteringene være i oppgang gjennom hele 1985. Dette bildet trekker videre i retning av at bruttonasjonalproduktet regnet utenom oljevirkosomhet og sjøfart tidligst vil passere en konjunkturtopp mot slutten av 1985. Ut fra resonnementet om en jevn, underliggende vekst gjennom det meste av 1984 på omlag 3 prosent, synes derfor anslaget i Salderingsproposisjonen om en økning i bruttonasjonalproduktet utenom oljevirkosomhet og sjøfart på 2½ prosent regnet på kalenderårsbasis som et rimelig anslag.

Sysselsetting og ledighet

Som følge av den høyere produksjonsveksten i 1984 sammenlignet med 1983, sammen med vridningen i retning av etterspørselskomponenter med større sysselsettingsvirkninger, ble det en klar økning i sysselsettingen i 1984, vel 17 000 årsverk, mot en svak nedgang året før. Men en stor del av årsverkveksten i 1984 kom i form av økt gjennomsnittlig arbeidstid, spesielt for deltidsarbeidende kvinner, samt økt bruk av overtidsarbeid i bedriftene. Økningen i antall sysselsatte ble således lavere, 13 000 personer, noe som representerer et

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

brudd med utviklingen de foregående årene, da tallet på sysselsatte — på grunn av økt omfang av deltidarbeid — gjennomgående har økt sterkere enn tallet på utførte årsverk. Men veksten i arbeidsstyrken var trolig enda lavere, 7 000 personer, og tallet på arbeidssøkere gikk tilsvarende ned. Dette samsvarer med det bildet en får ved å se på utviklingen i den registrerte arbeidsløsheten og arbeidsmarkedstiltakene; sett i sammenheng har disse pekt mot en viss forbedring på arbeidsmarkedet siden begynnelsen av 1984.

Veksten i arbeidsstyrken i 1984 var imidlertid vesentlig lavere enn i de foregående årene og enn hva en til nå har antatt at tilveksten vil ligge på de nærmest kommende årene, 20—25 000 personer. Dette må blant annet sees i sammenheng med at tallet på ekstraordinære elevplasser i videregående skole ble økt med om lag 9 000 i skoleåret 1984/85, men det kan også være en indikasjon på at flere enn før unnlater å søke arbeid fordi muligheten for å få jobb er mindre så lenge ledigheten ligger på det nåværende nivået. Bildet av situasjonen på arbeidsmarkedet blir også noe mindre gunstig om en trekker inn at en del av sysselsettings-

veksten kom i form av offentlige arbeidsmarkedstiltak. I denne sammenheng er det mindre vesentlig at en gjennom opptrappingen av arbeidsmarkedstiltakene kan ha fått med personer som ellers ikke ville ha meldt seg på arbeidsmarkedet, om disse personene holdes utenom blir jo veksten i arbeidsstyrken enda lavere.

Ser en utviklingen i tallet på personer som er registrert som arbeidsløse eller som går på innskrenket arbeidstid, er sysselsatt i arbeidsmarkedstiltak eller har fått plass på skole som følge av de ekstraordinære elevplassene under ett, var situasjonen på arbeidsmarkedet i januar i år om lag den samme som ett år før. Tendensen er likevel positiv; i november 1984 viste denne indikatoren en klar forverring sammenlignet med situasjonen ett år tidligere. Også de antakelsene som ble gjort ovenfor om forløpet i industriproduksjon og samlet produksjonsvekst utenom oljevirksomhet og sjøfart gjennom 1985, peker mot en fortsatt konjunkturmessig forbedring i situasjonen på arbeidsmarkedet. Etter utvalgets vurdering kan sysselsettingsveksten målt i årsverk bli sterkere i 1985 enn i 1984.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985

Vedlegg 1

Foretatte revisjoner av driftsresultattallene

Tabell 1. Driftsresultat (inntekt av kapital av eget arbeid), alle næringer. Mill. kr.

Regnskap/ publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Utsyn 72	mars 73	15 810												
Utsyn 73	feb. 74	16 499	18 793											
Mars 73	april 74	16 499	19 273											
Utsyn 74	feb. 75	17 012	20 135	23 781										
Mars 74	april 75	17 012	20 135	24 344										
Utsyn 75	feb. 76	16 787	19 562	23 426	23 201									
Mars 75	april 76	16 787	19 562	23 417	23 321									
Utsyn 76	feb. 77	16 819	19 839	23 706	24 059	28 307								
Mars 76	april 77	16 819	19 839	23 706	24 059	27 304								
Utsyn 77	feb. 78		20 014	23 381	24 203	26 069	29 017							
Mars 77	april 78		20 014	23 381	24 203	26 069	27 000							
Nasjonalregnskap 67—77	sep. 78	19 916	20 012	23 381	24 204	26 069	27 000							
Utsyn 78	feb. 79			23 402	24 229	25 640	25 113	30 242						
Mars 78	april 79			23 402	24 229	26 001	25 632	32 363						
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	16 914	20 012	23 402	24 229	26 003	25 633	32 362						
Utsyn 79	feb. 80				24 229	25 048	25 276	31 536	42 458					
Mars 79	april 80				24 229	25 048	25 276	31 733	43 614					
Utsyn 80	feb. 81					25 048	25 276	33 017	46 271	70 647				
Mars 80	april 81								46 271	68 941				
Utsyn 81	feb. 82								47 715	68 749	83 932			
Mars 81	april 82								48 034	68 749	83 210			
Utsyn 82	feb. 83									69 203	83 313	92 032		
Mars 82	april 83										83 313	89 651		
Utsyn 83	feb. 84										81 553	88 720	100 409	
Mars 83	april 84										81 554	89 173	100 967	
Utsyn 84	jan. 85											89 173	100 967	118 190

Tabell 2. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid), industri. Mill. kr.

Regnskap/ publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Utsyn 72	mars 73	..												
Utsyn 73	feb. 74	3 412	4 794											
Mars 73	april 74	3 412	4 867											
Utsyn 74	feb. 75	3 948	5 297	8 126										
Mars 74	april 75	3 948	5 297	8 309										
Utsyn 75	feb. 76	3 880	4 934	6 747	6 103									
Mars 75	april 76	3 800	4 934	6 963	6 607									
Utsyn 76	feb. 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 725								
Mars 76	april 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 438								
Utsyn 77	feb. 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 972							
Mars 77	april 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 480							
Nasjonalregnskap 67—77	sept. 78	4 044	5 198	6 902	6 949	6 605	7 149							
Utsyn 78	feb. 79			6 938	6 984	6 328	5 363	3 694						
Mars 78	april 79			6 938	6 984	6 328	5 370	4 876						
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	4 072	5 228	6 939	6 984	6 329	5 370	4 873						
Utsyn 79	feb. 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 852					
Mars 79	april 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 885					
Utsyn 80	feb. 81					6 328	5 185	4 708	7 893	9 973				
Mars 80	april 81							4 708	7 893	9 101				
Utsyn 81	feb. 82								9 729	7 996	10 126			
Mars 81	april 82								10 182	7 996	9 685			
Utsyn 82	feb. 83									8 817	6 232	8 894		
Mars 82	april 83										8 232	7 633		
Utsyn 83	feb. 84										7 286	7 173	8 571	
Mars 83	april 84											7 174	8 499	
Utsyn 84	jan. 85											7 174	8 499	12 025

Vedlegg 2

Til Det tekniske beregningsutvalg.

Endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende bransjer

Notat av 19. mars 1985 fra Prisdirektoratet.

Vel 1 300 tjenesteytende bedrifter i 16 bransjer er pålagt meldeplikt til Statens pristilsyn for endringer i priser, beregningsgrunnlag m.v. Meldeplikten er pålagt etter «Midlertidige forskrifter om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser av 17. desember 1981», og det er gjennomgående større bedrifter innen hvert distrikt som er pålagt slik meldeplikt.

Av tabellen framgår hvilke bransjer ordningen omfatter, og hva slags satser meldeplikten gjelder i hver bransje. Prisdirektoratet

vil understreke usikkerheten i det foreliggende materialet og i aggregeringen til landsomfattende gjennomsnittstall.

For de 7 førstnevnte bransjene i tabellen gjelder meldeplikten både timepris ved regningsarbeid og beregningsgrunnlag (lønnsatts). Tallene gir ikke grunnlag for å anta at bedriftenes prosentvise påslag på lønnsatts gjennomgående har økt mellom 31. desember 1983 og 31. desember 1984.

Tabell 1. Endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende bransjer.

Bransje	Antall meldepl. bedrifter	Endringer i veide gjennomsnitt for landet ¹⁾						Merknader
		15.12.82—20.12.83			31.12.83—31.12.84			
		Timepris	Beregningsgrunnlag ²⁾ (lønnsatts)	Pris på ytelse(r)	Timepris	Beregningsgrunnlag ²⁾ (lønnsatts)	Pris på ytelse(r)	
		%	%	%	%	%	%	
Malere	64	4,4	3,5	—	9,1	8,3	—	
Blikkenslagere	52	6,8	7,0	—	5,4	5,5	—	
Byggmestere	67	5,3	5,2	—	5,2	6,3	—	
Rørleggere	89	5,8	6,6	—	4,2	5,6	—	
Elektrisk installasjon ..	91	2,5	2,4	—	7,6	9,5	—	
Murere	32	4,0	4,0	—	6,2	6,0	—	
Glassmestere	31	4,9	5,8	—	3,7	4,4	—	
Sjåførskoler	123	—	—	5,0	—	—	4,6	Gj.snitt av teorikurs og kjøretime
Reparasjon av kontormaskiner	33	—	—	19,1	—	—	7,4	Gjennomsnitt på utvalg av ytelser
Frisører	154	—	—	7,9	—	—	6,6	do.
Vaskerier/reenserier	84	—	—	5,8	—	—	4,2	do.
Bensinstasjoner	112	—	—	2,9	—	—	2,8	do.
Bilverksteder	140	5,6	—	—	8,2	—	—	
Rep. av radio og TV ...	78	11,0	—	—	9,5	—	—	
Rep. av elektriske husholdningsartikler	68	7,6	—	—	10,0	—	—	
Hoteller	127	—	—	11,7	—	—	11,8	1 overnatting m/frokost

¹⁾ Gjennomsnitt innen distriktet er lagd med de enkelte bedriftenes omsetningstall som vektor. Gjennomsnitt for landet er lagd ved å la hvert distriktgjennomsnitt veie etter folketallet i distriktet.

²⁾ Beregningsgrunnlaget er vanligste lønnsatts ved regningsarbeid for fagarbeidere i bedriften.

NOU

Norges offentlige utredninger 1984 og 1985

Statsministeren:

Jordvernpolitikken. NOU 1984: 15.

Departementet for handel og skipsfart:

Om lov om linjekonferanser m.v. NOU 1984: 7.

Departementet for utviklingshjelp:

Finans- og tolldepartementet:

Tryggdefinansiering. NOU 1984: 10.
Åpningstider og tilgjengelighet. NOU 1984: 13.
Statlig næringsstøtte i distriktene. NOU 1984: 21A.
VEDLEGG til utredning om statlig næringsstøtte til distriktene.
NOU 1984: 21B.
Personbeskatning. NOU 1984: 22.
Produktivitetsfremmende reformer i statens budsjettssystem.
NOU 1984: 23.
Befolkningsutviklingen. NOU 1984: 26.
Skattlegging av diettgodtgjørelser. NOU 1985: 5.

Fiskeridepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 14.
Framtidig organisering av fritidshjem. NOU 1984: 20.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985. NOU 1985: 2.
Reguleringsprinsipper i offentlige tjenestepensjonsordninger.
NOU 1985: 8.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1985. NOU 1985: 15.

Forsvarsdepartementet:

Industridepartementet:

STI — Statens teknologiske Institutt. NOU 1984: 19.
Mesterbrev i håndverk og annen næring. NOU 1984: 34.
Kvalifikasjonskrav for entreprenører. NOU 1985: 4.

Justis- og politidepartementet:

Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen. NOU 1984: 2.
Fører kortreaksjoner. NOU 1984: 12.
Om samenes rettsstilling. NOU 1984: 18.
Vaktselskapenes virksomhet og tjenester m.v. NOU 1984: 24.
Ny påtaleinstruks. NOU 1984: 27.
Straffelovgivningens stedlige virkemåte. NOU 1984: 31.
Løysingsrettar. NOU 1984: 32.
Arbeidstakers opphavsrett. NOU 1985: 6.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Styrking av norskundervisningen i alle skoleslag. NOU 1984: 16.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Forenklinger i bygningsloven m.v. II. NOU 1984: 9.
Dykkerulykken på Byford Dolphin. NOU 1984: 11.
Politikk for arbeid. NOU 1984: 33.
Videreutviklingen av bedriftsdemokratiet. NOU 1985: 1.
Forenklinger i bygningsloven m.v. III. NOU 1985: 13.

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Frå informasjon til kulturarv. NOU 1984: 3.
Kringkastingsreklame. NOU 1984: 5.
Nabolandsfjernsyn i kabel. NOU 1984: 25.
TV 2. NOU 1985: 11.
Samisk kultur og utdanning. NOU 1985: 14.

Landbruksdepartementet:

Miljøverndepartementet:

Norsk Kartplan 3. NOU 1984: 4.
Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser. NOU 1984: 8.

Olje- og energidepartementet:

Energilovgivningen. NOU 1985: 9.

Samferdselsdepartementet:

Personbilpolitikk. NOU 1984: 6.
Organisering av televirksomheten i Norge. NOU 1984: 29.

Sosialdepartementet:

Perinatal omsorg i Norge. NOU 1984: 17.
Helserådstjenesten. NOU 1984: 28.
Pleie og omsorg for alvorlige syke og døende mennesker.
NOU 1984: 30.
Tiltak for ungdom med atferdsvansker. NOU 1985: 3.
Sosialpolitiske forskningsinstitutter. NOU 1985: 7.
Autorisasjon av kiropraktorer. NOU 1985: 10.

Utenriksdepartementet:

Norges offisielle kultursamarbeid med utlandet. NOU 1985: 12.

